

ŽIEMGALIAI

Turizmo gidas

ŽENKLAI

	Interneto svetainė	Taktilinė informacija
Muziejai	Lokacija	Garso įrašas
Informacijos centrai	GPS GPS koordinatės	Netriukšmauti
Edukacinės programos	Tako ilgis	Geriamasis vanduo
Amatai	Tako dangą	Maitinimas
Aktyvus laisvalaikis	Pėsčiomis	Nakvynė
Istorinės vietos	Važiuojant dviračiu	Kempingo vietos
Gamta, kraštovaizdis	Dviračių nuoma	Palapinių vietos
Receptas	Stovėjimo aikštelė	Poilsio vietos
Suvenyrai	Tualetas	Apžvalgos bokštas
Vieta pavalgyti	Informacijos stendas	Vandens pramogos
Nuotykių	Išsinešk ką atsinešei	Valčių nuoma
	Šiukšlių dėžės	Galima maudyti
	Naminiai gyvūnai leidžiami	Žvejyba
	Pasijodinėjimas žirgais	Parduotuvė
	Priinama žmonėms su judėjimo negalia	Mokama

LATVIJA	8
ŽIEMGALIAI	9

AUCĖ IR APYLINKĖS	10
Duobės arba Inčėnų piliakalnis	11
Sparnų piliakalnis	12
Karaliaus (Kevelės) šaltiniai	13
Zėbruso ežeras ir	
Ezerlūkių piliakalnis	14
Švėtės ežeras ir Alkų kalnas	15
Krievkalnai	17
Žiemgalių gyvenamosios vietos	18

DUOBELĖ IR APYLINKĖS	20
Duobelės Pilis	21
Duobelės savivaldybės muziejus	22
Duobelės Amatų namai	23
Ūkis „Rūķišu tēja“	24
Žiemgalių valdovai, Viestartas, Šabis ir Nameisis	25
Brangūs žiemgalių papuošalai	26

TĒRVETĒ IR APYLINKĖS	28
Medinė XII a.Tērvetės pils	28
Tērvetės archeologinis kompleksas	33
Silakalnas (Aukštasis kalnas)	34
Nameisio žiedas	35

JELGAVA IR APYLINKĖS	36
G. Eliaso istorijos ir meno muziejus Jelgavoje	36
Vīlcės piliakalnis	38
„Pīpirmēčīų namai“	39
Pintinių pynimo dirbtuvės	
„Smilgumi“	39
Česnakų pasaulis	40
Žiemgaliai – pirkliai, ir žiemgalių uostas	41

TURINYS

“Sidrabceramics”

BAUSKĖ IR APYLINKĖS	42
Mežuotnės piliakalnio archeologinis kompleksas	42
Juodo puodo pasakojimas	44
Bauskės pils	47
Bauskės muziejus	47
Kaimo turizmo sodyba „Vaidelotes“	48
Dievo sodas	51
Amatininkystė ir pastatai žiemgalių apgyvendintose teritorijose	52
VECUMNIEKAI IR APYLINKĖS	54
Barbelės sieringas šaltinis	55
Bitynas „Dzintarlāse“	56
Muziejus po atviru dangumi	
„Auseklių malūnas“	56
“Sidrabceramics”	58
Žiemgalių kalba	59

LIETUVA 60
ŽIEMGALA 61

JONIŠKIS IR APYLINKĖS 64

Žagarės ozas ir Žvelgaičio piliakalnis	64
Raktuvės piliakalnis su gyvenvieta	67
Žagarės regioninio parko lankytojų centras	67
Mūšos tyrelio pažintinis takas	68
Mato Slančiausko sodyba-muziejus	70
Kalnelio piliakalnis su gyvenvieta	70
Joniškio istorijos ir kultūros muziejus	71
Koks Žiemgalos kraštovaizdis? 73	

MAŽEIKIAI IR APYLINKĖS 74

Pavirvytės dvaras	74
Svirkančių atodanga	75
Jadvygos Balvočiūtės vaistažolių ūkis	77
Santeklių miško šventosios pušys	77
Vieکشنیų vaistinės muziejus	78
Mažeikių muziejaus archeologinė ekspozicija	78

AKMENĖ IR APYLINKĖS 80

Papilės pirmasis piliakalnis.	
Simono Daukanto kapas	80
Papilės daugiakamienė liepa	83
Jurakalnio geologinis pažintinis takas	83
Kamanų mokomasis takas	85
Akmenės krašto muziejus	85
Žirgynas „Delta“	86
Apie bites ir dreves 87	

Šiaulių žemė 88

ŠIAULIAI 92

Baltų kultūros pažinimo centras „Baltų kelias“	93
--	----

Saulės Laikrodžio aikštė	94
Talkšos ekologinis takas	95
Šiaulių istorijos muziejus. Edukacija „Archeologiniai papuošalai“	95
Žuvininkų piliakalnis (Salduvės kalnas)	96

ŠIAULIŲ APYLINKĖS 98

Rekčių piliakalnis	98
Šiaulių rajono savivaldybės etninės kultūros ir tradicinių amatų centras	100
Luponių piliakalnis	101
Jurgaičių piliakalnis (Kryžių kalnas)	101
Baltų dievų skulptūrų muziejus	103
Naisių žemaitukų žirgynas	105

RADVILIŠKIS IR APYLINKĖS 106

Kleboniškių kaimo buities muziejus	106
Kleboniškių piliakalnis su senovės gyvenvieta	107
Raginėnų piliakalnis su senovės gyvenvieta	108

PAKRUOJIS IR APYLINKĖS 110

Pakruojo krašto muziejus „Žiemgala“	110
Kulinarinis paveldas 112	

PASVALYS IR APYLINKĖS 114

Joniškėlio dvaro parkas	114
Velniakalnio saulės laikrodis	117
Ažuolpamūšės piliakalnis	117
Dubenuotųjų akmenų ir girnapusių kolekcija	118
Pasvalio krašto muziejus	119
Žalsvasis šaltinis.	
Giliausias Lietuvos urvas	119
Smegduobių parkas	120
Kaip Žiemgaloje kalbama dabar? 121	
Kaip puošėsi Žiemgaliai? 121	

IVADAS

KELIAUKIME „BALTŲ KELIU“!

Šiame turizmo gide siūloma daugiau nei 100 įdomiausių, vertingiausių ir naujausių Lietuvos ir Latvijos teritorijos Žiemgaloje esančių objektų, susijusių su baltų praeitimi ir dabartimi, kultūros paveldo raiška dabartyje.

Leidinio pradžioje pateiktas žemėlapis leidžia matyti Žiemgalos visumą, o išsamesnė informacija pagal dabartines savivaldybių ribas leis turistui lengviau ir greičiau susiorientuoti, rasti informaciją ne tik svetainėje baltukelias.lt, bet ir kiekvienos savivaldybės turizmo informacijos centro svetainėje. Pirmasis „Baltų kelio“ turizmo gidas lietuvių, latvių ir anglų kalbomis išleistas 2019 m., o 2023 m. dar trys: „Kuršiai ir žemaičiai“, „Žiemgaliai“, „Sėliai“.

KAS MES, GYVENANTYS LIETUVOJE IR LATVIJOJE? Mes – baltai, paskui jau latviai, lietuviai, vėliau – Lietuvos ar Latvijos valstybių piliečiai, europiečiai ar pasaulio piliečiai.

KAS YRA BALTAI? Baltai priklauso senajai indoeuropiečių tautų grupei. Baltų gyventa teritorijoje nuo Vyslos iki Volgos-Okos aukštupių. Dabartinės Lietuvos ir Latvijos teritorijoje gyvenančių baltų protėviai

susiformavo apie III tūkstantmetį pr. Kr. Vietiniai gyventojai, archeologų vadinami Nemuno ir Narvos kultūros žmonėmis, ėmė kurti šeimas su atkeliavusiais indoeuropiečiais, taip vadinamais rutulinių amforų ir virvelinės keramikos kultūros žmonėmis. Taip mūsų protėviai per keletą šimtmečių tapo baltais.

KOKIŲ BŪTA BALTŲ GENČIŲ?

Žiemgaliai kartu su latgaliais, sėliais, kuršiais, žemaičiais, aukštaičiais, prūsais, lamatiečiais, skalviais, nadruviais, jotvingiais ir galindais buvo viena iš gyvenusių baltų genčių. Apie V–VI a. baltų areale iš anksčiau čia gyvavusių kultūrų ima formotis atskiros gentys, tarp jų ir žiemgaliai. XII–XIII a. tolesnę baltų genčių raidą nutraukė Vokiečių ordinų atėjimas ir dalies teritorijos užkariavimas bei Livonijos sukūrimas. Dabartinės Latvijos teritorijoje susiformavo vieninga latvių tauta. Pietinės kuršių, žiemgalių, sėlių ir žemaičių gyventos žemės įėjo į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sudėtį, jos gyventojai įsiliejo į lietuvių tautą.

Keliaukite ir susipažinkite su Žiemgalos krašto turtais, žmonėmis!

LATVIJA

ŽIEMGALIAI

Žiūrėkite vaizdo įrašą –
senovės žiemgaliai

Žiemgaliai (*Seimgaler, Semigalli, Semegallen, Зимъгола*) – senovės baltų gentis ir viena iš Latvijos ir Lietuvos teritorijų pagrindinių genčių, kuri geležies amžiuje ir viduramžiuose gyveno Latvijos viduryje (Žiemgalos lygumoje) ir Lietuvos Šiaurėje. Žiemgaliai dalyvavo latvių ir lietuvių tautų formavimosi procese, be to, latvių vidurio tarmės žiemgalių patarmė yra vienas literatūrinės latvių kalbos pagrindų. Žiemgaliai, kaip viena karingiausių ir turtingiausių genčių Šiaurės Europoje, valdė dvi didžiausias upes Latvijoje – Lielupę ir Dauguvą – ir didžiausią uostą regione – „Portus Semigallia“,– taip pat buvo pagarsėję kaip žymūs pirkliai. Žiemgaliai tuo pat metu sėkmingai kovojo prieš kaimyninių genčių ekspansiją ir vikingus. Iš Latvijoje gyvenusių senovės genčių žiemgaliai ilgiausiai priešinosi vokiečių ordino jėgai – net iki XIV a. vidurio. Archeologai apie žiemgalius kalba jau nuo ankstyvojo geležies amžiaus (I–IV a.), apibūdina juos kaip gyventojų grupę, kuriai būdinga kapų ir kalnelių su akmens žiedu laidojimo kultūra ir vėliau – V a. –laidojimo tradicija lygiose kapavietėse. Pirmieji negausūs rašytiniai duomenys apie Žiemgalą randami IX a. danų kronikoje „Annales Ryenses“ ir skandinavų runų raštuose ant akmenų ir daiktų. Apie žiemgalių visuomenę galima spręsti iš Henriko Latvio Livonijos kronikos, eiluiotosios Livonijos kronikos, žemių dalybų pranešimų ir kitų dokumentų. Remiantis šio dokumento analize, matoma, kad XIII amžiuje žiemgaliai gyveno dvylikoje teritorijų – Silenėje, Žagarėje, Duobenėje, Sparnenėje, Tėrvetėje, Duobelėje, Sidabrenėje, Planėje, Nuogailenoje, Guostagalėje, Šurpenėje ir Putelenėje. Visos šios žemės dalinamos į didelius geografinius vienetus – Rytų Žiemgalą, kuri vyskupo išduotuose dokumentuose vadinama Upmale, ir Vakarų Žiemgalą, dar vadinamą Žiemgala. Upmalėje buvo keletas smulkesnių teritorinių vienetų – regionų, – kraštai – Mežuotnė, Nuogailena, Planė, Guostagalė, Šurpenė, Putelenė. Upmalės centrinę dalį užėmė Mežuotnės kraštas su Rytų Žiemgalos (Upmalės) dideliu ir įtakingu piliakalniu – Mežuotne. Žiemgaloje (Vakarų Žiemgaloje) buvo Tėrvetės, Duobelės, Silenės, Sparnenės, Žagarės, Duobenės ir Sidabrenės žemės. Iš minėtųjų žemių, Tėrvetė laikoma žiemgalių politiniu–ekonominiu ir kariniu centru, kuriame XIII a. gyveno ir valdė rašytiniuose šaltiniuose minimi valdytojai – Viestartas, Nameisis ir, žinoma, Šabis. Žiemgalių apgyvendintose teritorijose yra 35 piliakalniai – 23 Latvijoje ir 12 Lietuvoje, iš kurių dauguma stovi ant didesnių ir mažesnių upių krantuose esančių pakilumų. Nuo senovės žodis „Žiemgala“ asocijavosi su turtais, kadangi žiemgaliams priklausė derlingiausios žemės regione ir patogiausia geografinė padėtis, dėl kurių jie galėjo kontroliuoti svarbiausius sausumos ir vandens kelius.

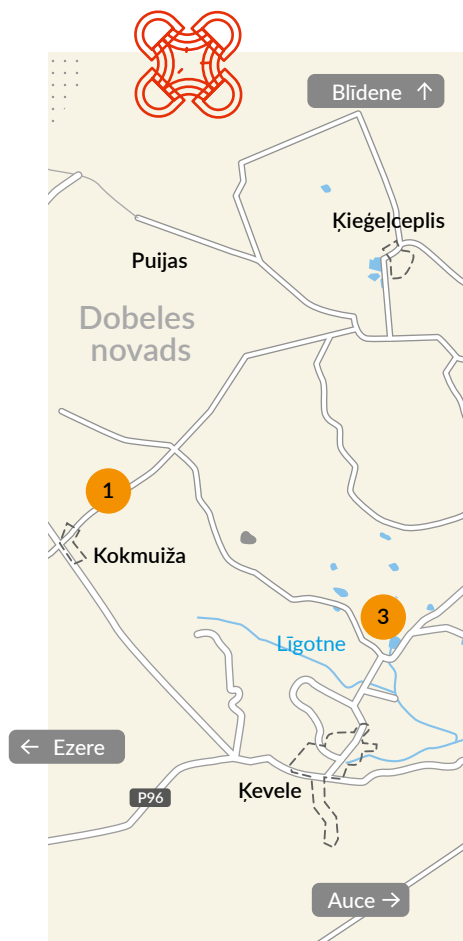

AUCĒ IR APYLINKĒS

AUCĒ-DUOBELĒ

Turismo informācijas centru interneto
svetainē: www.visitdobelev.lv

SENOJI ŽEMĒ - DUOBENĒ, SPARNENĒ

1. DUOBĒS ARBA INČĒŅŪ PILIAKALNIS

Duobės arba Inčēņū piliakalnėje nuo I mūsų eros tūkstantmečio gyveno žiemgaliai, o piliakalnis buvo Duobenės krašto centras ir pagrindinis įtvirtinimas. 35 x 40 m dydžio piliakalnio aikštelė primena stačiakampio formą su užapvalintais galais ir 70 x 7 m aukščio pylimu pietiniame krašte. Senasis įlipimas į piliakalnį ėjo iš pietų, o vartai buvo kalvos rytų pusėje. Senoji gyvenvietė buvo įsikūrusi 20 m aukščio kalvos rytinėje ir pietrytinėje papėdėje, o aplink piliakalnį rasta daugiausia iki šiol Latvijoje atrastų senovinių daiktų radinių. Manoma, kad senovinis Žiemgalos piliakalnis buvo pastatytas ant vienos iš Duobės kalvų grandinės kalvų, tačiau jo vieta viduryje lauko ir tai, kaip kalva išsiskiria iš aplinkinio kraštovaizdžio, leidžia spėti, kad Duobės piliakalnis

yra vienas iš nedaugelio žmogaus sukurtų piliakalnių. Duobės piliakalnio komplekse yra ir Avyksnės upės kairiajame krante esantis Mežakalno piliakalnis. Rašytiniuose šaltiniuose Duobenė (*Dubenē*) yra viena iš žemių, minėtų 1254 m. Upmalės ir Žiemgalos dalybos sutartyje tarp Rygos arkivyskupo, Livonijos ordino ir Rygos kapitulos. Eiliuotoje Livonijos kronikoje minima, kad po nesėkmingo Tėrvetės užpuolimo Livonijos ordinas pastatė pilį ant Duobės kalvos. Iš 1272 m. Rygos kapitulos dokumento, pagal kurį Duobenę reikėjo atiduoti Livonijos ordinui, žinoma, kad Duobenės krašte buvo 16 smulkesnių administracinių vienetų, vadintų provincijomis (*provinciae*). Piliakalnyje rastas vienas žymiausių kultūrinių sluoksnių Baltijos regione. Netoliese esančioje Mežakalno papėdėje rasti du dideli

Sparnų piliakalnis

radiniai. Pirmasis – 1869 m. pagilinus griovį ir 45 cm gylyje atradus 1260 daiktų: papuošalų, ginklų, buities įrankių ir kalvio įrankių – kurie kartu sveria 120 kg ir datuojami V–VII amžiuje, manoma, kad tai dovana, tikriausiai po sėkmingo karo žygio ir pergalės mūšyje. Antrasis – Kuokmuižos (Lyguotnių) radinys – 1929 m. rastas netoli nuo pirmojo radinio. Jame buvo 130 sulūžusių ir sudegusių senovinių daiktų: papuošalų, ginklų ir įrankių, kurie kartu svėrė 16 kg. Senovinius daiktus galima apžiūrėti ir Latvijos nacionaliniame istorijos muziejuje, ir dalį jų – Istorijos ir meno muziejuje. Artėjant prie piliakalnio, jau iš toli galima įžvelgti aiškias jo formas. Nuo piliakalnio pylimo atsiveria įspūdingas kraštovaizdis.

Vytinių valsčius,
Duobelės savivaldybė

GPS 56.499959, 22.742990

2. SPARNŲ PILIAKALNIS

Neįprastai kalvotoje Žiemgalos vietovėje, miškų ir ežerų apsuptas stūkso IX–XIII a. apgyvendintas senasis žiemgalių piliakalnis. Jis yra 30 m aukščio ir yra nukreiptas šiaurės-pietvakarių kryptimi. Šiaurinėje piliakalnio dalyje yra 2 m pylimas, o 30 x 40 m kalvos aikštelės pietų pusėje – nuolydis. Jo kraštai yra neįprastai statūs. Tai nebūdinga žiemgalių piliakalniams. Vakarinėje pusėje – senovinio miesto vieta su 30–90 cm storio kultūrinio sluoksniu, kuriame rasta gyvūnų kaulų ir degto molio tinko fragmentų. Radiniai ir jų vieta, kaip ir piliakalnio bei Sparnų ežero pavadinimas, patvirtina, kad ant Sparnų kalno buvo įkurtas istoriniuose šaltiniuose minėtas vienas didžiausių žiemgalių teritorijos centrų – Sparnenės pilis (costrum Sparnene). Sparnų piliakalnis yra žiemgalių teritorija, minėta 1254 m. Upmalės ir Žiemgalos dalybos sutartyje tarp Rygos arkivyskupo, Livonijos ordino ir Rygos kapitulos. Iš 1272 m. Rygos kapitulos dokumento, pagal

kurį Sparnenę teko atiduoti Livonijos ordinui, žinoma, kad Sparnenės krašte buvo 19 smulkesnių administracinių vienetų, vadintų provincijomis: Pelkua, Zervinas, Pakarde, Rymmen, Daugules, Senmoa, Areneen, Mimayn, Pelsua, Pestene, Wayvere, Arine, Zetzedua, Szilua, Wanpen, Cacten, Bersenene, Zedreveos, Bayena. Piliakalnis ir jo apylinkės išsiskiria natūraliu reljefu, tačiau netoliese esantis Sparnų ežeras sukuria ypatingą atmosferą. Prieš keliaudami į šią vietovę, perskaitykite pasaką apie antį, kuri buvo įleista į vieną duobę piliakalnyje ir išplaukė į ežerą.

naudotas įvairiuose kulto ritualuose. Devynių šaltinių suformuotas upelio vanduo už 400 m įteka į dirbtinai suformuotą malūno įrenginį, kuris sudaro ežerą. Tačiau patogiausiai pasiekiami ir žmonių dažniausiai lankomi šaltiniai yra pirmi devyni.

 Vytinių valsčius, Duobelės savivaldybė
GPS 56.4827, 22.82306667

 Ylės valsčius, Duobelės savivaldybė
GPS 56.550451, 23.042851

3. KARALIAUS (KEVELĖS) ŠALTINIAI

Šie šaltiniai yra senojoje žiemgalių Duobenės žemėje esančioje griovoje ir manoma, kad jie nuo seno buvo žinomi kaip šventieji šaltiniai. Kevelės šaltiniai stebina ne tik šaltinių skaičiumi, bet ir tuo, kad jie yra taip arti vienas kito ir kartu tokie skirtingi. Nors šaltinių vanduo yra bespalvis ir bekvapis, tačiau kiekvieno šaltinio skonis ir gydomosios savybės yra skirtingos. Išliko pasakojimas, kad Kevelės šaltinio vandeniu gydėsi Švedijos karalius Karolis XII. Toliau devynių šaltinių suformuotame upelyje yra daug kitų šaltinių. Vietiniai mėgsta sakyti, kad trisdešimt devyni šaltiniai (39) yra galingas, magiškas skaičius, senovėje

Karaliaus (Kevelės) šaltiniai

4. ZĒBRUSO EŽERAS IR EZERLŪKIŲ PILIAKALNIS

Viena pasakiškiausių, pasakojimais ir mitais apipintų vietų Žiemgaloje yra 412 ha dydžio, 1,5 m gilio didžiausias regione – Zēbruso – ežeras ir jo aplinka, kurioje buvo rasta keletas geležies amžiaus sodybų, senkapių ir piliakalnių. Tai liudija, kad čia jau nuo

gilio senovės ūkininkavo žiemgaliai. Ezerlūkių piliakalnio užėmimo laikas ir reikšmė vis dar neaiškūs. Manoma, kad senieji žiemgaliai jį naudojo kaip prieglobstį užpuolimo metu arba

kaip Alkų kalno sargybos stebėjimo punktas. Ezerlūkių piliakalnis yra 45 x 25 m dydžio, ovalo formos, apaugęs medžiais ir apjuostas 30 m aukščio šlaitais. Vakariniėje piliakalnio papėdėje, ant ežero kranto, aptiktas dar vienas įtvirtinimas, tikriausiai buvusi priešpilio vieta. Aplinkui yra keletas šaltinių. Pagal geografinę padėtį ir gamtos reljefą Zēbruso ežero ir netoliese esančios šventos vietos Alkos kalno archeologinis kompleksas yra vienas didžiausių kompleksų Žiemgaloje, ir, galbūt, Latvijoje. Senovės gamtos objektai šioje vietovėje mažai tyrinėti, todėl negalima daryti objektyvių išvadų, tačiau kai kurie dalykai rodo, kad jie priklauso šventoms vietoms.

**Bikstų valsčius,
Duobelės savivaldybė**

GPS 56.63326, 23.01333

5. ŠVĖTĖS EŽERAS IR ALKŲ KALNAS

55 ha dydžio Švėtės ežeras ir šalia jo esantis Alkų kalnas gali būti laikomi vienu įžymiausių žiemgalių sakralinio centro kulto vietų. Šis objektas yra tarp Zėbruso ir Švėtės ežerų. Padavimai liudija, kad iš jo per Zėbruso ežerą į Ezerlūkių piliakalnį vedė slaptas kelias iš kalkinių skalūnų, vadinamas Dievų arba Žynių keliu. Ežeras, taip ir kalnas, gausus retais augalais, yra miškais ir pelkėmis apsuptoje vietoje, kur priešistorėje buvo žiemgalių šventa vieta. Kai XIX a. viduryje žinomi baltvokiečių tyrinėtojai A. Bilenšteinas ir J. Doringas rašė apie Alkų kalną, jo rytinėje pusėje dar buvo išlikęs maždaug 20 žingsnių ilgio akmeninis pylimas, tačiau gali būti, kad jis buvo ilgesnis. Priešingoje kalno pusėje priešais Švėtės ežerą esantis akmenų pylimas tuo metu

buvo 116 žingsnių ilgio. Anot vietinių žiemgalių, Alkų kalno šiauriniame krašte taip pat buvo akmenų pylimas, tačiau apsilankymo metu akmenys jau buvo išversti ir išgabenti statybų reikmėms. Siekiant patikrinti mitus ir legendas apie susisiekimo su Ezerlūkių piliakalniu kelią, buvo atlikti povandeniniai Zėbruso ežero tyrimai.

Tada buvo išsiaiškinta, kad ežero dugne nuo Ezerlūkių piliakalnio link Alkų kalno 0,5–2 m gylyje natūraliai susiformavo akmenų krūva arba sekluma. A. Bilenšteinas pagrįstai teigė, kad akmenų pylimas kadaise galėjo juosti visą Alkų kalno aukštesniąją dalį. Vėlesniais laikais jis buvo iš esmės

Aukščiau: Švėtės ežeras

Žemiau: Krievkalnai

pakeistas. Jau XIX a. viduryje buvo užfiksuota, kad Alkų kalnas pasižymi ypač didele augalų įvairove. Per Jonines čia surinktos žolės naudojamos liaudies medicinoje. Šiais laikais pastebimas ir ypatingas Alkų kalno derlingumas. Literatūroje ši savotiška savybė minima kaip priežastis, kodėl ši vieta buvo pasirinkta kaip kultinių ritualų vieta. 1999 m. vasarą kalne buvo atlikti nedideli archeologiniai kasinėjimai, kurių metu buvo nustatyta, kad akmenys, bent jau buvę kasinėjimų vietose, buvo natūraliose vietose. Atliktos fosfatų analizės atskleidė, kad senovėje Alkų kalne žmonės intensyviai nesilankė. Tačiau pažymėtina, kad žmonių buvimas labiausiai buvo pastebimas ties aukščiausios kalvos dalies perimetru, kur kadaise galėjo būti akmeniniai pylimai.

**Zebrenės valsčius,
Duobelės savivaldybė**

GPS

**Automobilių stovėjimo aikštelės
56.61773, 22.99361
Alkų kalnas
GPS 56.6190833, 22.9925**

KUR PATIRTI KAŽKA YPATINGO?

**Ūkininkės Marikos Grislytės latviško patiekalo ragavimas viešbutyje „Bemberi“ „Bemberi 1“, Ylės valsčius, Duobelės savivaldybė
+371 26201427**

„Bemberi“ tausoja ir saugo latviškas tradicijas. Edukacijos metu galima sužinoti, kaip su natūraliu raugu, visai kaip senaisiais laikais, patiems iškepti skanių duonų. Per šventes mažiesiems ir didiesiems lankytojams siūloma prisijungti prie meduolių kepimo ir puošimo.

6. KRIEVKALNAI

Krievkalnai – miškais apaugęs ilgas pylimas ir Žiemgaloje, Duobelės rytuose esantis unikalus reljefo gamtos darinys. Manoma, kad Krievkalnai yra sena žiemgalių šventa, kulto vieta. Aukščiausias kalvos taškas siekia 149 m virš jūros lygio, o rytų pusėje atsiveria nuostabus ir tolimas panoraminis vaizdas. Jo viduryje yra rasta keletas geležies amžiaus žiemgalių sodybų ir senkapių. Manoma, kad Krievkalnai anksčiau galėjo būti vadinti „Krivų kalnais“, ir tai susiję su Zèbruso ežero archeologiniu kompleksu. Kaip žinome, „kriviai“ buvo senųjų baltų, įskaitant žiemgalius, dvasininkai. Į Krievkalną veda pėsčiųjų takas, yra poilsio zona su stalais ir suolais.

**Duobelės valsčius,
Zebrenės savivaldybė**

GPS 56.601154, 23.015473

←→ 1 km

Miško kelias

ŽIEMGALIŲ

GYVENAMOSIOS VIETOS

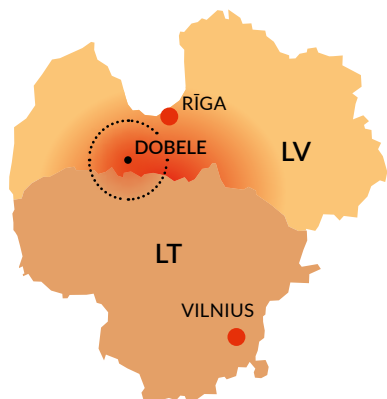
Žiemgalių gyvenamosios vietos pasirinkimą nulėmė Žiemgalos geografinė padėtis ir palyginti nedidelis kalnų bei kalvų skaičius plačiojoje Žiemgalos lygumoje. Žemgaliai savo gyvenamosiomis vietomis rinkosi pavienius kalnus arba kalnagūbrius, kurie buvo pakeisti ir sutvirtinti pilių statybai prie upių ar ežerų. Iki šių dienų Žiemgalos lygumoje ir upių pakrantėse yra išlikę daug senų įrodymų apie galingus žiemgalių piliakalnius dar iš geležies amžiaus. Atskirų didesnių piliakalnių papėdėse randamas senosios gyvenvietės kompleksas, kuriame buvo uostas, šventa (kulto) vieta ir senkapiai. Žiemgalių sodybų dydžiai

buvo įvairūs – nuo 200 m² iki net kelių hektarų. Didžiausias iš jų galima rasti kaimo vietovėse, o mažesnes – vienkiemiuose. Ant piliakalnių ir jų senuosiuose gyvenvietėse vienu metu galėjo gyventi net iki 4 000 žmonių. V–VIII a. piliakalniai buvo naudojami kaip maisto sankaupų saugojimo ir žmonių prieglobsčio vietos. IX–XII a. sargybos tikslais piliakalniuose buvo pradėti plataus masto įtvirtinimo darbai. Žiemgalių piliakalniai išsiskiria stačiais šlaitais, dideliais pylimais ir savotiška forma. Neretai piliakalniai papildomi priešpiliais, terasomis ir apsauginiais grioviais. Iš žinomiausių centrų minimos Mežuotnė ir Tėrvetė. Pietvakarių Vidžemėje žiemgaliai ribojosi su latgaliais, o vėliau Dauguva

tapo natūralia riba ir nuo X a. žiemgalių šiauriniai kaimynai buvo lyviai. V–XIII a. pietų žiemgalių senkapiai tęsėsi iki dabartinių Šiaulių ir Panevėžio, kur ribojosi su aukštaičiais. Šiandienos Latvijos pietinė riba formavosi Livonijos ordino su lietuviais karo metu ir ne kartą buvo reguliuojama – 1328, 1392, 1473, 1541 / 1542 ir 1545 metais. Dėl to dalis žiemgalių apgyvendintų teritorijų – Upmalė, Žagarė (Sagare), Silenė – pateko į Lietuvos teritoriją.

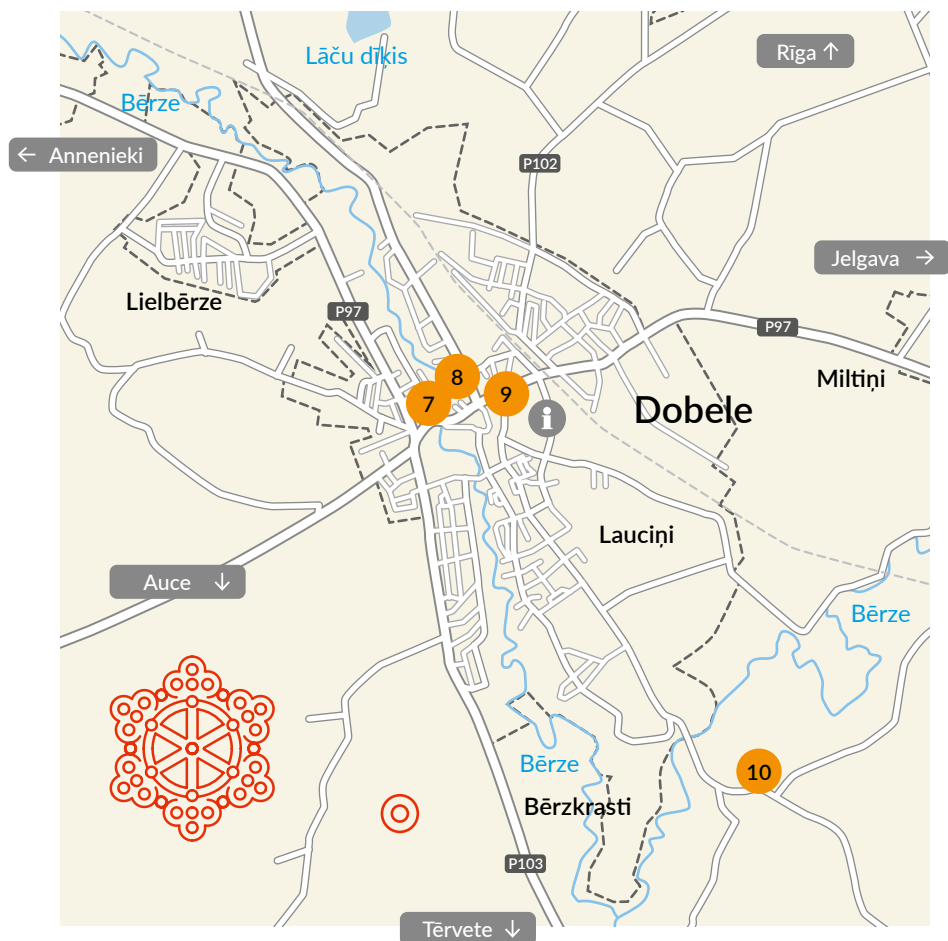

DUOBELĒ IR APYLINKĒS

DUOBELĒS MIESTAS

Turismo informācijas centru interneto
svetainē: www.visitdobele.lv

SENOJI ŽEMĒ – DUOBELENĒ

7. DUOBELĒS PILIS

Duobelėje, dešiniajame Bėrzės upės krante, stovi XIV a. Livonijos ordino komturų mūrinė pilis, pastatyta XIII a. medinės žiemgalių pilies vietoje. Ši pilis buvo Duobelės (*Doblen*, *Dubelenės*) krašto politinis-ekonominis centras su žemės valdytojo rezidencija ir viena galingiausių žiemgalių pilimi, netoli kurios įsikūrė senoji gyvenvietė. Medinė pilis stovėjo ant kalvos su stačiais slaitais ir turėjo du priešpilius, kuriuos nuo piliakalnio skyrė gilūs grioviai ir, manoma, žiemgalių piliakalniams būdingas pylimas. Dar dabar gamtoje matoma senosios pilies vieta su užpiltu grioviu ir senosios gyvenvietės teritorija. Duobelė ne kartą minėta Eiliuotoje Livonijos kronikoje, kai pasakojama apie įnirtingus mūšius, kurie XIII a. Livonijos

kryžiaus karų metu įvyko tarp vietinių gyventojų ir vokiečių riterių. Bėgant laikui Duobelės pilis nuo 1279 iki 1289 metų atlaikė šešias Livonijos ordino apsuptis. Žiemgaliai stipriai priešinosi priešams, kuriems taip ir nepavyko užimti pilies, todėl Duobelę galima laikyti vienintele Žiemgalos pilimi, kurios Livonijos ordinui per kryžiaus karus taip ir nepavyko užkariauti. Kai visa sritis buvo nusiaubta, 1289 m. žiemgaliai sudegino savo pilį ir nenugalėti žygiavo į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę. Šiandien ant piliakalnio stūkso Livonijos ordino pastatytos mūrinės pilies griuvėsiai, kurių centrinis objektas yra buvusios Livonijos ordino pilies koplyčia. Po dvejus metus trukusių konservavimo, restauravimo ir rekonstrukcijos darbų, 2020 m. pilies koplyčia iš dalies atgavo savo išvaizdą. Ant jos stogo buvo įrengta naujos ekspozicijų salės

Duobelės savivaldybės muziejus

ir apžvalgos aikštelė. Parodų salėse įrengtos ekspozicijos apie Duobelės istoriją ir kasinėjimų metu rastus archeologinius senovinių daiktų radinius: ekspozicija didžiojoje salėje – „Duobelės pilies keramika“, Kūrybinėje patalpoje – „Duobelė ir Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystė“, rūšio salėje – „Duobelės aplinka priešistorėje. Duobelė Livonijos ordino valdžioje“, pilies sode – „Hercogienės vaistažolių sodas“.

8. DUOBELĖS SAVIVALDYBĖS MUZIEJUS

Duobelės savivaldybės muziejuje siūloma susipažinti su Duobelės pilies ir savivaldybės istorija. Vienoje muziejaus ekspozicijos dalių, skirtų žiemgaliams, galima apžiūrėti rekonstruotą žiemgalių aprangą, autentiškus buitines įrankius, papuošalus ir ginklus.

Brīvības g. 2c, Duobelė,
Duobelės savivaldybė

GPS 56.62282, 23.27297

www.dobelespils.lv

Duobelės Amatų namai

Muziejus reguliariai rengia temines parodas, skirtas žiemgalių materialiajai kultūrai ir regiono istorijai. Senąją žiemgalių ir Duobelės istoriją galima sužinoti su gido pagalba. Muziejaus kolekcijoje yra daugiau nei 23 000 daiktų: nuotraukų, dokumentų, archeologinių kasinėjimų atradimų, buitines įrankių, meno darbų ir kitų tipų daiktų.

Brīvības g. 7, Duobelė,
Duobelės savivaldybė

GPS 56.625205, 23.276244

www.dobelismuzejs.lv

9. DUOBELĒS AMATŲ NAMAI

Duobelės Amatų namai yra tinkama aplinka mokytis senųjų ir šiuolaikinių amatų, įgyti senųjų žiemgalių ir etnografinių amatų įgūdžių ir žinių. Kiekvienas susidomėjęs čia gali mokytis austi, megzti, velti vilną, gaminti papuošalus, siuvinėti, skobti šaukštus, pasigaminti indus iš molio ir išmokti latvių tautinės virtuvės gudrybių. Čia švenčiamos įvairios latvių kasmetės šventės: Mikelis, Velių vakaras, Kalėdos, Žvakių diena, Ūsinio vakaras ir kitos gyvenimo šventės. Amatų namuose esančiose parodų salėse amatininkai ir menininkai gali pademonstruoti savo atliktus darbus ir taip supažindinti žmones su Žiemgalos regiono tradicine kultūra. Amatų namuose dažnai rengiamos amatininkų dirbtuvės po atviru dangumi, meistriškumo kursai ir mugės, žmonės kviečiami dalyvauti ekskursijose ir kūrybinėse meistriškumo dirbtuvėse, šokti, žaisti žaidimus, siūlomos specialiosios programos suaugusiems, vaikams ir jaunimui, taip pat jaunavedžiams. Čia taip pat įrengtas Duobelės apskrities Turizmo informacijos centras.

Baznīcas g. 8, Duobelė,
Duobelės savivaldybė

GPS 56.62352, 23.28324

[www.kulturadobe.lv/
amatu-maja](http://www.kulturadobe.lv/amatu-maja)

10. ŪKIS „RŪKĪŠU TĒJA”

Šīame ūkyje visus metus siūloma paragauti 80 skanių arbatų, sudarytų iš 40 skirtingų augalų, surinktų iš ekologiško 30 hektarų dydžio ūkio. Čia gaminami ir įvairūs uogų produktai – uogienės, sirupai ir sultys, pagaminti pagal senąsias tradicijas. Ūkio šeimininkai mano, kad žmogaus organizmui sveikiausios medžiagos

yra randamos augaluose ir vaisiuose, užaugintuose tose vietose, kuriose žmogus gyvena. Arbatų gamintojai naudoja technologijas, kurias išsaugo augalų vertingąsias medžiagas. Uogų gaminiuose nenaudojamos kvapiosios medžiagos, dažikliai ir tirštikliai, todėl natūralus kvapas ir skonis yra nuostabūs.

„Rūkiši“, Krimūnos valsčius,
Duobelės savivaldybė

GPS 56.597634, 23.315266

www.rukisuteja.lv

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Ievos Jurkos keramikos dirbtuvės
„Atpūtas“, Bērzē, Duobelės savivaldybē
+371 28651715
www.ievajurka.com

Keramikos dirbtuvēse galima susipažinti su keramikos amatu, dalyvauti veikloje, įsigyti menininkės pagamintų kūrinijų ir teikti užsakymus. Kūrybinių veiklų metu lankytojai gali pasigaminti po darbelį.

Bērzēs malūnas
Bērzē, Bērzēs valsčius,
Duobelės savivaldybē
+371 26439106

Bērzēs malūnas buvo pastatytas 1863 m. ir vėliau ne kartą perstatytas. Bērzēs vandens malūno kompleksas su išvestiniu kanalu ir užtvanka yra vienintelis Latvijoje veikiantis vandeniu varomas grūdų perdirbimo malūnas. Čia malami grūdai, ruošiamos paprastos ir perlinės kruopos. Malūne taip pat saugoma senoji įranga, galima susipažinti su istoriniu pastato išdėstymu ir senųjų kaimo vandens malūnų grūdų apdirbimo technologijomis.

ŽIEMGALIŲ VALDOVAI, VIESTARTAS, ŠABIS IR NAMEISIS

XIII a. žiemgaliai turėjo žmogų vienytoją, kuris stengėsi sujungti visą teritoriją, kurioje jie gyveno. Istoriniuose šaltiniuose žiemgalių valdovai ne kartą buvo minimi kalbant apie kryžių žygius Žiemgaloje ir Livonijoje. Prieinami liudijimai patvirtina, kad žiemgaliai išgyveno didvyriškus ir tautoje gerbiamų valdovų laikus. Pirmaisiais XIII a. dešimtmečiais valdė Viestartas (šaltinis: Vesthardus, Vester, valdęs prieš 1205 m. ir po 1228 m.). Jis vienintelis Henriko Latvio kronikoje buvo pavadintas tiek „kilmingu“, tiek karvedžiu, o eiliuotoje Livonijos kronikoje vadintas valdovu. Anot Henriko Latvio kronikos, Viestartas buvo

Tėrvetės žemės valdovas ir turėjo galią visose žiemgalių žemėse. Apie Viestarto būklę, įtaką ir galią liudija ir tas faktas, kad bažnyčios legatas Modenos Vilhelmas prašė priėmimo pas valdovą. Tai yra išskirtinis atvejis ne tik baltų žemėse, bet ir visoje XIII a. Europos šalių politikos istorijoje. Antrasis XIII a.

istoriniuose šaltiniuose minėtas žiemgalių valdovas buvo Šabis (Schabe, Schabbe). Jis minimas kartu su 1259 m. žiemgalių sukilimu prieš Livonijos ordiną. Šabio įsakymu iš Žiemgalos buvo išvaryti katalikų dvasininkai ir foptai, kurie rinko mokesčius po 1254 m. balandžio mėn. įvykusių Žiemgalos dalybų tarp Rygos arkivyskupo ir Livonijos ordino. XIII a. 8-ojo dešimtmečio pabaigoje žiemgalių valdovas buvo Nameisis (Nameise, Nameixe, Nameise), Tėrvetės žiemgalių viršaitis, o vėliau – visos Žiemgalos valdytojas ir karvedys. 1281 m. mirė kryžiaus kare su vokiečių ordinu Lietuvoje arba Prūsijoje. Eiliuotoje Livonijos kronikoje minimas dar vienas bevardis žiemgalių valdovas, kritęs mūšyje prie Garozos – svarbiausioje 1287 m. pergalėje prieš Livonijos ordiną.

BRANGŪS ŽIEMGALIŲ PAPUOŠALAI

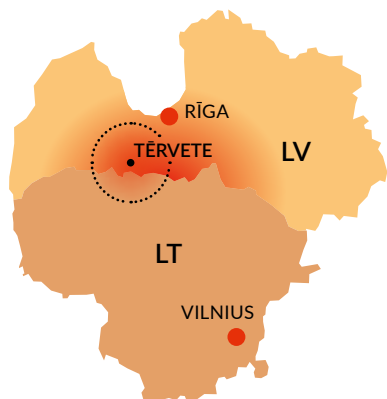
Žiemgalių gyvenimo būdas ir vieta arti prekybos kelių leido jiems šimtmečiais kaupti turtus. Tai atsispindi žiemgalių aprangoje ir papuošaluose. Apie žiemgalių turtingumą galima spręsti iš papuošalų, kurie dažnai buvo pagaminti iš bronzos, geležies, gryno sidabro arba su sidabro inkrustacijomis, dengti sidabro ir, kartais, net aukso plokštele. Apie didelį sidabro naudojimą papuošaluose liudija Žiemgaloje rasti vieni didžiausių Latvijos teritorijoje sidabro klodai. Žiemgaloje rastos V–VII a. datuojamos lankelinės segės su aukso inkrustacija arba plokštele. To nėra kitų senovės baltų genčių materialiojoje kultūroje. Žiemgalių papuošalų kalėjai gamino papuošalus, kurie skyrėsi nuo kaimyninių senovės genčių darbų, ir pabrėžė žiemgalių turtingumą bei papuošalų kalėjų sugebėjimus. Žiemgalių papuošaluose randama didelė žiedų, apgalvių, vėrinų, apyrankių, smeigtukų, grandinėlių vėrinų ir segių įvairovė. Papuošalai, būdingi tik žiemgalių materialiajai kultūrai, buvo: keliagubi vėriniai, trijų įvijų karių apyrankės, apgalviai su

dideliais pasiskirstymais ir sidabro inkrustacijomis, geležiniai kryžminiai smeigtukai su sidabro inkrustacijomis bei bronziniai kryžminiai smeigtukai su sidabro plokštelėmis. O iš rastų smeigtukų ir grandinėlių vėrinų panašumų su lyviais galima daryti išvadą, kad žiemgalių moterys dėvėjo sarafano tipo sijonus. Deja, per archeologinius kasinėjimus buvo rasti tik audinių fragmentai, iš kurių negalima nustatyti visos drabužio formos. Apie XI–XII a. į moterų papuošalų tradicijas buvo įtrauktos

ir plokštelinės segės. Vėlyvajame geležies amžiuje turtingų žiemgalių moterų grandinėlių vėrinuose naudotas bronzos grandinės pakeitė brangesnės geležinės grandinės, kurios daugiau kainavo dėl sudėtingesnio ir ilgesnio gaminimo proceso. Gali būti, kad žiemgaliai geležiai priskyė ypatingų galių, pavyzdžiui, apsaugoti ją nešiojantį asmenį nuo ligų, blogos akies ar nelaimių, nes geležis buvo kiečiausias ir paslaptiniausias geležies amžiaus metalas, iš kurio taip pat buvo gaminami ginklai, įrankiai ir buitiniai daiktai.

TĒRVETĒ IR APYLINKĒS

TERVĒTĒ-VILCĒ

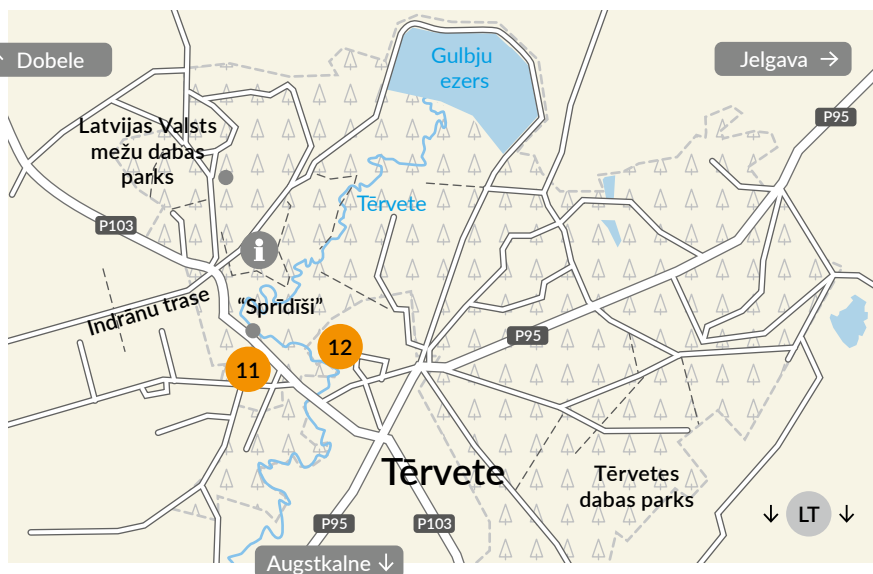
Turizma informācijas centro interneto
svetainē: www.visitdobele.lv

SENOJI ŽEMĒ – TĒRVETĒ, SILENĒ

11. MEDINĒ XII A. TĒRVETĒS PILIS

Norintys akis į akį susidurti su žiemgalių ir jų valdovų gyvenimo liudijimais ir pajusti praeities didybės dvelksmą, kviečiami apsilankyti medinėje Tērvetės pilyje. Ji pastatyta remiantis archeologinių tyrimų medžiaga ir atkartoja netoliese esančius Tērvetės

piliakalnio XII a. žiemgalių įtvirtinimus. Tērvētės piliakalnio pils buvo žymus senovės žiemgalių centras, kuriame gyventojai iki pat XIII a. pabaigos kovojo už savo politinę ir ekonominę nepriklausomybę. Tērvētės piliakalnis ir žiemgaliai, gyvenę šiame regione, yra tarsi žiemgalių valios bei nepalaužiamo, tvirto ir atkaklaus charakterio simbolis. Medinėje Tērvētės pilyje yra istorijos muziejus, kuriame įrengta daug ekspozicijų patalpų su plačiausiu eksponatų apie geležies amžiaus žiemgalių materialiąją kultūrą rinkiniu Baltijos šalyse. Keturiuose muziejaus aukštuose galima apžiūrėti žiemgalių papuošalus, piliakalnio nuotraukas, Tērvētės piliakalnio pilies ir jos įtvirtinimų rekonstrukciją: maketą, buities įrankius, baldus, ginklus ir didžiausią kalavijų kolekcijos parodą Latvijoje. Čia galima taip pat pamatyti žiemgalių valdovo – Viestarto – vaško figūrą ir 3D filmą apie senovės žiemgalių gyvenimą geležies amžiuje. Medinės pilies kieme galima apžiūrėti ūkininkų pastatus. Kiekvienų metų rugpjūčio antrosios savaitės pabaigoje pilies kieme vyksta tradicinės žiemgalių šventės, o kai vyksta karių ir riterių kovų turnyrai, inscenizuojamas pilies užpuolimas, kurio metu pilies gyventojai „sukasi, kaip moka“. Senųjų amatų meistrai ne tik parduoda, bet ir demonstruoja savo amato gebėjimus, į užsiėmimus įtraukia švenčių dalyvius, kurie dalyvauja žiemgalių papuošalų, buities įrankių gaminimo kūrybinėse dirbtuvėse. Medinės Tērvētės pilies savininkas – istorikas, archeologas Normundas Jerumas, demonstruodamas tiek senovės žiemgalių archeologinių kasinėjimų metu rastus senovinius

daiktus, tiek papuošalų, aprangos, karių įrenginių konstrukcijas, skaito paskaitas apie žiemgalių materialiąją kultūrą. Vaikai čia gali pasijusti kaip pilies gyventojai, mokyti šaudyti iš lanko, ganyti triušius, stebėti, kaip šeiminkės, apsirengusios senoviniais rekonstruotais žiemgalių drabužiais, kieme verda sriubą. Kiekvieną dieną prieš muziejui atveriant duris, apie žiemgalių ir Tērvētės pilies istoriją papasakos gidas.

„Lielkēniņi“, Tērvētės valsčius,
Duobelės savivaldybē

GPS 56.481445, 23.376066

www.lielkenins.lv

Aukščiau: Medinė XII a. Tėrvetės pilis

Žemiau: žiemgalių moterų XII–XIII a. aprangos ir papuošalų rekonstrukcija

Aukščiau: Žiemgalių šventės

Žemiau: Tėrvetės archeologinis kompleksas

12. TĒRVETĒS ARCHEOLOGINIS KOMPLEKSAS

XIII a. Tērvetės piliakalnis ir jo aplinkinės teritorijos buvo stiprus žiemgalių plėtros centras ir valdovų rezidencija. Čia valdė žymūs žiemgalių valdovai – Viestartas, Nameisis ir, žinoma, Šabis. Tērvetės archeologiniame komplekse yra Tērvetės piliakalnis su dviem priešpiliais, Svėtkalnis su priešpiliu, senąja gyvenviete, Paukščių kalnu, Kluosterkalnas ir Livonijos ordino laikų pilies griuvėsiai. Piliakalnis labiausiai išryškėjo XI–XIII a., kai žiemgaliai priešinosi Vokiečių ordinui. Ant piliakalnio buvo pastatyta medinė žiemgalių pilis su apsauginėmis konstrukcijomis, gyvenamieji ir ūkiniai pastatai bei amatininkų dirbtuvės. Visa tai saugojo statūs šlaitai ir vieni didžiausių apsauginių pylimų Baltijoje. XIX a. pab.–XX a. prad. piliakalnis buvo pavadintas „Cukurkalnu“ (*Zuckerhut*). Galima tik spėlioti, kaip kito Tērvetės pavadinimas ir ką jis reiškė. „Tere veten“ yra finų–ugrų kilmės žodis, reiškiantis „vanduo sveikina“. Tērvetės piliakalnis yra 17–19 m aukščio kalva, kuri kartu su pylimu sudaro beveik 30 m aukščio iškyšulį. Piliakalnio šlaitai yra natūraliai statūs ir senovėje, įrengiant įtvirtinimus, jie buvo padaryti dar statesni, o plačiausia vieta prie pylimo yra 45 m. Tērvetės piliakalnyje slypi turtingas kultūrinis sluoksnius, kuris šiaurinėje dalyje siekia 7,5 m. Henriko Latvio Livonijos kronikoje ir kituose rašytiniuose istoriniuose šaltiniuose Tērvetė (*Thervetene*, *Terventhene*, *Terweten*) minima 1219 m.

Žiūrėkite vaizdo įrašą –
Tērvetė viduramžiais 3D

ir 1254–1286 m. – daugiausia kalbant apie žiemgalių nepriklausomybės kovas ir Žiemgalos dalybos susitarimus tarp Vokiečių ordino, Rygos arkivyskupo ir Rygos kapitulos. Tērvetės piliakalnio archeologiniame komplekse išsamesni tyrimai buvo atlikti 1951–1960 metais. Tyrimai parodė, kad Tērvetė buvo apgyventa jau prieš I mūsų eros tūkstantmetį. Tērvetės senviečių komplekse rasta 4692 senovinių daiktų, o 3966 iš jų – Tērvetės piliakalnyje. Latvijos teritorijoje yra unikalūs, Tērvetėje rastas molio tinko gabalėlis su stambmeldžio atvaizdu. Reikia pabrėžti, kad pagal matmenis vienas didžiausių Nameisio žiedų buvo rastas būtent Tērvetės piliakalnio archeologinių tyrinėjimų metu. Susipažinti su Tērvetės archeologinio komplekso istorija galima šalia esančioje XII a. medinės Tērvetės pilies rekonstrukcijoje – Istorijos muziejuje. Piliakalnio šiauriniame šlaite ir pylime įrengti mediniai laiptai ir informacinis stendas su piliakalnyje rastų senovinių daiktų nuotraukomis ir istorijos aprašymu.

**Piliakalnis (Cukurkalnas), Tērvetės
valsčius, Duobelės savivaldybė**

GPS 56.482200, 23.384630

13. SILAKALNAS

Silakalnas (Aukštasis kalnas) yra 20 metrų aukščio paslaptingas ir miškais apsuptas garsusis vėlyvojo geležies amžiaus žiemgalių piliakalnis. Piliakalnio radiniai datuojami vėlyvuju geležies amžiumi, o keramikos šukės rodo, kad piliakalnis buvo apgyvendintas jau I tūkstantmetyje prieš Kristų. Rytuose ir šiaurėje Silakalno ribas žymi griova su 1 m aukščio pylimu. Plokštumos ir šlaito kultūrinis sluoksnis yra daugiau nei metro storio, yra pranešimų apie rastus senovinius daiktus.

Archeologai nustatė, kad prie stipriai įtvirtinto piliakalnio stovėjo du priešpiliai ir senoji gyvenvietė. Istorikai yra išskėję kelias hipotezes apie Silakalną. Anot vienos jų, piliakalnis yra senovės žiemgalių Silenės žemės pagrindinis įtvirtinimas, minėtas XIII a. Žiemgalos dalybos sutartyje. Pagal kitą hipotezę galima manyti, kad Silenės aukštasis kalnas yra Eiliuotoje Livonijos kronikoje minėtos Sidabrenės vieta. Iki šiol archeologiniai piliakalnio tiriamieji darbai nebuvo atlikti. Įlipimas į piliakalnį bus tikras nuotykis, nes Silakalnas stūkso miške, yra apsuptas spygliuočiais ir krūmais, o pietuose ir vakaruose piliakalnį supa Bebrų pelkė.

 Aukštasis kalnas, Vilcės valsčius, Jelgavos savivaldybė

Stovėjimo aikštelė
56.381817, 23.412561;
Aukštasis kalnas
GPS 56.37732, 23.41181

KUR PATIRTI KAŽKA YPATINGO?

Latvijos valstybinių miškų gamtos parkas Tērvetėje
„Tērvetes sils“, Tērvetė, Duobelės savivaldybė
+371 28309394
www.mammadaba.lv/galamerki

Gamtos parkas Tērvetėje yra viena šeimai draugiškiausių vietų Latvijoje. Vaizdinga gamta, turtinga kultūrinė istorija, seni piliakalniai, rašytojos Anos Brigadierės namai-muziejus, Tērvetės upės senvagė, unikalus Senųjų pušų parkas, kur medžių amžius siekia 300 metų. Pasakų ir Nykštukų miškas yra pamėgta vieta, kurių apžiūrėjimui reikia mažiausiai trijų valandų.

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

Tērvetės duonos kepykla
„Straumes“, Tērvetės valsčius,
Duobelės savivaldybė
+371 29967553

Kepykloje rengiamos ekskursijos su galimybe paragauti duonelės, sužinoti viską apie duonos kepimą ir su ja susijusias tradicijas. Tai yra vieta, kurioje pajuntama palaime tikruose duonos kepimo ritualuose.

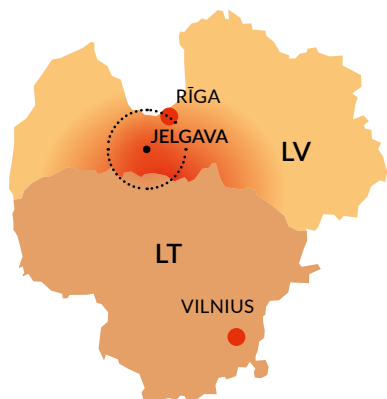
NAMEISIO ŽIEDAS

Vienas žymiausių baltų papuošalų radinių yra Nameisio žiedas – plačiai naudojamas papuošalas visose baltų ir Baltijos finų gentyse, kuris nepriklauso jokiai konkrečiai teritorijai. Minėtasis žiedas yra dažnai randamas tiek moterų, tiek vyrų senkapiuose. Galima teigti, kad šį žiedą daugiausia nešiojo moterys – net iki aštuonių žiedų vienu metu. Šie žiedai yra įvairiapusiški ir gali būti pagaminti keliais būdais: išlieti iš bronzos, sidabro ir net aukso, iškalti, suvyti arba supinti iš bronzos arba sidabro vielos. Paprasčiausi žiedai išorinėje pusėje turi sukimosi arba vijimosi imitaciją, kuri pagaminama išliejant bronzą arba molį į akmens formas. Sudėtingiausi ir gražiausi yra pinti žiedai, kurie pagaminami

keliais būdais supinant įvairius bronzos arba sidabro skirtingo diametro vielas ir jų galus sukaland. Atsižvelgiant į formą ir pagaminimo būdą, egzistuoja apytiksliai 20 skirtingų Nameisio žiedo variantų. Istorija susipynusi su legenda, kai XX a. 4-jame dešimtmetyje Daugmalės piliakalnyje buvo rasti du sidabriniai žiedai, kurie

susiję su žiemgalių valdytoju Nameisiu. Žiedus pradėjo plačiai imituoti ir nešioti. Reikia pabrėžti, kad pagal matmenis vienas didžiausių Nameisio žiedų buvo rastas būtent Tėrvetės piliakalnio archeologinių kasinėjimų metu. Žiedo populiarumą ir jo pavadinimo kilmę lėmė ir iš Sėlijos kilusio rašytojo Aleksandro Grino romanas „Nameisio žiedas“. Nameisio žiedas tapo latviškumo simboliu ir bet kuriame pasaulio krašte sutikus žmogų, nešiojantį šį žiedą ant piršto, jis asocijuojamas su latviu arba Latvija.

JELGAVA IR APYLINKĖS

JELGAVA-VILCĖ-SESAVA- UOZUOLNIEKAI

Turizmo informacijos centro interneto svetainė: www.visit.jelgava.lv

SENOJI ŽEMĖ – NEATRASTA

14. G. ELIASO ISTORIJS IR MENO MUZIEJUS JELGAVOJE

G. Eliaso istorijos ir meno muziejus Jelgavoje (antrasis seniausias muziejus Latvijoje, 1818 m.) yra įrengtas pastate, kuriame 1775 m. buvo atidaryta *Academia Petrina* – pirmoji aukštesniojo išsilavinimo įstaiga Latvijos teritorijoje. Tai yra vienas rečiausių pastatų mieste, kuris išliko po Antrojo pasaulinio karo. Muziejuje galima apžiūrėti ekspozicijas, kuriose pasakojama apie Jelgavą nuo priešistorės iki XX a. pabaigos. Čia galima pamatyti žymaus tapybos klasiko Gederto Eliaso meno kūrinius, jo baldus, knygas, dekoratyvinio meno ir kitus eksponatus. Ekspozicija „Priešistorė ir viduramžiai Žiemgaloje“ apima visą laiką tarpą nuo paleolito iki viduramžių pabaigos – 1561 m. Livonijos valstybių konfederacijos žlugimo. Lankytojai gali taip pat papildomai susipažinti su viduramžių Jelgavos atsiradimu. Instaliacijoje „Civilizacijų sandūra“ apžvelgiama krikščionių kultūros ir

vietinių tautų vertybių ir tradicijų sandūra. Ekspozicijoje taip pat yra kintanti paroda „Naujausi archeologiniai radiniai Jelgavoje ir jos apylinkėse“. Čia Jelgavos gyventojai ir miesto svečiai gali susipažinti su nedidele šio paveldo dalimi, kuri slėpėsi giliausiuose žemės sluoksniuose.

Akadēmijas g. 10, Jelgava

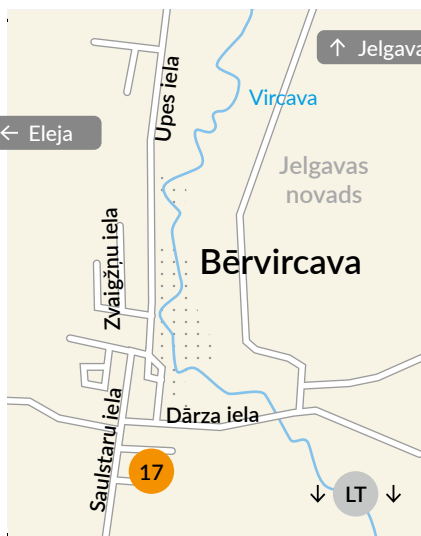
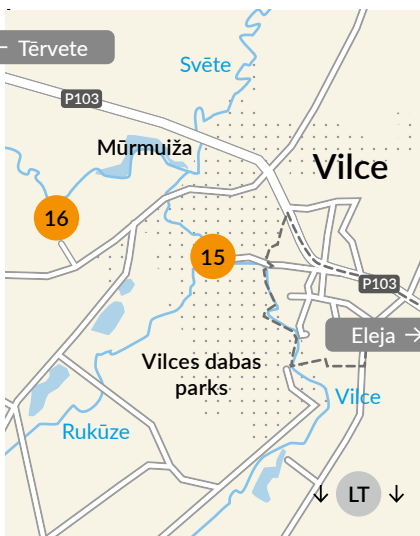
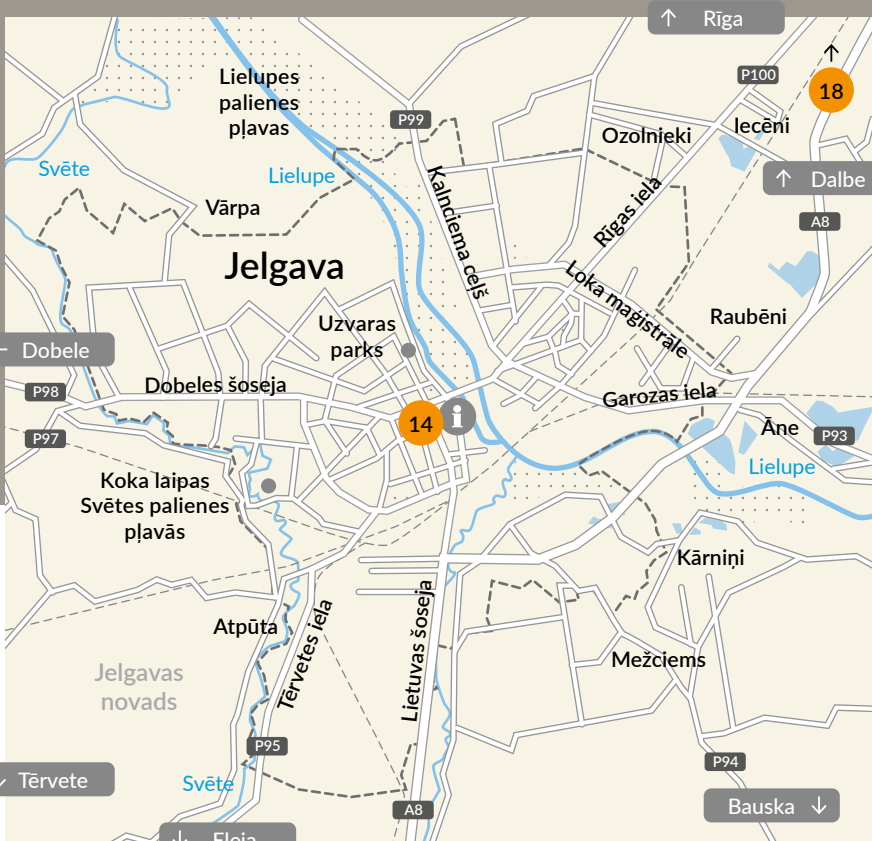
GPS

56.649982, 23.729019

www.jvmm.lv

15. VILCĖS PILIAKALNIS

12 m aukščio Vilcės piliakalnis, kuriame gyveno senovės žiemgaliai viduriniajame ir vėlyvajame geležies amžiuje, yra Vilcės ir Rukūzės upių santakoje. Piliakalnio aikštelė nėra didelė – tik 10 x 5 m, kur didžiausia dalis buvo nuskalauta Vilcės ir ji nugriuvo. Nuo piliakalnio į pietus

Jie rado kultūrinį sluoksnį ir keletą senovinių daiktų, taip buvo pateikti įrodymai, kad ši senovinė vieta yra tikras piliakalnis. Nuo Vilcės dvaro pėsčiųjų taku galima nueiti iki piliakalnio, o nuo jo viršūnės atsiveria vaizdas į Rukūzės slėnį ir smiltainio atodangas. Šalia piliakalnio yra Žuikių pieva ir Vilcės griova – viena iš mėgstamiausių legendinio plėšiko Kaupeno darbavimosi vietų.

už įtvirtinimų yra didesnis išlygintas laukas, kuriame, manomai, stovėjo priešpilis. 1959 m. ir 1966 m. piliakalnį tyrinėjo E. Mugurėvičius ir M. Atgazis.

Vilcės valsčius, Jelgavos savivaldybė

GPS 56.424048, 23.526935

↔ ~8 km

Pabraidžiojimas upe
(palei Vilcės upę)

€ su gidu

16. „PIPIRMĒČIŪ NAMAI“

Skirtingų augalų arbatos yra vienas seniausių tradicinio gydymo ir medicinos priemonių jau nuo senų senovės. „Pipirmėčių namelis“ (lat. „Piparmėtru namiņš“) ir šiomis dienomis stengiasi išlaikyti gamtoje surinktų vaistažolių arbatų populiarumą ir išsaugoti jų vartojimo tradicijas. Namelyje galima susipažinti su daugiau nei 30 metų rūšių, išbandyti iš jų pagamintas arbatas, sužinoti daug ko naujo apie mėtų perdirbimo produktus, gautus gaminant namuose – sirupą, miltelius ir sausinius, taip pat dalyvauti jų gamybos procese. Kūrybinėse dirbtuvėse galima pasigaminti pipirmėčių muilo, padėkliukus puodukui su pipirmėtimis, pipirmėčių šveitiklius ir kitus daiktus.

„Terēni“, Vilcēs valsčius,
Jelgavos savivaldybē

GPS 56.424527, 23.507115

www.piparmetras.lv

17. PINTINIŲ PYNIMO DIRBTUVĖS „SMILGUMI“

Skiedrų pynimo dirbtuvėse „Smilgumi“ galima susipažinti su vienu iš seniausių amatų – pušies, liepos, drebulės ir juodalksnio medžių skiedrų pynimu. Dirbtuvėse galima stebėti pintinių pynimą, taip pat dalyvauti meistriškumo kursuose ir išbandyti patiems nusipinti savo krepšelį. Čia lankytojai gali įsigyti įvairiausias skiedrų pintines grybavimui, svogūnams, česnakams, ūkiui tinkamus krepšelius, pintines malkoms ir krepšius. Šios dirbtuvės yra vienintelė vieta Latvijoje, kur skiedrų pintinės siūlomos su ypatingais, natūraliomis spalvomis nudažytais užrašais ir piešiniais.

Liepu g. 7, Bērvircava, Sesavos
valsčius, Jelgavos savivaldybē

GPS 56.39917, 23.74777

www.facebook.com/skalupinumi

18. ČESNAKŲ PASAULIS

„Česnakų pasaulio“ (lat. „Kiploku pasaule“) šeimininkė Antra yra atradusi kelis receptus, kaip pagaminti skanius ir įdomius česnako gaminius. Čia galėsite paragauti česnakų arbatos, marinuotų česnakų žiedų, česnakų salsos, „gerklės roviko“ (lat. „rīkļu rāvējs“) ir net česnakų karamelės. Šeimininkė įdirbtuves mielai priima keliautojų ir ekskursantų grupes, rengia degustacijas ir pasakoja viską apie česnakus bei jo sveikatos stiprinimo ypatybes. Ji taip pat pasidalins išskirtiniais receptais, o svečiai galės išbandyti ir įsigyti sveikos pagamintos produkcijos. Česnakai yra vieni seniausių tradicinėje virtuvėje naudojamų kultūrinių augalų, be to, priešistoriniais laikais jie buvo naudojami gydymo tikslais ir įvairioms apeigoms.

 Priežu 8, Dalbē, Cenu valsčius, Jelgavas savivaldybē

GPS 56.76940382, 23.87026839

 www.kiplokupasaule.lv

KUR PATIRTI KAŽKA YPATINGO?

*Pergalės parkas
Uzvaras gatvė, Jelgava*

Pergalės parke yra septynios veiklos zonos, padalintos į aktyviąją ir pažintinę, su vaikų amžių atitinkančiomis linksmomis veiklomis.

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

*Maršrutas „Išauk Žiemgalos skonį į šimtmečio juostą“
www.visit.jelgava.lv*

Maršrute sujungti šeši turizmo objektai: ūkis „Blūdži“ su sūrio, daržovių salotų ir naminės duonos degustacija, valgomąjį šitakio grybų ūkis „Trubenieki“, šaltalankių sodas „Zelt“, Pipirmėčių namelis, „Varžu māja“ su varlių figūrėlių kolekcija bei Elējos dvāro parkas su Arbatos nameliu.

KUR PATIRTI KAŽKA YPATINGO?

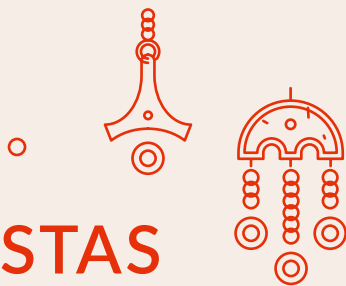
*Mediniai tilteliai virš Švētēs užliejamų pievų
Sniega gatvė, Jelgava*

Bendras tiltelių ilgis siekia apytiksliai 1,6 km ir susijungia su trimis žvyru dengtais takais. Floros įvairovei padidinti, užliejamose pievose buvo sukurta 1,2 hektaro ploto meandru arba kemsynų, apsodintų įvairiais augalais, tokiais kaip balinis ajeras, paprastoji nendrė ir paprastoji raudoklė.

ŽIEMGALIAI – PIRKLIAI, IR ŽIEMGALIŲ UOSTAS

Per daugelį šimtmečių žiemgaliai sugebėjo sustiprėti ir išvystyti prekybos kelių tinklą ne tik Žiemgaloje, bet ir Europoje, Skandinavijoje ir, galimai, Rytuose. Henriko Latvio kronikoje Baltijos jūros rytiniame krante buvo minėtas tik vienas prekybos uostas – Žiemgalos uostas (*portus Semigallia*), kurį 1200 metais popiežius Inocentas III uždraudė pirkliais aplankyti. Taip jis bandė apriboti žiemgalius. Šio uosto buvimo vieta vis dar nėra žinoma – viena dalis tyrėjų Žiemgalos uosto ieško ant garsiojo Daugmalės piliakalnio prie Dauguvos, o kita – Lielupės žiotyse.

Jau nuo IX a. Žiemgala minima skandinavų sagose ir ant runų akmenų. Padavimai ir liudijimai pasakoja, kad sėkmingąjį Žiemgalos uostą Šiaurės Europos vikingų pirkliai ne tik aplankė, bet ir rinkosi kaip galutinį tašką. Kaip ant vieno runų akmens pasakojama: „Sigrida pastatė šį akmenį savo vyrui Svenui. Jis dažnai plaukdavo į Žiemgalą pakrautu laivu palei Kolkos ragą.“ Vikingų metu žiemgalių pagrindinė eksportuojama prekė buvo grūdiniai augalai, o XI a. pradžioje – bičių vaškas ir žvėrena.

19. MEŽUOTNĒS PILIAKALNIO ARCHEOLOGINIS KOMPLEKSAS H

Kairajāme Lielupēs krante esantis Mežuotnēs piliakalnis buvo vienas didžiausių žiemgalių piliakalnių ir pagrindinė pilis Upmalėje. IX–XIII a. žiemgalių piliakalnio aikštelė užėmė 3 500 m². Mežuotnēs archeologinį kompleksą sudaro piliakalnis su senąja gyvenvieta, Vyno kalnas, du senkapiai ir uosto vieta. Mežuotnė buvo ne kartą minėta XIII a. Henriko Latvio kronikoje, eiliuotoje Livonijos kronikoje ir vieno XI a. arabų keliautojo užrašuose. Per archeologinius kasinėjimus nustatyta, kad piliakalnis buvo apgyvendintas VIII–XIV a. ir jo senoji gyvenvietė užėmė apytiksliai 13 ha. Iš XIII a. rašytinių šaltinių galima daryti išvadą, kad Mežuotnēs pilis buvo žiemgalių krašto Upmalės (Opemele, Upemelle, Uppemel) politinis-ekonominis centras. Piliakalnis įrengtas ant 16 m aukščio žemės skardžio, kurį rytuose riboja Lielupės status krantas, o šiaurėje – upelio griova; jo įtvirtinimų papėdėje ant Lielupės kranto buvo senovinio

BAUSKĖ IR APYLINKĖS

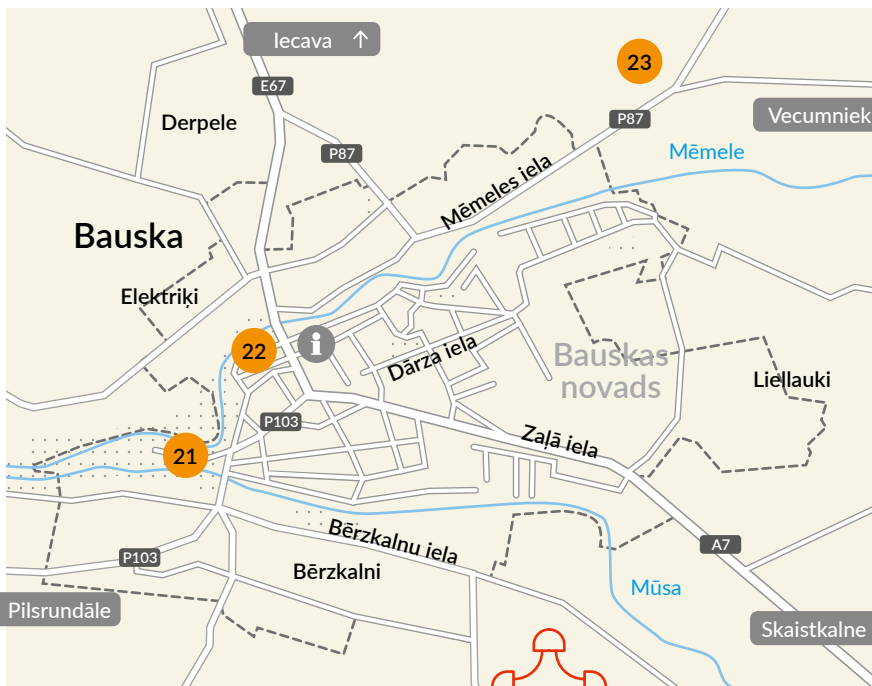
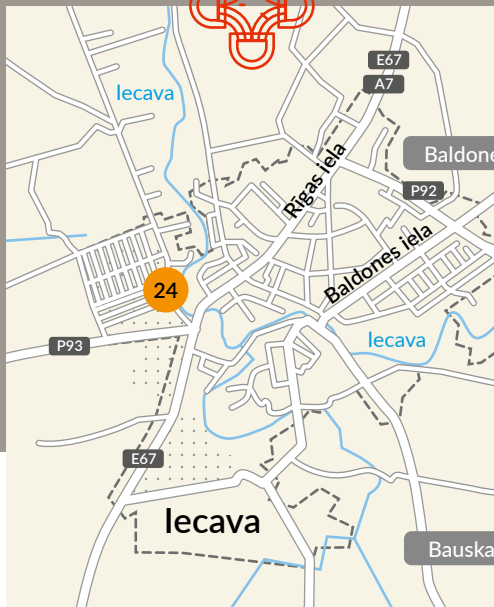
RUNDALĖ–BAUSKĖ–IECAVA
Turizmo informacijos centro interneto
svetainė: www.visit.bauska.lv

SENOJI ŽEMĖ – UPMALĖ

uosto vieta. Piliakalnis įtvirtintas dviem pylimais ir grioviais, o XIII amžiuje jo aikštelę juosiantis pylimas nuo 3,5 m 800 metais buvo paaukštintas iki 8 m. Pirmosios medinės gynybinės konstrukcijos ant Mežuotnēs piliakalnio buvo pastatytos IX a. Ant piliakalnio aikštelės gynybinių pastatų aptvetoje teritorijoje taip pat buvo pastatyti gyvenamieji ir ūkiniai pastatai. 1272 m. Mežuotnēs pilis buvo sunaikinta. Iš Hermanno Wartberge's kronikos žinome, kad 1321 m. balandį Mežuotnėje buvo pastatyta nauja medinė pilis, o po 25 metų – 1346 m. balandį – pilį užėmė ir sunaikino lietuviai.

↑ Jelgava

Mežuotnės piliakalnis

Mežuotnės piliakalnyje įrengtas „Juodųjų medžio skruzdėlių takas“, šalia kalvos yra kultūrinės patalpos „Mežuotnės bažnyčia“ ir Mežuotnės dvaro šeimininkų furstų Lyvenų kapai. Nuo Mežuotnės piliakalnio iki kito senovinio piliakalnio – Vyno kalno – nutiestas pažintinis takas. Kasmet gegužę vyksta Mežuotnės piliakalnio šventės.

Mežuotnės piliakalnis, Rundalės valsčius, Bauskės savivaldybė

GPS 56.441584, 24.044910

www.facebook.com/MezotnesPilskalns

↔ 2 km

Mediniai lieptai, praminti takai

20. JUODOJO PUODO PASAKOJIMAS

Keramikos amato mėgėjai gali susipažinti su juodojo puodo pasakojimu „Baltā māja“ (liet. Baltieji namai), kuriuose galima pamatyti ir kartu sudalyvauti įvairių keramikos daiktų gamyboje. Lankytojams siūloma apžiūrėti dirbtuves ir krosnį, pažiūrėti pristatymą apie keramikos darbų gimimą – formavimą, tekinimą ir deginimą. Taip pat galima įsigyti darbų ir apžiūrėti įdomias parodas.

„Baltā māja“, Pilsrundalē, Rundalės valsčius, Bauskės savivaldybē

GPS 56.415889, 24.030297

Aukščiau: Juodojo puodo pasakojimas

Žemiau: Bauskės pilis

21. BAUSKĒS PĪLIS

Mūrinē Bauskēs pils stovi vaizdingoje vietojē ant kyšulio tarp Mūšos ir Nemunēlio, netoli nuo ten, kur joms suliejus prasideda Lielupē. Atsižvelgiant į pilies vietą, manoma, kad Livonijos ordino pils stovi senovinės žiemgalių pilies vietojē, kaip liudija archeologiniai kasinėjimai, per kuriuos rasta II–XII a. dirbinių ir keramikos

šukių. Bauskēs pilies ansamblį sudaro dvi dalys. Senesnioji – Livonijos ordino pils, pastatyta XV a. viduryjē, – ir naujesnioji – Kuršo hercogų Ketlerių rezidencija, pastatyta XVI a. pabaigojē. Šis pastatas yra vienintelis architektūrinis paminklas Latvijoje, kuris iliustruoja manierizmo meto architektūros ir dalykinės dekoratyvinės meno išraiškas Kuršo kunigaikštystėjē. Senesnioji Bauskēs pilies dalis yra Livonijos ordino tvirtovė, pastatyta specialiai šaunamiesiems ginklams ir apibūdinanti XV–XVII a. Latvijos karinių pastatų architektūrą, o naujesnioji – rezidencinio tipo pils, įtvirtinta bastionais, gynybinėmis sienomis ir žemių pylimais, kuriojē šiandien eksponuojama paroda apie

Bauskēs apylinkes ir žiemgalius bei jų materialinę kultūrą.

Bauskēs pilies muziejaus kolekcija sudaro kelios kolekcijos. Jose sukaupiti keliuose archeologiniuose kasinėjimuose rasti daiktai. Muziejaus tiriamasis objektas yra pils – jos architektūra, statybos istorija, įtvirtinimų sistema, interjero apdaila ir įrengimas, su pilies statyba ir buvimu susietų asmenų viešasis ir privatus gyvenimas, susijęs su Livonijos valstybē ir Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystē.

*Bauskēs pils, Bauskē,
Bauskēs savivaldybē*

GPS 56.403701, 24.174340

www.bauskaspils.lv

22. BAUSKĒS MUZIEJUS

Bauskēs muziejujē galima susipažinti su Bauskēs krašto, miesto ir žiemgalių I–XIII a. istorija. Plačiosiose parodų salēse reguliariai galima pamatyti istorines, meno ir kitas parodas. Muziejujē per daugelį dešimtmečių sukaupta įspūdinga archeologinių daiktų kolekcija, liudijanti apie senovės žiemgalių materialiąją kultūrą. Senoviniai daiktai rasti tiek Mežuotnės piliakalnio, per jo senojo miesto ir

senkapių archeologinių kasinėjimus, tiek netikėtai aptikti buvusioje Bauskės rajono teritorijoje. Bauskės muziejaus kolekciją sudaro daugiau nei 56 tūkstančiai daiktų, sugrupuotų pagal jų pritaikymą – darbo įrankiai, ginklai, buities įrankiai ir papuošalai. Ginkluotėje dominuoja ietigaliai, kurie randami beveik kiekviename suaugusio žiemgalių vyro kape, siauraašmeniai ir plačiaaašmeniai kovos peiliai, plačiai naudoti vidurio geležies amžiuje, ir vėlyvajame geležies amžiuje (ankstyvaisiais viduramžiais) naudoti vienašmeniai kalavijai, kurie taip pat pripažįstami kaip vietinių žiemgalių kalvių darbas. Parodoje taip pat yra įvairių tipų segių, smeigtukų, vėrinų, juostinių apyrankių, žiedų, grandinėlių, papuošalų ir pakabukų. Iš eksponuojamų daiktų retesnis radinys yra svorių skrynelė su svoriais, kuriuos naudojo sveriant brangias medžiagas. Tokio tipo daiktai randami to meto visuomenės ir elito bei pirklių poilsio vietose. Muziejuje taip pat dirba Tautinės taikomųjų menų studijos „Bauska“ audėjos, kurios konsultuoja Žiemgalos regiono tautinių kostiumų komplektavimo ir gamybos klausimais.

23. KAIMO TURIZMO SODYBA „VAIDELOTES“

Žemės ūkis ir latviškas požiūris į gyvenimą – sąvokos, kurios puikiai dera kaimo turizmo sodyboje, apdovanotoje kultūros ženklu „Latvijos paveldas“ už latviškų tradicijų puoselėjimą, ir ženklu „Latvijos virtuvė“ už tradicinių patiekalų gaminimą ir garsinimą. Šioje sodyboje galima pamatyti prieskoninių ir vaistinių augalų kolekcijas, paragauti vaistažolių arbatos, susipažinti su senovės latvių virtuve ir pailsėti po ąžuolu. Sodybos šeiminkė gali parodyti, kaip kepti pyragus ir ragaišius iš rupių viso grūdo miltų, kaip pasigaminti Joninių sūrį, išmokyti, kaip kepama duona, kaip pasigaminti viso grūdo bulvių pyragėlius su mėsa ir kaip gyventi su džiaugsmu ir darnoje su gamta. Čia galima įsigyti arbatos, prieskonių ir kaimo gėrybių. Įvairių augalų arbatos gėrimas visada buvo vienas seniausių gydymo ir medicinos būdų, įskaitant ir Žiemgaloje. Todėl ir „Vaidelotes“ stengiasi palaikyti senovės vaistažolių arbatos populiarumą visuomenėje ir saugo bei tausoja senąsias tradicijas.

*Kalna g. 6, Bauskē,
Bauskēs savivaldybē*

GPS 56.410305, 24.184326

www.bauskasmuzejs.lv

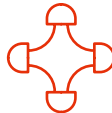

*„Vaidelotes“, Cuodēs valsčius,
Bauskēs savivaldybē*

GPS 56.427483, 24.226406

www.vaidelotes.lv

*Aukščiāu:
Bauskēs muziejus*

*Žēmiāu:
kaimo turizmo sodyba „Vaidelotes“*

Aukščiaiu: kaimo turizmo sodyba „Vaidelotes“

Žemiau: Dievo sodas

24. DIEVO SODAS

Dievo sodas (lat. Dievdārziņš) yra senvietė, esanti ant lecovos upės kranto, nuo kurio atsiveria nuostabus vaizdas į lecovos upę ir liuteronų bažnyčią. Manoma, kad čia palaidoti Napoleono armijos karininkai, žuvę 1812 m. karo mūšiuose netoli lecovos, taip pat pasakojama legenda apie pirmąją lecovos bažnyčią ir istorijos apie kadaise čia stovėjusią Žiemgalos šventovę bei urvinį akmenį. Vietovės pavadinimas dažnai aiškinamas tuo, kad tai buvo senovinė garbinimo vieta. Pasakojama, kad šioje vietoje planuota statyti pirmąją lecovos bažnyčią, tačiau rąstai buvo sukrauti kitoje upės pusėje, kur dabar stovi bažnyčia. Taip nutiko keletą kartų, kol šventieji tėvai nepripažino šios vietos apsėsta, kurioje negalima statyti bažnyčios. Dievo namai buvo pastatyti kitoje vietoje, kur po keleto perstatymų, vis dar tarnauja vietinei parapijai. Pagal tautinę atmintį Dievo sode iki pat Pirmojo pasaulinio karo gulėjo aukojimų akmuo, tačiau vėliau pradingo. Šiais laikais sunku išsiaiškinti, ar tai buvo žiemgalių kulto akmuo, ar akmuo, kare kritusiems kareiviams, ar taikos aukoms atminti.

Pārupes g. 3, lecova, Bauskės savivaldybē

GPS 56.596971, 24.188345

↔ 500 m

Mediniai tilteliai, akmenimis grįstas takas

1 km

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Maršrutas: Bauskės apylinkių pilys (Nr. 401). Daugiau: www.visit.bauska.lv

Dviračių maršrutas veda į tris Bauskės apylinkės pilis ir pasuka į gamtos parko „Bauskē“ teritoriją palei Lielupės upę. Juo galima pasinaudoti gegužės–spalio mėnesiais, nes pontoninis tiltas per Lielupės upę ties Mežotnės pilimi žiemos sezonui yra uždaromas. Maršrutas yra sujungtas su lankytais objektais, todėl jį reikėtų suplanuoti kaip visos dienos kelionę.

**Maršrutas: „Išjudink Lielupę“ Bauskē–Mežutnē
Daugiau: www.visit.bauska.lv**

Nemunėlis yra labiausiai pamėgta upė plaukimui baidare Bauskės krašte. Populiarūs plaukimo baidare maršrutai yra Bauskē–Mežutnē, Lielmēmelē–Skaistkalnē ir Skaistkalnē–Bauskē.

**Savaitgalis Bauskėje
Daugiau: www.visit.bauska.lv**

Bauskės savivaldybės Turizmo informacijos centras sudarė žemėlapi, kuriame sukaupti visi Bauskės lankylini objektai, kavinės, žaidimų aikštelės, atrakcijos, iškylių vietos, žaidimų ir pobūvių salės bei šeimų atostogų idėjos savaitgaliams.

Audiovizualizacija Mežutnės piliakalnyje Rundalės valsčius, Bauskės savivaldybē

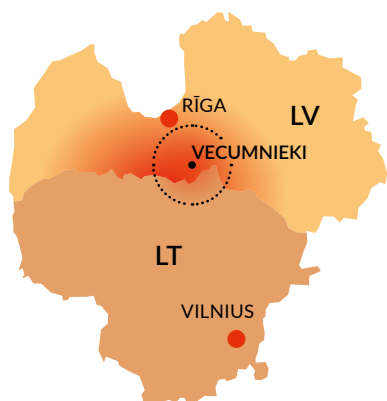
Mežutnės piliakalnio audiovizualinio komplekso ir buities vizualizacijos. Prieinami išplėstinės tikrovės elementai – pasinaudojus SAN programėle, galima pamatyti senovės piliakalnio gyventojus – Madj, Marj ir Zylę.

AMATININKYSTĖ IR PASTATAI ŽIEMGALIŲ APGYVENDINTOSE TERITORIJOSE

Panašiai kaip ir kitose baltų gentyse, taip ir pas žiemgalius vėlyvajame geležies amžiuje dominavo rėštiniai pastatai, buvo naudojami spygliuočiai ir lapuočiai. Vėlyvajame geležies amžiuje Žiemgalos gynybinės konstrukcijos ir gyvenamieji pastatai neretai buvo apdrebiami moliu. Dauguma pastatų yra vienviečiai, tačiau rasta dviviečių ir Tėrvetės pilyje net keturviečių pastatų. Gyvenamieji pastatai nėra dideli, pavyzdžiui, jų dydis ant Tėrvetės piliakalnio varijuoja nuo 3,4 x 2,5 m iki 4,3 x 6,5 m, ant Mežuotnės piliakalnio – 8 x 6 m ir 5 x 4 m. Pastatų pamatai paprastai buvo gaminami iš akmens, o grindys tiek iš aslos, tiek iš drėkstinių ar tašytų lentų. Viename Tėrvetės piliakalnio pastate grindys buvo paklotos ažuolo lentomis, prikaltomis geležinėmis vinimis. XII–XIII a. Tėrvetės pilies statyboje buvo dažnai naudojamos iš geležies kaltos vynos, kurių per archeologinius kasinėjimus buvo rasta apie 4 000. Be šiaudų, stogams dengti taip pat galėjo naudoti ne tokias degias medžiagas kaip nendrės ir medinės malksnos. Pastatų apšiltinimui naudotos iš molio drėbtos krosnys, akmens pamatas, moliniai skliautai, restauruotos aslos. Vėlyvajame geležies amžiuje vietomis vis dar buvo galima sutikti pernykščio meto akmens krosnis arba šildymą židiniu. Po piliakalnių gyvenamaisiais pastatais dažnai buvo randamai rūšiai. Manoma, kad vienas ant Tėrvetės piliakalnio rastų pastatų buvo dviaukštis statinys su rūsiu. Iš radinių sprendžiama, kad pirmajame aukšte buvo amatininkų dirbtuvės, o antrajame – gyvenamosios patalpos. Be rėštinių namų, ant piliakalnių taip pat randama ir lengvesnio tipo pastatai, pastatyti kaip iš molio drėbti pastatai. Iki šiol Latvijos teritorijoje yra mažai duomenų apie senovinius laivus ir jų konstrukcinius sprendimus. Nėra žinoma, kaip atrodė senoviniai Žiemgalos laivai, tačiau manoma, kad jie buvo panašios konstrukcijos į Skandinavų laivus. Apie juvelyrų ir kalvių meistriškumo lygį galima spręsti iš geležies ir spalvotųjų metalų gaminių, kuriuos archeologai randa per archeologinius kasinėjimus. Žiemgaloje rasti geležiniai ginklai ir papuošalai, puošti sidabro iškalimo ant geležies technika, liudija apie aukštą amatininkų meistriškumo lygį ir leidžia priskirti žiemgalių amatininkus, kalvius ir juvelyrus prie geriausių to laikotarpio meistrų Rytų Pabaltėje.

VECUMNIEKAI IR APYLINKĒS

VECUMNIEKAI

Turismo informācijas centru interneto
svetainē: www.visit.bauska.lv

SENOJI ŽEMĒ – PLANĒ

25. BARBELĒS SIERINGAS ŠALTINIS

Barbelės sieringas šaltinis yra ne tik senovinė šventoji ir kulto vieta, bet ir vienas įspūdingiausių žinomų mineralinio vandens šaltinių Latvijoje bei gydomoji vieta, minėta jau XVIII a., tad nėra abejonių, kad šis šaltinis žinomas jau nuo gilios senovės. Žmonės eidavo prie šaltinio gydytis ir palikdavo prie jo savo drabužius tikėdami, kad su jais prie šaltinio jie palieka ligas, skausmus ir kančias. Barbelę galima laikyti vienu seniausių Latvijos kurortų, žinomu jau nuo Kuršo hercogo Jokūbo valdymo laikų. Ilga Barbelės sieringo šaltinio istorija leidžia manyti, kad senovės žiemgaliai jį taip pat naudojo gydymo ir sveikatos gerinimo tikslais. Barbelės sieros vandenilio šaltinis yra natūrali požeminio vandens, kurio sudėtyje yra sieros vandenilio, ištakų vieta, kuri Latvijoje yra gana reta ir kurioje taip pat galima pastebėti sieros junginių ir sieros bakterijų plėvelės nusėdimą

šaltinio srovėje. Šaltinio vanduo yra turtingas sulfato jonais ir turi palyginti nedidelę sieros vandenilio koncentraciją – 5,6 mg/l. Šaltinio ištekėjimo greitis yra 24 litrai per sekundę. Sieros vandenilio šaltinis yra už 60 m nuo Iecavos upės kranto.

 Barbelės valsčius, Bauskės savivaldybė

GPS 56.43447, 24.59137

4 km

26. BITYNAS „DZINTARLĀSE“

Bitininkystė, kaip ir žemdirbystė, yra viena seniausių žiemgalių genties ūkininkystės sričių bei turto ir gerovės šaltinis. Visoje senovės Latvijoje ir Žiemgaloje bičių vaškas buvo vienas iš pagrindinių prekybos produktų. Bitynas „Dzintarlāse“ suteikia galimybę susipažinti su bičių gyvenimu, pasivaikščioti bičių takais, paragauti bičių gaminių, naminio vyno „Bites buča“ ir įsigyti vietoje gaminamos produkcijos. „Dzintarlāse“ keliautojų grupėms organizuoja ekskursijas ir degustacijas, pasivaikščiojimus po bičių avilyną, supažindina su medaus perdirbimo, stipriųjų alkoholinių gėrimų ir vyno gamybos įrengimais.

„Birzēnieki“, Vecumnieku valsčius,
Bauskės savivaldybė

GPS 56.649981, 24.549046

www.facebook.com/dzintarlase

27. MUZIEJUS PO ATVIRU DANGUMI „AUSEKĻU MALŪNAS“

„Ausekļu malūnas“ (lat. „Ausekļu dzirnavas“) buvo įkurtas kaip tradicinis Latvijos ūkis, kuriame galima susipažinti su darbo įrankių ir technikos kolekcija, protėvių buitimi ir maloniai atsipūsti su šeima. Ilgą istoriją turinti vieta, kur 1896 m. ant lecavos upės pirmą kartą pradėjo veikti Auseklio vandens malūnas, veikęs iki 1950 m. Ūkiui suteiktas kultūros ženklas „Latvijos paveldas“ už latviškų tradicijų puoselėjimą šiandieniniame turizme.

Kiekvieną pavasarį ir rudenį muziejus tradiciškai rengia Sėjos ir Pjūties šventes, demonstruoja senuosius kaimo darbus ir amatus, prie kurių prisijungia ir lankytojai. Žemdirbių kiemo pagrindiniai darbo įrankiai yra arklai, akėčios ir visi arklio pakinktai išdėstyti vienoje vietoje, o latvių moters pasaulis – taip vadinamame močiutės kambaryje. Čia taip pat yra kalvio kalvė – savadarbė darbo vieta su priekalu ir dumplėmis, vežiminė su kūlimo mašinomis ir kitais darbo įrankiais. Vandens malūno pastatas atgavo savo didingą laikyseną ir yra įtrauktas į pastatų ansamblį, taip pat

atgimē vējo malūnas „Lazdu“ (Anno 1926 m.), kuris buvo atvežtas iš Adžūnių, Yslīkio valsčiaus. Senovēs Žiemgaloje malūnas, kaip pastatas grūdams malti, minimas jau XIII a. šaltīniuose, pavyzdžiui, Eiliuotoje Livonijos kronikoje minimas Tērvētēs piliakalnis ir jo piliakalnio papēdēje, prie Tērvētēs upēs, stovintis malūnas.

„Ausekļu dzirnavas“, Barbelēs valsčius, Bauskēs savivaldybē

GPS 56.440633, 24.579770

www.ausekludzirnavas.lv

28. „SIDRABCERAMICS”

„Sidrabceramics“ dirbtuvėse galima ne tik pamatyti ir įsigyti pagamintų indų, bet ir pasigaminti savo indus siūlomomis technikomis – vyniojant, lipdant arba dirbant su tekinimo staklėmis. Dirbtuvėse galima pasidaryti ir kitus norimus daiktus, pavyzdžiui, papuošalus arba magnetuką. Čia indai gaminami ne iš molio, o akmens masės – medžiagos, kurią degina aukštoje temperatūroje. Atsižvelgiant į naudojamą glazūrą, indai gali būti 1 250 °C laipsnių krosnyje. Deginimo metu medžiaga tampa nebeporinga, nesugeria vandens ir kitų medžiagų.

Skolas g. 4b, Vecumniekai,
Bauskės savivaldybė

GPS 56.60780, 24.51597

www.sidrabceramics.lv

1 km

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Maršrutas: Turtingoji Žiemgala (Nr. 402)
Daugiau: www.visit.bauska.lv

Maršrutas yra kupinas lankytinų objektų ir leidžia iš arčiau pažinti Žiemgalą ir jos žmones. Kelias nuo Bauskės iki Skaistkalnės vingiuoja pro Mėmelę, o upės buvimą galima pajusti tik už javų laukų ir pievų. Maršrutas yra labiau tinkamas dviejų dienų kelionėms. Verta pamatyti ir kitą kelią pro Brukną, aplankyti ir apžiūrėti ūkį „Vaidelotes“ bei paragauti tikrų žiemgalių žemdirbių patiekalų.

KUR PARAGAUTI KAŽKĄ YPATINGO?

Kavinė „Bārbelīte“
Liepu alėja 2, Barbelė, Bauskės valsčius
+371 28632375

Paprastas, bet jaukus kavinės tipo interjeras, malonus, dėmesingas aptarnavimas. Tradicinė latvių ir lietuvių virtuvė, platus maisto pasirinkimas ir ypatingas patiekalas – cepelinai!

ŽIEMGALIŲ KALBA

Nėra išlikę nė vieno žemaičių kalba rašyto dokumento, todėl apie šią kalbą galime spręsti tik iš negausios onomastinės medžiagos ir šiandienos žiemgalių teritorijose vartojamų lietuvių ir latvių tarmių. Apie šį baltų dialektą dažnai teigiama, kad pietuose jis asimiliavosi su lietuvių kalba, o šiaurėje – su latvių kalba – ir XV a. antroje pusėje išnyko. Vidurio latvių tarmės žiemgalių patarmė yra vienas literatūrinės latvių kalbos pagrindų. Žiemgalių fonetikos pagrindą sudaro ženklai, kuriuos atspindi toponiminė medžiaga. Balsių sistemoje

pastebėta, kad baltų dvibalsis *ei* žiemgalių kalboje, priešingai nuo kuršių kalbos, kartais yra refleksyvusis *ei* kaip lietuvių ir latvių kalbose, pavyzdžiui, *Blindenēn* priešais latvių *Blīdiene*. Kartais žiemgalių kalbos refleksai sutampa su latvių kalba (dantiniai priebalsiai), kartais su lietuvių (palataliniai); norint išsiaiškinti šią prieštarinę situaciją, Žiemgalos teritorijoje reikia atlikti daugiau šiuolaikinių lietuvių ir latvių tarmių tyrimų. Labiausiai tikėtina,

kad žiemgalių kalboje, taip pat kaip ir latvių, egzistavo refleksyvus baltų *š, ž* > *s, z*, o apie tai galimai liudija šie toponimai: *Bersenene*, *Missa*, *Silene*, *Vester arba Westhardas*. Nusistovėjo nuomonė, kad skiemens baigmuo *n* dingio, pvz., *Blidenen*, tačiau tyrimai atskleidė, kad kaip ir Vakarų Europoje, taip ir žiemgalių kalboje, minėti dvigarsiai išliko, pvz., *Bleñdiēna*, *Puñkas*, *Skruñdu leja* ir kt. Kai kurie autoriai *-ene* formantą pripažino kaip tipišką žiemgalių kalbos morfologijai, pvz., *Blīdiēne*, *Eglonene*, *Zebrene* ir kt, panašiai ir su *-uve*. Žiemgalių kalboje *ē* kamienas buvo ypatingai produktyvus. Kalbant apie substratus, žiemgalių kalboje pastebėtos kelios istorinės formos, pavyzdžiui, *Thervethene* ir *Terevethene*. Kai kurie autoriai padarė išvadą, kad prieš tautosilabinį *r* išliko trumpasis balsis, tačiau po šio dvigarsio susidarė dar vienas, dažnai neaiškių savybių balsis, pvz., *berizs*: lat. *bērzs*; *darazs*: lat. *dārzs*; *galads*: lat. *galds*; *varina*: lat. *vārna*; *zirags*: lat. *zirgs*.

LIETUVA

ŽIEMGALA

[Žiūrėti vaizdo klipą
„Žiemgalių pėdsakais“](#)

Kas ji – Žiemgala? Kokią žinią apie save mums paliko čia prieš kelis šimtmečius gyvenę žmonės? Ką šiandien galime pamatyti ir patirti Žiemgaloje? Kokia Žiemgalos (latv. *Zemgale*) vardo kilmė? Kalbininkai nelabai sutaria tuo klausimu. Vieni jį kildina iš *žemių galo*, kitaip tariant – *šiaurės krašto*. Taip žiemgalius galėjo vadinti piečiau gyvenusi gentis – žemaičiai ar lietuviai. Pasak kitų kalbininkų, vardas galėjo reikšti *žemą kraštą* – vokiečiai šias žemes vadino *Niederland*. Yra manančiųjų, kad vardas gali būti kilęs iš vandenvardžio. Galbūt dėl Žiemgalos vardo atsirado ir daugiau vietovardžių su sudėtine dalimi *-gala*: *Gimbogala, Birjagala, Brazdigala* ir kt. O gal, pasak dar kitų kalbininkų, šiose vietovėse buvo svarbūs senojo baltų tikėjimo ir kunigaikščių valdžios centrai, tvirtovės, reiškusios galią, tvirtybę?

*Paukščio formos kabutis,
Šiaulių „Aušros“ muziejaus archyvas*

Žiemgaliai – viena iš baltų genčių. Pirmieji nelabai patikimi duomenys apie žiemgalius ir Žiemgalą pateikiami skandinavų kronikoje *Annales Ryenses* (apie 870 m.): čia pasakojama, kaip danai užkariavo visą Prūsiją, Žiemgalą ir Kareliją. *Ingvaro Tolimojo keliautojo sagoje* pasakojama apie kelionę pas žiemgalius rinkti duoklės švedų karaliaus Olavo Šetkonungo (apie 1021 m.) vardu. Nuo XIV a. vidurio Žiemgalos vardas jau nebeminimas.

Rašytinių šaltinių apie Žiemgalą yra mažai, tad archeologiniai radiniai – svarbiausias liudijimas apie V–XIV a. gyvenusius žmones.

Kaip teigia I. Vaškevičiūtė, archeologiniai paminklai rodo, jog žiemgalių gentis išsivystė apie V–VI a. Žiemgalių gyventi plotai apima Mūšos (Lielupės) baseino teritoriją. XIV a. didžioji Žiemgalos dalis priklausė Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei, šiaurinis – Livonijai.

Nuo XII a. pradžios žiemgalius pradeda minėti Rusios metraščiai, o nuo XIII a. – Livonijos ordino šaltiniai. Livonijos šaltiniai žiemgalių genties teritoriją XIII a. skirsto į 7 žemes. Manoma, kad iki vokiečių invazijos žiemgaliai kokio nors bendresnio politinio vieneto nesudarė. Nedideles teritorijas valdė atskiri kunigaikščiai. Iš visų Livonijos genčių žiemgaliai ilgiausiai ir atkakliausiai priešinosi vokiečiams. 1290 m. Sidabrės pilies sudeginimu baigėsi žiemgalių laisvės kovos.

Tęsinys 62 psl.

Archeologiniai radiniai liudija, kad vietiniai gyventojai daugelio gyvenamųjų vietų neapleido ir po XIII a. Nuo XIV a. šalia ar vietoje buvusių svarbiausių žiemgalių piliakalnių kryžiuočiai statėsi savo pilis ir gyvenvietes: 1321 m. ordinas atstatė Mežuotnės pilį, 1335 m. pastatė Duobelės pilį, 1339 m. – medinę Tervetės pilį.

Kur plytėjo žiemgalių žemės? Turimi šaltiniai nėra labai informatyvūs, todėl iki šiol žemių ribos žymimos tik apytikriai. Tradicinėje istoriografijoje rašoma, kad XIII a. viduryje Žiemgalą sudarė 7 žemės: Duobelė, Duobenė, Silenė, Sparnenė, Tėrvetė, Upmalė ir Žagarė. Šios teritorijos apytikriai apibrėžiamos pagal kapinynų koncentraciją aplink centre esantį piliakalnį. Tarp žemių buvo

retai apgyvendintos tarpgentinės teritorijos – dykros. Kaip teigia istorikas, archeologas E. Vasiliauskas, XII–XIII a. buvo apie 14 tankiau ar rečiau gyvenamų žemių su centrais gerai įtvirtintuose piliakalniuose su papėdės gyvenvietėmis, kurias sudarė pilių apygardos su centriniais kaimais ir jiems priklausančiomis laukų teritorijomis.

Žiemgalių gyventi plotai XIV–XV a. atsidarė dviejose valstybėse: pietinis

kraštas priklausė Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei, o šiaurinis – Livonijos ordinui. XIV a. trečiajame dešimtmetyje Lietuvos valdovas Gediminas save vadino žiemgalių valdovu – matyt, pretendavo valdyti visą žiemgalių gyventą teritoriją (*princeps et dux Semigalle*). Ši politinė siena, kirtusi žiemgalių gyventus plotus, išsilaikė kelis šimtmečius ir 1921 m. vėl nusistovėjo kaip Lietuvos ir Latvijos siena. Įdomu tai, kad XIV–XVI a. susiformavusi siena tarp valstybių beveik nepakito iki šių dienų.

Pasak archeologės I. Vaškevičiūtės, žiemgalių kultūra tiek šiaurinėje, tiek trinti žodį pietinėje dalyse išliko identiška. Ieškoti kokių nors skirtumų tarp jų būtų netikslinga, nes tai yra vienalytė gentis, tik dirbtinai perskirta į dvi dalis paskutiniajame savo raidos etape, kada jau buvo prasidėjęs visų baltų genčių konsolidavimosi procesas. Jeigu ir yra kultūrinių skirtumų tarp pietinių ir šiaurinių žiemgalių, tai ne didesnių nei tarp vakarinių ir rytinių jos pakraščių. O tokių skirtumų neišvengė nė viena gentis.

Žiemgalos kraštovaizdis

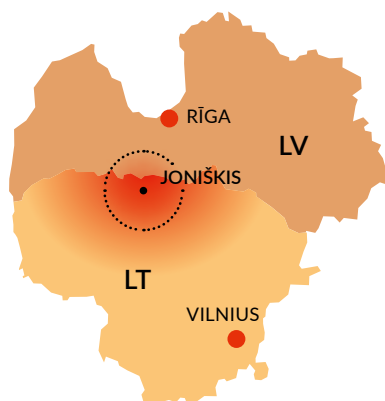

Aukščiau: Žuvininkų piliakalnis
(Salduvės kalnas)

Žemiau:
Žiemgalos kraštovaizdis

JONIŠKIS IR APYLINKĖS

ŽAGARĖ-JONIŠKIO RAJONAS- JONIŠKIS

Joniškio turizmo ir verslo informacijos
centras: www.visitjoniskis.lt

ISTORINĖS ŽEMĖS – ŽAGARĖ IR SIDABRĖ

29. ŽAGARĖS OZAS IR ŽVELGAIČIO PILIAKALNIS

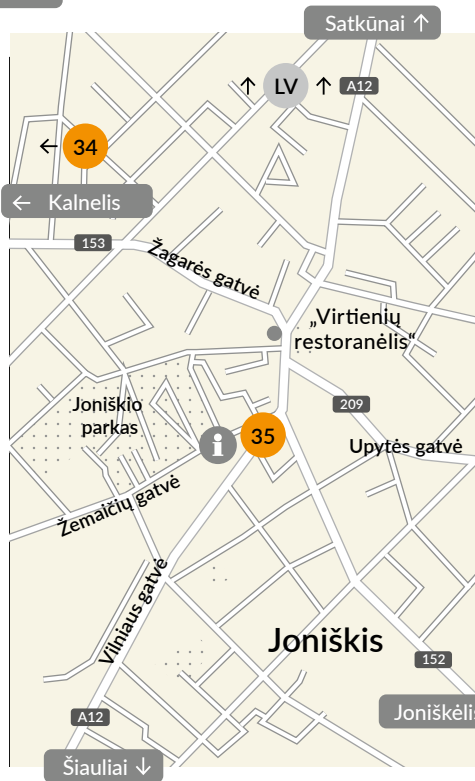

Žagarės ozas – tai paskutinio praslinkusio ledynmečio palikimas: suformuotas ilgas ir siauras kalvagūbris iš smėlio ir žvyro, sunesto tekančių tirpsmo vandenų į ledyno plyšius ir tunelius. Tai vienas ilgiausių Lietuvos ožų, o kartu ir vienas įspūdingiausių, nes aplink kalvagūbrį plyti lygumos. Žagarės regioniniame parke esančiame Žagarės ozo 3,6 km pažintiniame take galima pasigrožėti nuostabia gamta (saugoma Europos Sąjungos mastu *Natura 2000* teritorija), stebėti paukščius, gyvūnus ar vabzdžius,

pastovyklauti. Viena iš Žagarės ozo tako pažintinių stotelių – Žagarės antrasis piliakalnis, žmonių vadinamas Žvelgaičio kalnu, Aukštadvarių, Plikuoju kalnu, datuojamas XIII–XIV a. 3 ha plote yra papėdės gyvenvietė. Tyrinėjimų metu aptikta XVI–XVIII a. dvaro pastato vieta, sudegusio XIII a. medinio pastato liekanų, XIII–XVII a. radinių: žalvarinių pasaginių segių, geležinių kaltelių, ietigalių, sagčių, lygiosios ir žiestosios keramikos, koklių, XVII a. Rygos moneta.

Aukščiau: Žvelgaičio piliakalnis

Žemiau: Raktuvės piliakalnis

Archeologų duomenimis, šioje vietoje XIII–XV a. galėjo būti Rygos arkivyskupo, o vėliau Livonijos ordino medinė pilis. XVI–XVIII a. piliakalnyje buvo įsikūrusi Senosios Žagarės dvaro sodyba, priklausiusi Syrevičiams ir Umiastauskiams.

 P. Cvirkos gatvė, Žagarė, Joniškio rajonas

GPS 56.35555, 23.23268

 4 km

30. RAKTUVĖS PILIAKALNIS SU GYVENVIETĖ

Archeologai nustatė, jog Raktės, arba Raktuvės, piliakalnis datuojamas dviem laikotarpiais. Pirmuoju (iš ankstyvųjų radinių – kaulinio smeigtuko ruošinio ir brūkšniuotosios keramikos) žmonių čia gyventa jau vėlyvojo žalvario amžiaus ir ankstyvojo akmens amžiaus laikotarpiu (1000–1 m. pr. Kr.). Tuomet piliakalnyje buvo įsikūrusi gyvulių augintojų gyvenvietė. Antruoju laikotarpiu

(žiestoji keramika, akmeninė liejimo plokštelė) X a. čia gyveno žiemgaliai. Tuomet ant kalvos ir buvo pastatyta pilis. Be gynybinės paskirties, klestėjo amatai ir kiti verslai.

Piliakalnis yra apie 95 m ilgio ir 43 m pločio, aikštelė keturkampė, pailga, šlaitų aukštis 6–7 m. Piliakalnis labai suardytas nuo XIX a. vidurio jame laidojant mirusiuosius, aikštelės centre pastačius medinę koplyčią.

Šioje vietoje rasta įvairių archeologinių radinių. Įspūdingiausi – akmeninė alavinių papuošalų liejimo formelė (viena iš 11 vietų Lietuvoje) ir kaulinė plokštelė su įbrėžtais apskritimais, įmuštomis duobutėmis – bene vienintelis toks radinys.

 P. Cvirkos gatvė, Žagarė, Joniškio rajonas

GPS 56.35706, 23.23096

31. ŽAGARĖS REGIONINIO PARKO LANKYTOJŲ CENTRAS

Žagarės regioninio parko lankytojų centro ekspozicija „Dolomito slėpiniai“ pristato šio krašto unikalumą. Ekspoziciją simboliškai tiek spalvine gama, tiek grafika sieja Žagarės krašto dirvožemio pamato išskirtinis bruožas – dolomitas. Šiltos druskingos jūros dugne susiformavo nuosėdinės uolienos – dolomitai (prieš maždaug 360 mln. metų). Atsitraukiant paskutiniam ledynui ir jam ištrupus,

būtent Žagarėje dolomitų paviršiuje nusėdo rieduliai, smėlis ir molis, taip dolomitą palikdami 0,3–6 m gylyje. Ekspozicijoje dolomito struktūra, susipynusi su šaknimis bei šakomis, perauga į elnio ragų motyvą, o elniais (Žagarės regioninio parko simbolis) lydi lankytojus visoje ekspozicijoje. Čia pasakojama ne tik apie dolomitą, bet ir apie retus augalus, Tyrelio pelkę, medžioklę. Yra kaliausių kamarėlis, žagarietiškos šnektos klasė, kur galima paskaityti vietine kalba užrašytų pasakojimų, posakių, o ekrane išvysti senolius, į lankytoją prabylančius gyvai sava tarpe.

Malūno gatvė 1, Žagarė,
Joniškio rajonas

GPS 56.362231, 23.264298

Žagarės regioninio parko lankytojų centras

32. MŪŠOS TYRELIO PAŽINTINIS TAKAS

Protėviai tikėjo, kad pelkėse naktimis aukų ieško paslaptingos dvasios, todėl tokias vietas reikia palikti ramybėje. Dar ir šiandien dauguma žmonių į pelkes žiūri su pagarbia baime, nors susipažinti su unikaliu žmogaus nepaliestu gamtos kampeliu galima būtent pelkėse. Viena tokių – Mūšos tyrelio Žagarės regioninio parko teritorijoje,

kur nutiestas ilgiausias lentinis takas Lietuvoje. Takas įtrauktas į Lietuvos rekordų knygą ir siekia beveik 8 km. Tai tikras atradimas tiems, kas domisi pelkių ekosistema, nes sudaro sąlygas žmogaus nepaliestoje aplinkoje susipažinti su aukštapelkės augalija ir gyvūnija, pasimėgauti tik pelkės gyventojų – tetervinių, pilkųjų gervių, žąsų – drumsčiama tyla. Teritorija saugoma Europos mastu.

Jankūnai, Joniškio rajonas

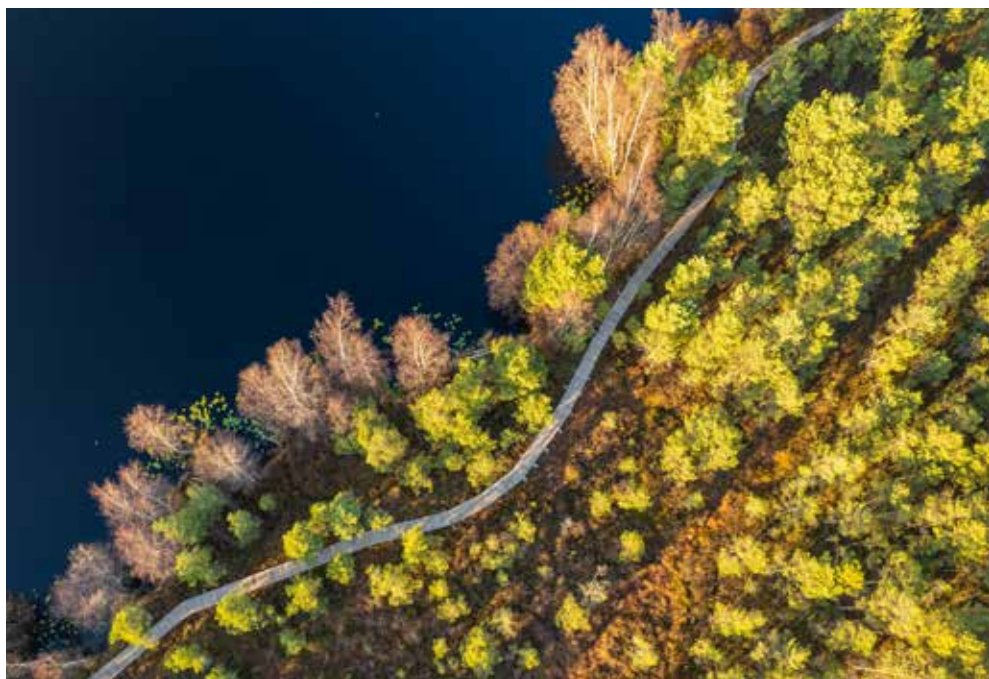
GPS 56.21894, 23.26144

↔ 6–8 km

Mūšos tyrelio pažintinis takas

33. MATO SLANČIAUSKO SODYBA-MUZIEJUS

Matas Jonas Slančiauskas – žinomas XIX a. pab.–XX a. pr. lietuvių visuomenės veikėjas, aušrininkas, knygnešys, publicistas, tautosakos rinkėjas. Visuomenininkas kartu su savo bendražygiais 1889 m. įsteigė slaptą draugiją „Atgaja“, kurios tikslas – gaivinti lietuvišką dvasią, platinti knygas, rinkti kraštotyros medžiagą. Jis surinko iš kitų, pasekė pats ir paliko ateinančioms kartoms daugiau kaip 70 ranka rašytų unikalių tautosakos rinkinių. Didžiausią dalį M. J. Slančiausko užrašytų pasakų sudaro stebuklinės pasakos, kuriose daug baltų senosios religijos ir mitologijos liekanų, būdingų tradicinių pasakų siužetams.

Čia veikia daug mitinių būtybių (Dievas, velnias, laumės, laimės, raganos, burtininkai), su kuriomis kontaktuoja žmogus. Apsilankę muziejuje pajuskite gyvą tekstų kvėpavimą, savitą laiko dvelksmą per pasakas, sakmes, anekdotus, tikėjimus ir burtus, patarles ir priežodžius. Muziejuje taip pat veikia aukštaičių etnografinė ekspozicija.

Reibiniai, Joniškio rajonas

GPS 56.18129, 23.3644

<https://joniskiomuziejus.lt>

34. KALNELIO PILIAKALNIS SU GYVENVIETE

Kalnelio piliakalnis (dar žinomas Gurkių vardu) datuojamas X–XIII a. Piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje, aikštelė ovali, šlaitai 4–6 m aukščio, už griovio, ant maždaug 3 m aukščio kalvelės, yra papilys su aikštele. 3 ha plote yra papėdės gyvenvietė (tyrinėta 1990 m. ir 2003–2004 m.), kurioje susiformavęs iki 90 cm storio kultūrinis sluoksnius, datuojamas IX–XIII a. Čia buvo rasta grublėtosios ir žiestosios keramikos, sidabrinio lydinio gabalėlių, žalvarinio kalavijo makščių apkalo fragmentų, pasaginės segės ruošinys, geležinių peilių, pentinas, yla, juvelyro plaktukų ir kt.

Joniškio istorijos ir kultūros muziejus

Ant piliakalnio stovėjo žiemgalių pilis – Sidabra. Tai buvo paskutinė vieta, kurią užėmė kryžiuočiai. 1289 m. Vokiečių ordinas puolė pilį, o 1290 m., pasitraukus jos gyventojams, sudegino. Sidabros pilis – nepalaužiamos žiemgalių genties kovų su Livonijos ordinu simbolis. Pilis pirmą kartą šaltiniuose paminėta 1288 m. Tais pačiais metais buvo įkurtas ir Joniškis, vadinamas lietuviškos Žiemgalos sostine.

Kalnelis, Joniškio rajonas

GPS 556.2433254, 23.5428216

35. JONIŠKIO ISTORIJOS IR KULTŪROS MUZIEJUS

Čia eksponuojami unikalūs ir vertingi archeologiniai radiniai, pasakojantys apie Žiemgalos krašto istoriją, archeologiją, etninę kultūrą ir tautodailės paveldą. Muziejuje išvysite senosios Žiemgalos buities ir karybos relikty, žiemgališkos aprangos rekonstrukcijų (IX–XII a. archeologinių kostiumų autorė D. Steponavičienė), sužinosite įdomių istorijos faktų nuo seniausių laikų iki šiandienos.

Tik šiame muziejuje galima pamatyti išskirtinius XI a. turtingo Žiemgalos kapo radinius iš Kurmaičių-Linksmėnų kapinyno, kuriame mirusioji buvo palaidota su gausiomis įkapėmis – penkiomis antkaklėmis, įvijinėmis apyrankėmis ir kryžiniais smeigtukais, dengtais sidabro plokštelėmis. Greta eksponuojamos XI a. vyrų karių kapų įkapės su žiemgaliams būdingais plačiaaašmeniais kovos peiliais-kalavijais ir įmoviniais ietigaliais, vienašmeniu kalaviju ir peiliu, lankine aguonine sege ir sidabrine antkakle.

Edukacijos: „Lietuva mūsų širdyse“, „Margučių išrašymas vašku“, „Morė“, „Kalėdinė žvakutė“, „Apie ką pasakoja istorijos šaltiniai“.

Vilniaus gatvė 6, Joniškis

GPS 56.239084, 23.614578

<https://joniskiomuziejus.lt>

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

„Virtienių restoranėlis“
Miesto aikštė 11, Joniškis
+370 68081101

Virtienių restoranėlis siūlo paragauti įvairiausių skonių virtienių. Tai Žiemgalos krašto tradicinis patiekalas, kurį mėgo daugelis, net bajorai. Galėsite paskanauti kitų žiemgališkų patiekalų, pavyzdžiui, rūkytų lašinukų su rugine duona, paragauti naminio varškės sūrio.

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Skaistgirio basų kojų takas
Skaistgirys, Joniškio rajonas
56.3034973,23.3823371

KUR NUSIPIRKTI SUVENYRŲ?

Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras
Žemaičių gatvė 9, Joniškis
+370 42652388
www.visitjoniskis.lt

TRADICINIO PATIEKALO RECEPTAS

VIRTINIAI SU VARŠKE IR LAŠINUKAIS

Dalia Motik, Joniškis

Sudėtis. Tešla: 500 g kvietinių miltų,
200 ml vandens, 1 kiaušinis, druskos.
Įdaras: 300 g varškės, 100 g rūkytų
lašinukų, 1 kiaušinis, 1 šaukštas
aguonų.

Iš visų produktų reikia suminkyti tešlą, uždengti drėgna skepeta ir palikti pusvalandžiui pabrinkti. Per tą laiką galima pasiruošti įdarą: ištrinti varškę su kiaušiniu ir smulkiai supjaustytais lašinukais, įberti aguonų. Tada reikia dar kartą perminkyti tešlą. Perminkyta tešla sugnauiboma gabaliukais, iš kiekvieno suformuojamas rutuliukas, išvoliojamas miltuose ir kočėlu tešla plonai iškočiojama į skrituliuką. Dedama po šaukštelį įdaro, perlenkiama pusiau, užspaudžiami kraštai ir užraitomi pirštais. Verdama pasūdytame vandenyje apie 10 min. Valgomi virtiniai su grietine.

KOKS ŽIEMGALOS KRAŠTOVAIZDIS?

Žiemgala atsiveria neapbrėpjamomis lygumomis, kurių aukštis virš jūros lygio iš pietų į šiaurę palaipsniui žemėja: nuo 30–40 m ties Linkuvos kalnagūbriu iki 5–10 m Lielupės žemupyje. Lietuviškąją ir latviškąją Žiemgalos puses jungia rami Mūšos (Lielupės) upė, senovinis prekybinis vandens kelias. Šios žemės – itin derlingos. Visame regione dominuoja molingi karboniniai dirvožemiai, o kritulių vidutiniškai per metus iškrenta apie 550 mm. Tad visai nenuostabu, kad Žiemgalos žemės yra vienos turtingiausių. Plytinčios lygumos leido plėtotis ariamajai žemdirbystei, o šalia dirbamų laukų kūrėsi gyvenvietės. Žemę maitino ir žmonėms susisiekimą lengvino bei gyvenviečių kūrimą lėmė upės ir upelės, kaip margaraštės juostos besidriekiančios lygumų platybėse. Šis kraštas garsėja dolomito telkiniais, atodangomis, įgriuvomis. Žiemgaloje gausu lapuočių miškų. Gražios ir tvarkingos Mūšos lygumos, nevienodos, nenuobodžios dėl daugybės upių ir upelių, su medžių galerijomis, su lankomis, vešliais žolynais. Tą kraštą kūrė artojai, todėl eglynai, beržynai ir drebulynai buvo priversti atsitraukti nuo upių slėnių – liko tik miškingi lygumos sklypeliai. Nemažą kraštovaizdžio dalį užima ežerai, mažiau esama šaltinių, versmių. Vanduo buvo vienas pagrindinių transporto kelių Žiemgalos žemėje.

Žiemgalos kraštovaizdis

36. PAVIRVYTĖS DVARAS

Vienas iš Lietuvos kultūros paveldo objektų – Pavirvytės dvaras. Netoli Svirkančių atodangos, ant dešiniojo Virvytės kranto esančio dvaro istorija siekia XIX a. pr. Iki 1840 m. Pavirvytės dvaras priklausė Ilinčiui. Dvare buvo įkurta kilnojamoji lenkiška skaitykla, kuria galėjo naudotis aplinkinių dvarų šeimininkai, Vieکشnių inteligentai. Čia buvusi biblioteka domėjosi žymūs Lietuvos rašytojai Povilas Višinskis ir Marija Lastauskienė (Lazdynų Pelėda), daug dėmesio skyrę baltų kultūrai.

*Pavirvytės gatvė 14, Pavirvytė,
Mažeikių rajonas*

GPS 56.174273, 22.531773

www.ventosparkas.lt

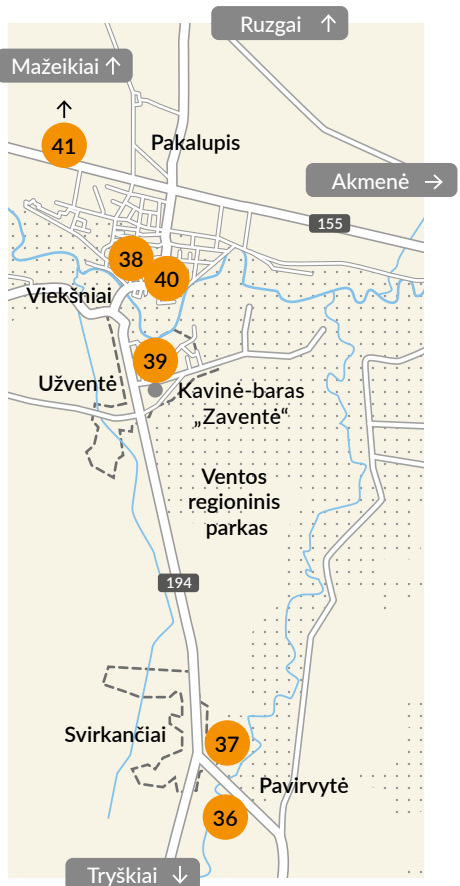
MAŽEIKIAI IR APYLINKĖS

MAŽEIKIŲ RAJONAS-MAŽEIKIAI

Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centras: www.visit.mazeikiai.lt

ŽIEMGALA, KURŠAS

ISTORINĖ ŽIEMGALOS ŽEMĖ –
ŠILINĖ

37. SVIRKANČIŲ ATODANGA

Svirkančių atodanga yra kairiajame Virvytės krante, Svirkančių rekreacinėje zonoje, Svirkančių kaime, Vieکشnių seniūnijoje. Jos aukštis yra apie 14,5 m, o ilgis – apie 50 m. Nuo aukšto atodangos šlaito atsiveria Virvytės slėnio vaizdai, būdingi slėnio elementai – upės kilpa, salpinė ir pirmoji terasos, sala Virvytės vagoje. Atodangos geologinis pjūvis įtikinamai liudija, kad vidurinio Nemuno laikotarpio pabaigoje, maždaug prieš 30 tūkst. metų, šio regiono dar nebuvo pasiekęs paskutinysis

ledynas, čia plytėjo didelis ežeras. Šis ežeras aptiktas ir jo kontūrai nustatyti apylinkių geologinio kartografavimo metu. Paleoežeras buvo didelis, apie 77 kv. km, o jo buvimo faktas yra svarbus atkuriant viso Šiaurės ir Baltijos regiono klimatostratigrafinius įvykius, nes iki šiol vidurinio Nemuno laikotarpio paleogeografiją mokslininkai aiškina labai įvairiai ir skirtingai. Teigiama, pavyzdžiui, kad šiuo laikotarpiu kontinentinis ledynas dengė dalį Lenkijos ir Danijos, jo liežuviai siekė Vakarų Lietuvą ir Latviją. Svirkančių ir Purvių atodangų tyrimų duomenys rodo, kad Ventos apylinkėse ir gretimuose kraštuose plytėjo ežeringa miškatundrė, negalėjusi būti šalia ledyno.

Svirkančiai, Mažeikių rajonas

GPS 56.180576, 22.52929

www.ventosparkas.lt

Pavirvytės dvaras

Aukščiau: Svirkančių atodanga

Žemiau: Jadvygos Balvočiūtės
vaistažolių ūkis

38. JADVYGOS BALVOČIŪTĖS VAISTAŽOLIŲ ŪKIS

Jadvygos Balvočiūtės ūkis – augalų ekspozicija po atviru dangumi, leidžianti pajauti, išgirsti ir išbandyti augalų teikiamą galią. Jadvyga Balvočiūtė pakvies pasivaikščioti po ekologinį vaistažolių ūkį, leis pauostyti įvairiausius Lietuvos pievų augalus, atskleis senolių paslaptis apie žolelių rinkimą ir ruošimą, pavaišins gavia, gamtos stiprybės pripildyta arbata. Jadvyga Balvočiūtė savo vaistažolių ūkį įkūrė Žemaitijoje, Gyvolių kaime. Moteris sukaupe turtingą augalų kolekciją, plytinčią beveik 15 ha plote. Čia auginama daugiau nei 100 rūšių augalų.

 Virvytės gatvė 27, Gyvoliai, Mažeikių rajonas

GPS 56.2230677, 22.5178564

 www.jadvyga.lt

39. SANTEKLIŲ MIŠKO ŠVENTOSIOS PUŠYS

Protėviai tikėjo medžių jėga. Santeklių šventosios pušys – tai valstybės saugomas botaninis gamtos paveldo objektas, reikšminga Vieکشنیų ir aplinkinių kraštų senųjų šventųjų vietų dalis. Pušys susijusios su tikėjimu, kad šie galingi medžiai yra Saulės nakvynės vieta ir mitinis jos sostas.

Santeklių pušis – tai žmogaus akiai didingas, gamtinę brandą pasiekęs medis su pakabintų kopyltėlių liekanomis. Pušis yra 26 m aukščio, kamieno apimtis 1,3 m aukštyje – 2,81 m, lajos aukštis – 12 m, plotis – 9 m, forma vertikalčiai ovali, netaisyklinga, projekcijos plotas – 100 kv. m. Santeklių pušis – mitologinis medis, kažkada augęs baltų šventvietės teritorijoje.

 Gyvoliai, Mažeikių rajonas

GPS 56.227401, 22.573682

 www.ventosparkas.lt

40. VIEKŠNIŲ VAISTINĖS MUZIEJUS

Viekšnių vaistinės muziejus – analogo Lietuvoje neturintis kaimiško tipo vaistinės muziejus, kuriame likusios vaistininkų šeimos gyvenamosios patalpos ir paties vaistininko ranka rašyta visa vaistinės istorija. Farmacinėje ekspozicijoje galima išvysti ne tik XIX a. vaistinės baldus, vaistų gamybos įrankius, bet ir indus bei vaistinę žaliavą (vėžio girneles, Sibiro bebros sruoglius).

Muziejus turi atkurtą keliolikos arų vaistažolių sodą, kuriame vykdomos įvairios edukacijos ir praktinės veiklos, auginami vaistiniai ir prieskoniniai augalai. Sodo unikalumas atsiskleidžia per įvairaus dydžio vaistažoles – nuo mažiausios žolėlės iki krūmo ir net didžiausių liepų.

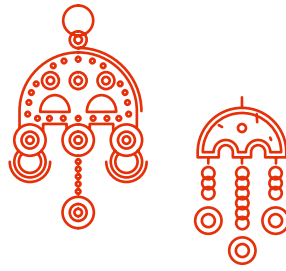

Tilto gatvė 3, Viekšniai,
Mažeikių rajonas

GPS 56.2320453, 22.5161504

www.mazeikiumuziejus.lt

41. MAŽEIKIŲ MUZIEJAUS ARCHEOLOGINĖ EKSPOZICIJA

Muziejuje sutelktas istorinis derinys, kuriame šiuolaikiškai eksponuojamos unikalios (tik Mažeikių krašte randamos) kuršių, žiemgalių ir žemaičių genčių archeologinės vertybės. Būtent šioje vietoje galėsite įminti baltų genčių kultūrų raidos, jų tarpusavio sąveikos paslaptis.

Eksponuojami ne tik artefaktai (kuršių, žiemgalių ir žemaičių papuošalai, ginklai), bet ir unikalūs radiniai: zoomorfinės figūrėlės, gintaro dirbiniai, amuletai, kaustytas ragas, ypatingas šalmas, baltų genčių teritorijų, kapinynų, piliakalnių ir mūšių vietų žemėlapiai.

Šiame muziejuje galima nusikelti į praeitį: artefaktų kopijos sustiprina istorijos ir kultūros pažinimą.

Edukacinės veiklos: „Pažintis su tošininkystės amatu“, „Baltų gentys ir archeologiniai radiniai“, „Baltų papuošalai“, „Metalų papuošalų ir metalo archeologinių dirbinių kūryba“.

V. Burbos gatvė 9, Mažeikiai

GPS 556.316048, 22.34664

www.mazeikiumuziejus.lt

Mažeikių muziejaus archeologinė ekspozicija

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

Kavinė-baras „Zaventė“
Virvytės gatvė 1, Užventė, Mažeikių rajonas
+370 61611422
www.zaventesbaras.lt

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Saulės akmuo Ruzguose
Mokyklos gatvė 5, Ruzgai, Mažeikių rajonas
56.345126, 22.185622

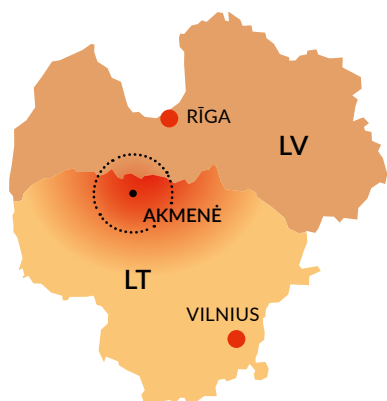
Akmuo turi keletą pavadinimų: Dapšių mitologinis akmuo, Brastos akmuo, Ruzgų akmuo, bet vadintis dar ir Saulės vardu jam leidžia įrežti keturi 38–50 cm skersmens apskritimai, panašūs į lėkštes ir galėję simbolizuoti saulę. Tai mįslė archeologams, nes tokių ženklų kiti akmenys Lietuvoje neturi.

KUR NUSIPIRKTI SUVENYRŲ?

„Žiogės keramika“
Vingio gatvė 6, Žiogaičiai, Mažeikių rajonas
+370 67637147
www.zioge.lt

Čia jūsų laukia didelis pasirinkimas: šventiniai suvenyrai, indai, medaliai, interjero detalės, molio lipdymo edukacijos, keramikos išdegimo paslaugos, individualūs užsakymai.

42.

PAPILĖS PIRMASIS PILIAKALNIS. SIMONO DAUKANTO KAPAS

Vieno seniausių Žemaitijos miestelio Papilės pirmasis piliakalnis įrengtas Ventos kairiajame krante, aukštumoje, santakoje su bevardžiu upeliu. Manoma, kad piliakalnis tarnavo nuo X a. pabaigos iki XIV a. Aikštelė beveik keturkampė, pailga, 55x25 m dydžio. Šlaitai statūs, iki 20 m aukščio.

AKMENĖ IR APYLINKĖS

PAPILĖ-AKMENĖS RAJONAS- AKMENĖ

Akmenės rajono turizmo ir verslo
informacijos centras: www.akmene.lt

ISTORINĖS ŽIEMGALOS ŽEMĖS - DUOBENĖ IR ŠILINĖ

Aikštelėje ir griovyje yra XIX a. įrengtos kapinės, kurių kapai sunaikino čia buvusį kultūrinį sluoksnį, apardė ir pylimą. Piliakalnyje stovėjusią Papilės pilį, jos apylinkes 1339 m. ir 1359 m. puolė kryžiuočiai. Į šiaurę ir vakarus yra buvusi papilio gyvenvietė.

Piliakalnyje įrengtose kapinėse 1864 m. palaidotas Simonas Daukantas – Lietuvos istorikas, rašytojas ir švietėjas, vienas iš pirmųjų tautinio atgimimo ideologų. S. Daukantas pirmasis parašė Lietuvos istoriją lietuviškai.

Papilė, Akmenės rajonas

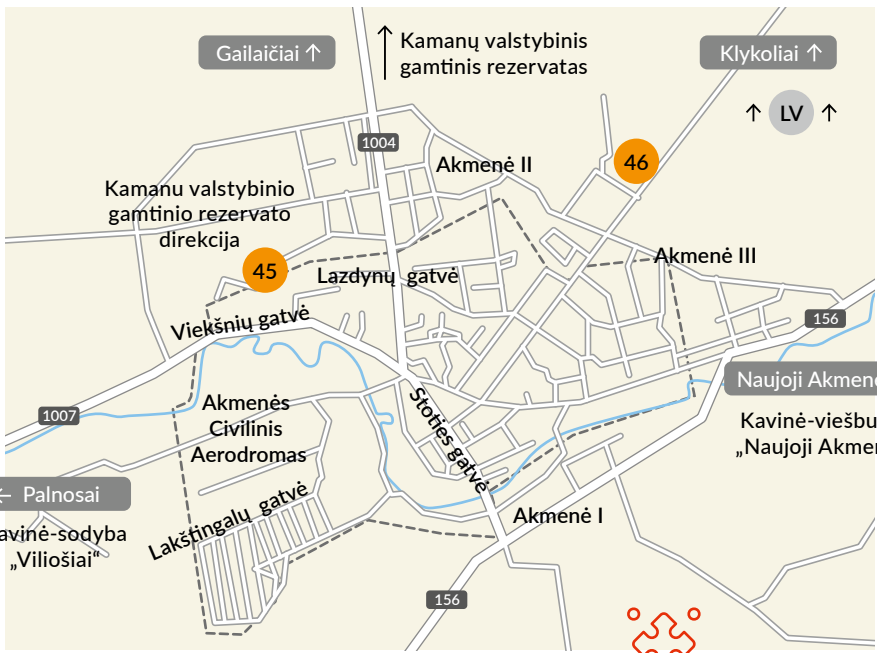
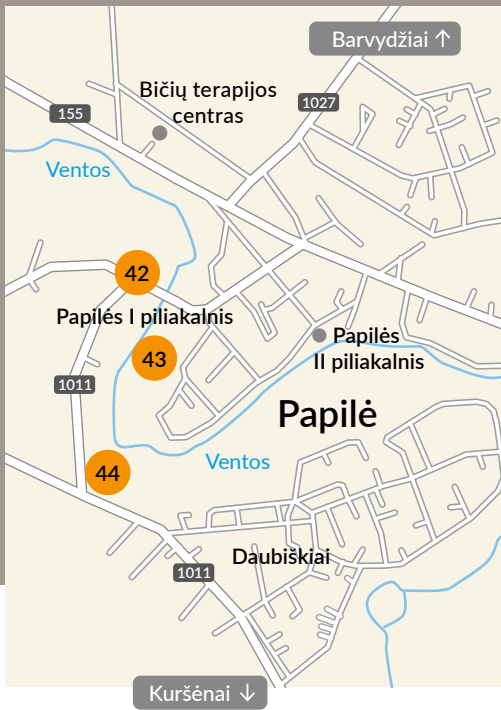
GPS 56.149594, 22.78421

www.akmenesmuziejus.lt

Aukščiau: Papilės pirmasis piliakalnis

Žemiau: Jurakalnio geologinis pažintinis takas

43. PAPILĖS DAUGIAKAMIENĖ LIEPA

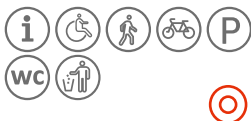

Papilės daugiakamienė mažalapė liepa (*Tilia cordata* Mill.) yra valstybės saugomas botaninis gamtos paveldo objektas. Buvusi šešiolikamienė liepa šiandien jau beturi trylika kamienų, dar vienas nuvirtęs. Liepos kamienai yra 0,3 m storio ir apie 23 m aukščio. Liepa skaičiuoja daugiau nei 150 metų.

Liepų gatvė, Papilė,
Akmenės rajonas

GPS 56.147459, 22.785033

44. JURAKALNIO GEOLOGINIS PAŽINTINIS TAKAS

Jurakalnio geologinis pažintinis takas – tai Papilės apylinkėse beveik 2 km ilgio geologinis pažintinis takas, leidžiantis išbandyti įvairias dangas: pramintus natūralios dangos takus, šaligatvius, medinių lentelių taką palei Ventos upę. Take matomi unikalūs Baltijos regione Jurakalnio griovos atodanga ir atragis, Papilės pirmasis piliakalnis, apžvalgos aikštelė ir apžvalgos bokštas. Jurakalnio geologinis pažintinis takas leidžia lankytojams įsivaizduoti, kaip atrodė gamta tais laikais, kai čia gyveno senieji žiemgaliai. Tada, kryžiaus karų laikais, Ventos upė ir jos intakai buvo reikšmingas prekybos kelias ir susisiekimo arterija. Šalia esantis Papilės piliakalnis buvo viena garsiausių žiemgalių gyvenamųjų vietų Lietuvoje.

Sodų gatvė, Papilė,
Akmenės rajonas

GPS 56.143477, 22.782623

www.ventosparkas.lt

2 km

Medinis / žvyruotas

Kamanų mokomasis takas

45. KAMANŲ MOKOMASIS TAKAS

Tai vienas labiausiai Lietuvoje saugomų ir daugiausia tyrinėtų gamtos (pelkės) kampelių, kuriame įkurtas Kamanų mokomasis takas. Juo eiti galima tik griežtai su gidu. S. Daukantas rašė, kad šiame miške nugrimzdo senoji baltų žemė.

Beveik 4 km take matysite, kaip mišraus miško tankmė atsiremia į pelkės lagą, kaip kylantis aukštapelkės šlaitas pamažu pasidengia ištisine samanų danga, kurioje galbūt tik akyliausiems pavyks išvysti vabzdžiaėdę mažąją saulašarę. Turėsite galimybę pasigrožėti ledynmečio tirpsmo laikus menančiu Kamanų senežeriu, girdėti ir klausytis paukščių, vėjo ir vandens garsų.

Primename, kad be direkcijos darbuotojo rezervate lankytis draudžiama.

Pušų gatvė 2, Akmenės 2-asis kaimas, Akmenės rajonas

GPS 56.25016, 22.731523

www.kamos.lt

↔ 3,6 km

Akmenės krašto muziejus

46. AKMENĖS KRAŠTO MUZIEJUS

Akmenės krašto muziejus nustebins savo gausia ir spalvinga ekspozicija. Čia išvysite seniausio pasaulyje Šaltiškių karjere rasto fitozauro liekanų, išskirtinę, Lietuvoje didžiausią – net 5 tūkst. – drugių kolekciją, kurioje surinkti beveik visi gražiausi pasaulyje dieniniai drugiai, unikalius VII–XIII a. Papilės kapinyno radinius. Lankydamiesi muziejuje galėsite apžiūrėti, kaip puošėsi protėviai žiemgaliai, palaidoti Papilės kapinyne, kuriame rasta apie pusantro šimto archeologinių dirbinių ir ginklų: geležinių įmovininių kirvukų, peilių, ylių, įtveriamųjų iečių antgalių, vyriškų ir moteriškų papuošalų.

K. Kasakauskio gatvė 17, Akmenė

GPS 56.2450244, 22.7505226

www.akmenesmuziejus.lt

47. ŽIRGYNAS
„DELTA“

Lietuva turi šimtametes arklių auginimo tradicijas. Lietuvių kurta, puoselėta ir Lietuvą garsinusi žemaitukų veislė pasauliui žinoma jau nuo VI–VII a. Žirgai – neatskiriama Lietuvos istorinio ir kultūrinio paveldo dalis. Žirgyno „Delta“ įkūrėja Aušra Girdenienė, kalbėdama apie savo pomėgį, sako: „Man žirgai – tai lyg paukščiui sparnai. Jodinėjimas ant žirgo žmogui suteikia galimybę pakilti virš kasdienybės.“ Apžvalginė kelionė žemaitukais ar mišrūnais – tai ne tik puikios emocijos, bet ir spalvingi įspūdžiai, aplankant piliakalnius, mėgaujantis Ventos slėnių kraštovaizdžiais.

Beržyno gatvė, Barvydžiai,
Akmenės rajonas

GPS 55.9323665,23.3129485

[www.facebook.com/pg/
zirgynasDelta](http://www.facebook.com/pg/zirgynasDelta)

KUR PARAGAUTI
KAŽKO YPATINGO?

Kavinė-viešbutis „Naujoji Akmenė“
Respublikos gatvė 11A, Naujoji Akmenė
+370 68578635
www.akmenehotel.lt

Kavinė-sodyba „Viliošiai“
Viliošiai, Akmenės rajonas
+370 68317339
www.viliošiai.lt

KUR PATIRTI KAŽKĄ
YPATINGO?

Bičių terapijos centras
Nepriklausomybės gatvė 14, Papilė,
Akmenės rajonas
+370 69875982
www.biciuterapija.lt

Bičių terapijos centras – plačiausias sveikatos sutrikimų atstatymo kompleksas, įsikūręs gražiame Papilės miestelyje. Čia suteikiama galimybė atsipalaiduoti miegant „ant bičių“, biolaukų terapija padės sustiprinti imuninę sistemą, pagerinti savijautą.

APIE BITES IR DREVES

Žiemgalos kraštui itin būdinga bitininkystės tradicija – net V–VIII a. radiniai liudija apie itin išplėtotą dravinę bitininkystę. Pasak tyrinėtojų, ažuoluose, pušyse, kituose medžiuose bičių šeimoms buvo iškertami specialūs įdubimai arba drevės, kurios, palikus landas, būdavo uždengiamos tašytomis lentomis. Kopimui į medį, kad pasiektų aukštai įrengtą drevę, naudojo specialų įrankį (vedegą), kurį atremdavo į medį, juo pasikeldavo ir ten įsitvirtindavo – taip atlaisvindavo rankas. Vedegos buvo naudojamos ne tik bitininkystei, bet ir žvejybai, nes jomis žiemą buvo galima iškirsti eketę. Nuo XI a. ypač išaugo dravinės bitininkystės verslas, kuriam turėjo įtakos tarptautiniai prekybiniai santykiai: medus buvo vienintelis saldus produktas, tinkantis maistui ir medicinai, o vaško reikėjo amatininkams, jį naudojo ir patalpoms apšviesti.

ŠIAULIŲ ŽEMĖ

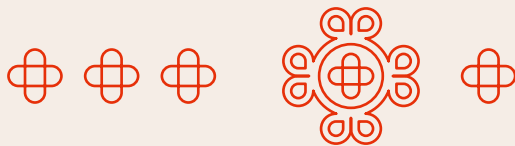
Šiaulių kraštas yra ypač savitas baltiškiosios kultūros centras, nes čia susieina trijų baltų genčių – žiemgalių, žemaičių ir aukštaičių – ribos, tebefunkcionuoja šimtmečiais svarbios kelių sankryžos, tarp miškų tebestūkso garbingą baltų praeitį menantys piliakalniai.

Skurdžios XIII–XIV a. rašytinių šaltinių žinios apie Šiaulių žemę ne kartą aptartos istorikų ir kalbininkų aiškinant Šiaulių miesto atsiradimo kilmę ir ginčijantis dėl 1236 m. Saulės mūšio vietos. Dubysos aukštupio baseine bei Dubysos ir Mūšos takoskyroje, arba dabartinio Šiaulių rajono rytinėje dalyje, žinoma beveik 20 buvusių pilkapynų ar vietų, kuriose rasta I–IV a. kapams būdingų papuošalų ir kitų dirbinių. Vadinasi, tuo metu Šiaulių apylinkės buvo gausiau apgyventos, gyventa nedidelėmis bendruomenėmis. Sodybų būta ir dabartinėje Šiaulių miesto teritorijoje. Tikėtina, kad apie IV–V a. Šiaulių ir gretimų apylinkių centru tapo sunkiau pasiekiamoje, iš dalies pelkių supamoje Salduvės kalvoje pastatyta medinė pilis ir jos pašlaitėje prisiglaudusi gyvenvietė.

Žuvininkų piliakalnis (Salduvės kalnas)

Galbūt ilgainiui išaugusi ši gyvenvietė tapo to meto politiniu centru ir jos vardu imta vadinti visa šiaurės rytinė žemaičių žemė. Šiaulių gyvenvietė buvo stiprus pasipriešinimo centras besiveržiantiems į Lietuvos gilumą kalavijuočiams. Žuvininkų piliakalnis tarnavo kaip slėptuvė, kur, kilus pavojui, bėgdavo slėptis plačios apylinkės gyventojai. Į kalną per balas vedė 3 kūrgrindos: nuo Aleksandrijos (t. y. iš pietų), nuo Malavėnų kaimo (iš šiaurės rytų) ir kažkur tarp Ginkūnų ir Talkšos ežero (iš šiaurės vakarų). Pirmoji kūrgrinda padaryta iš šalia vienas kito suklotų ir akmenimis prislėgtų rąstų (plotis 4–5 m, ilgis apie 200 m), taip pat įrengta antroji, daug ilgesnė. Gynybinės funkcijos svarbą rodo piliakalnio įranga, išsiskirianti dideliu papėdės gynybinio pylimu. V–VI a. Šiaulių pilis buvo apylinkių gynybinis centras.

Šiaurinę Šiaulių žemės kraštą gynė stambi Luponių pilis, greičiausiai stovėjusi prie kelio į žiemgalių gyvenamą Žagarės žemę. Šalia šio piliakalnio rastos lipdytų puodų šukės grublėtu paviršiumi ir žiestų puodų šukės rodo, kad gyvenvietės ir turbūt pilies čia būta bent nuo I tūkst. vidurio iki XII–XIII a.

Moteriška įvijinė apyrankė, Šiaulių „Aušros“ muziejaus archyvas

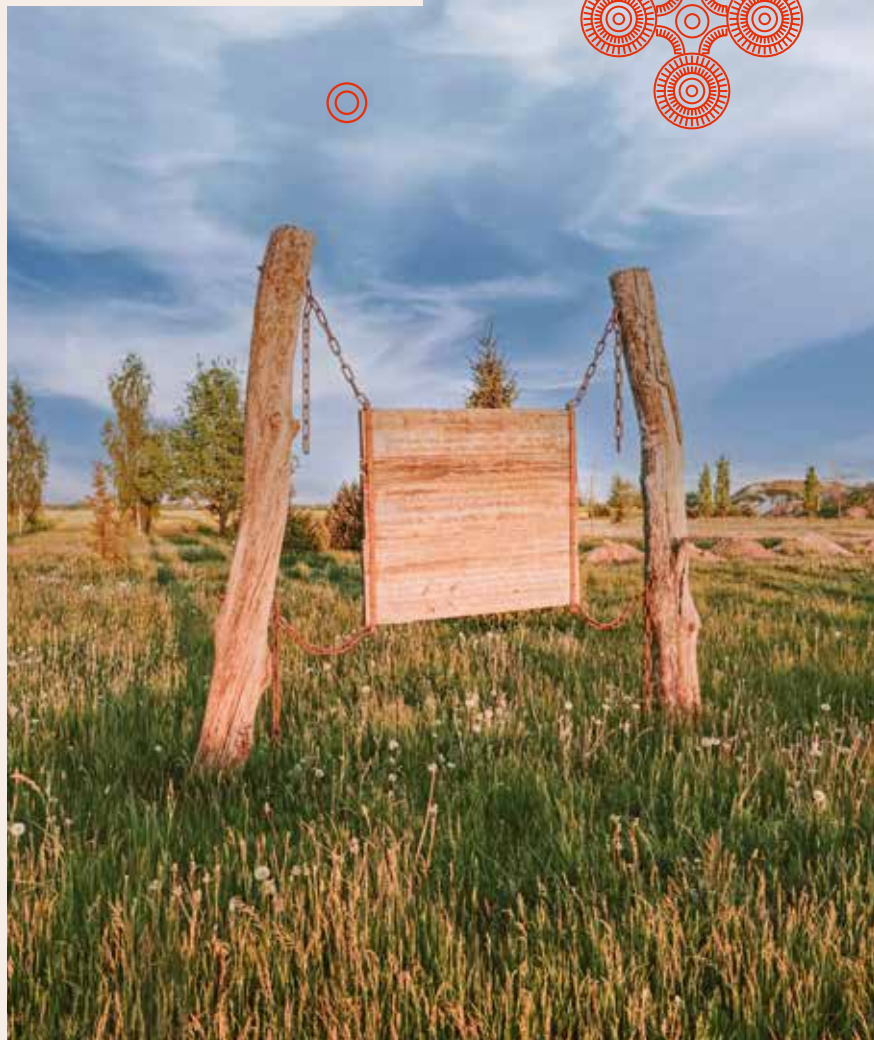
Kur kas mažesnė pilis, stovėjusi ant Jurgaičių piliakalnio, buvo prie kelio iš Šiaulių į Sidabrę. Šis kelias vedė į Žiemgalos centrą Mežuotnę ir prie Lielupės – taigi, pilaitė gynė Šiaulių žemės šiaurės rytinį kraštą. Stambiausia Šiaulių žemės pilis stovėjo ant piliakalnio Dubysos krante, prie Bubių. Manoma, kad šią pilį vokiečių metraštininkas Hermanas Vartbergietis vadino „Dubysos pilimi Šiaulių žemėje“. Jo duomenimis, 1348 m. pilis kalavijuočių buvo sudeginta, netrukus žemaičių atstatyta ir 1358 m. sausio 24 d. po atkaklių

kovų vėl sudeginta. Greičiausiai Šiaulių žemei priklausė jos pietryčių pakraštyje, ant Kudinų piliakalnio prie Šiaulėnų, stovėjusi kiek mažesnė pilis, pagal įtvirtinimus atitinkanti X–XIV a. Dar dvi menčiau įtvirtintos pilaitės (slėptuvės) I tūkst. – II tūkst. pradžioje stovėjo ant Normančių piliakalnio prie Pakapės ir ant Velžių piliakalnio prie Arimaičių ežero. Iš archeologinių paminklų matyti, kad Šiaulių žemėje stovėjo bent 6 ar 7 įvairaus dydžio pilys ir buvo kelios dešimtys didesnių ar mažesnių sodžių. Iš jų bent 4 įvietinti dabartinėje Šiaulių miesto teritorijoje.

Tęsinys 91 psl.

Žiūrėti vaizdo klipą
„Šiaulių kraštas“

*Saulės mūšio pergalės atminties vieta
(Jauniūnai, Joniškio r.)*

Pirmiausia tai galėjo būti Salduvės pilis ir gyvenvietė šalia jos bei VI–XVI a. Lepšių senkapiai miesto pietrytiniame pakraštyje. Antra gyvenvietė buvo dabartiniame miesto centre. Tai liudija apie 300 m į šiaurę nuo miesto centro esantys VII–XV a. senkapiai. Šis kaimas išaugo prie svarbiausių Šiaulių žemės kelių kryžkelės. 1983 m. Lieporiuose aptiktas V–VIII a. kapinynas ir dvi to paties laikotarpio gyvenvietės. Archeologės B. Salatkienės tyrinėjimų duomenimis, čia rasta unikalų radinių: specialii laidojimo ir mirusiųjų minėjimo apeigų vieta kapinyne, kur buvo apie 70 stulpaviečių ir 45 židiniai; gerai išsilaikiusi geležies lydymo verslo vieta – nuo rūdos išgavimo iki darbo įrankių ir ginklų, šio verslo atributai – mediniai šuliniai ir liepos žievės kibirėliai.

Išsamių Šiaulių Žuvininkų piliakalnio ir jo aplinkos archeologinių tyrinėjimų nėra atlikta, tik žvalgomieji tyrinėjimai. Pagal išorinius požymius piliakalnis datuotinas XI–XIV a. Rasta keramikos šukių, geležinis ietigalis, žąslų laužtukas ir žalvarinė įvijėlė.

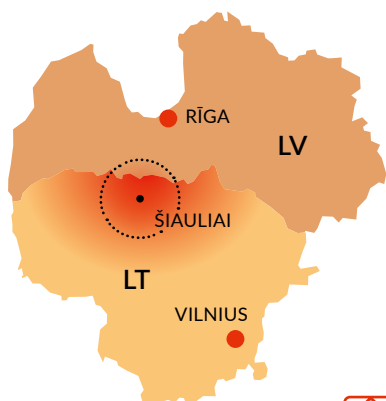
Šalia Salduvės pilies buvusi gyvenvietė vadinosi Šiauliais ir jos vardu ilgainiui imta vadinti visa aplinkinė žemaičių gyventa teritorija – Šiaulių žemė. XIII a. pabaigoje, pavergę žiemgalius, sunaikinę paskutines jų pilis Sidabrėje ir Žagarėje, kryžiuočiai XIV a. ypač dažnai niokojo Šiaulių ir Upytės sritis, stengėsi veržtis į pietus, atkirsti Žemaitiją nuo likusios Lietuvos. Puolimų metu buvo plėšiamos ir deginamos pilys, kaimai, jų gyventojai žudomi arba varomi į nelaisvę. XIV a. sunaikinta Salduvės pilis. 1410 m., sutriuškinus kryžiuočius, aprimo kovos ir su Livonijos kalavijuočiais, tačiau Salduvės pilis nebebuvo atstatyta, o senųjų kelių kryžkelėje, patogesnėje ir svarbesnėje vietoje, dabartinio miesto centre, išaugusi Šiaulių gyvenvietė nustelbė prie Salduvės buvusiąją. XV a. pirmoje pusėje ji tapo miesteliu, o ilgainiui – miestu.

*Smeigtukų pora su grandinėlėmis,
Šiaulių „Aušros“ muziejaus archyvas*

*Trys kabučiai ir žiedinė segė,
Šiaulių „Aušros“ muziejaus archyvas*

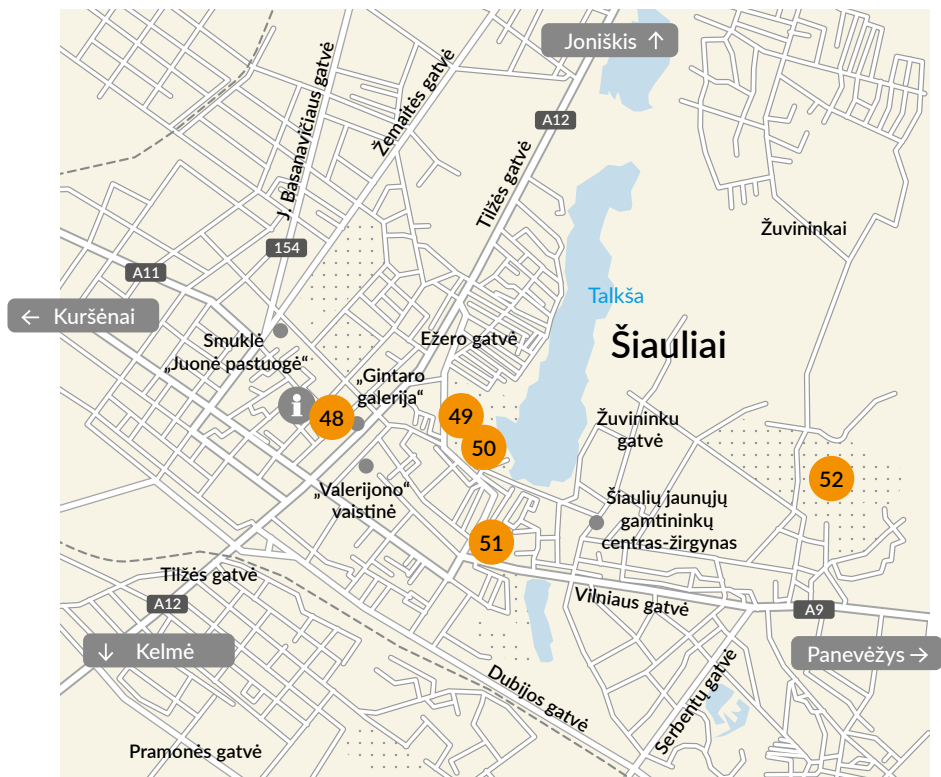

ŠIAULIAI

Šiaulių turizmo informacijos centras:
www.visitsiauliai.lt

ŽIEMGALA, ŽEMAITIJA

ISTORINĖS ŽIEMGALOS ŽEMĖS
 PAVADINIMAS NEŽINOMAS

48. BALTŲ KULTŪROS PAŽINIMO CENTRAS „BALTŲ KELIAS“

[Žiūrėti vaizdo klipą
„Pažink baltų kultūrą“](#)

Unikalus ir interaktyvus baltų kultūros pažinimo centro „Baltų kelias“ tikslas – skatinti individualiai keliauti ir pažinti baltų kultūrinį, gamtos ir kulinarinį paveldą. Čia šiuolaikinėmis technologijomis, eksponatų kopijomis, edukacinėmis veiklomis pristatoma baltų istorija, kultūra, gyvenmena, sukuriama galimybė ugdyti paveldo pažinimą. Šiuolaikiniai modernūs sprendimai leis „pasimatuoti“ baltišką profesiją ar įsiamžinti baltų gyvenimo fone. Universalus dizaino principais rengtame centre yra audiogidas (keramikos, metalo apdirbimo, audimo, sutartinių, maisto, bitininkystės temos), stendų pavadinimai pateikti Brailio raštu.

Ekspozicijoje pateikiama informacija siekiama skatinti lankytojų smalsumą, aktyvų dalyvavimą, pažinimą ir informacijos įsisavinimą per pojūčius – klausą, uoslę, regėjimą ir lytėjimą. Visa informacija pateikiama lietuvių, latvių ir anglų kalbomis.

 Vilniaus gatvė 213-90, Šiauliai

GPS *55.932543, 23.313065*

 www.baltukelias.lt

49. SAULĖS LAIKRODŽIO AIKŠTĖ

Tai viena pagrindinių Šiaulių miesto vietų, įprasminančių tris svarbiausius Šiaulių miesto simbolius: saulę, šaulį ir laiką. Saulė – tai Šiaulių žemėse įvykęs Saulės mūšis. Grindinio akmenyse

pažymėtos valandos 12,3 ir 6 neleidžia pamiršti mūšio datos – 1236 m.

Auksu dengta beveik keturių metrų aukščio skulptūra „Šaulys“ (miestiečių dažnai vadinama „Auksiniu berniuku“) siejama su miesto pavadinimo kilme, o laikrodis skaičiuoja laiką, prabėgusį nuo tos dienos, kai miesto vardas buvo paminėtas pirmą kartą.

Ežero gatvė, Šiauliai

GPS 55.930723, 23.325164

50. TALKŠOS EKOLOGINIS TAKAS

Tako ilgis – apie 5 km. Jis įrengtas rytinėje Talkšos ežero pakrantėje, Talkšos ir Salduvės parkuose. Botanikos instituto specialistai parengė ekologinio tako schemą su 23 stotelėmis, kuriose pateikiami informaciniai stendai su detaliu šalia esančio objekto aprašymu (augmenijos, gyvūnijos, kraštovaizdžio įvairovės tematika). Vaikščiodami šiuo ekologiniu taku susipažinsite su Talkšos ežero rytinės pakrantės gamta, pasigrožėsite atsiveriančiais ežero ir jo apylinkių kraštovaizdžiais, Šiaulių miesto panorama. Jeigu būsite atidūs, galėsite aptikti ir atpažinti kraštui būdingas buveines.

 Žvyro gatvė 34, Šiauliai

GPS 55.93008,23.32739

 5 km

Žvyrkelis / asfaltas

51. ŠIAULIŲ ISTORIJOS MUZIEJUS. EDUKACIJA „ARCHEOLOGINIAI PAPUOŠALAI“

Didžiausias protėvių palikimas – papuošalai. Šios edukacinės veiklos metu pasakojama ir demonstruojama, kaip, laikui bėgant, kito papuošalai, kaip jų formos darėsi sudėtingesnės ir įvairesnės, kaip dauguma drabužių detalių virto puošybos elementais

(smeigtukai, sagės, galvos apdangalo puošyba, diržo sagtys). Išgirsite pasakojimą, kaip atsirado su drabužiais nesusijusių papuošalų, pakeitusių amuletus ir nešiojamus jau ne kaip tikėjimo simbolį, o labiau dėl grožio (antkaklės, antsmilkiniai, apyrankės, žiedai). Patyrinėsite iš žalvario pagamintos geležies amžiaus papuošalų kopijas. Pabandykite iš žalvario vielos pasigaminti spiralinį kabutį ir įvijinį žiedą užsuktais galais.

 Aušros alėja 47, Šiauliai

GPS 55.9314582,23.2975904

 www.ausrosmuziejus.lt

52. ŽUVININKŲ PILIAKALNIS (SALDUVĖS KALNAS) H

Šiaulių miesto pakraštyje stūksantis Žuvininkų piliakalnis, šiauliečių vadinamas Salduvės kalnu, priskiriamas X–XIV a. Senesnėje literatūroje Salduvė dar vadinama Salda, o vienas iš pirmųjų Lietuvos piliakalnių tyrinėtojų Liudvikas Kšivickis rašė, kad tikrasis pamirštas piliakalnio vardas yra Kareivių kalnas. Aikštelė apskrita, 20 m skersmens, iš visų pusių apjuosta pylimo, 1–4 m gylio griovio, už kurio supiltas 185 m

ilgio pylimas su išoriniu šlaitu. Griovio ir pylimo vietoje, šiaurinėje ir rytinėje papėdėse, yra 10 m pločio terasa. Šlaitai statūs, 10–15 m aukščio. 1 ha plote yra papėdės gyvenvietė.

Salduvė, kaip ir daugelis kitų Lietuvos piliakalnių, apipintas legendomis. Vienoje iš jų pasakojama, jog kažkada pilies kunigaikštis su savo mylimąja ant šio kalno pradėję gyventi be vedybų. Už tai

dievas Perkūnas sukėlęs didžiulę audrą ir trenkęs žaibas į kalną. Esą nuo taip tragiškai pasibaigusios saldžios meilės ir piliakalnio pavadinimas – Salduvė. Gali būti, kad vietovardis atsirado nuo asmenvardžio Saldus. Kita legenda teigia, jog ten, kur dabar Salduvė, kažkada buvęs labai turtingas miestas, bet jo gyventojai užmiršę dorovę – kilęs bailsus viesulas ir

viską užnešęs, užpylęs žemėmis... Dar pasakojama, kad kalne degusi šventa ugnis, buvo aukojami gyvuliai ir žmonės, kad kalne gyvenę milžinai, kad čia buvusį šalies valdovo pilis, kad ant piliakalnio stovėjusi bažnyčia. Ūkininkai, ardami ir kasinédami piliakalnio papėdę, rasdavę milžinų kaulų ir senovinių dirbinių.

 Aleksandrijos gatvė, Šiauliai

GPS 55.929491, 23.358916

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

„Valerijono“ vaistinė
Vilniaus gatvė 173, Šiauliai
+370 41520738
www.valerijonas.lt

„Valerijono“ vaistinė – viena seniausių vaistinių Lietuvoje, veikiančių ir vis dar puoselėjančių tradicinės vaistininkystės vertybes nuo jos įkūrimo pradžios. Dabar „Valerijonas“ yra ne tik vaistinė. Po tuo pačiu stogu įsikūrusi šiauliečių ir miesto svečių mėgstama Provanso stiliaus arbatinė, kurioje pateikiami kokybiški, sveikos mitybos augaliniai patiekalai ir gėrimai.

Smuklė „Juonė pastuogė“
Aušros alėja 31A, Šiauliai
+370 41524926
www.jonis.lt

Smuklė „Juonė pastuogė“ svečiams gali pasiūlyti žemaitiškų patiekalų degustaciją (cibulynė, kastinys su karštomis bulvėmis, spirgūtis su karštomis bulvėmis, naminė kmynu gira ir kt.). Tai autentiški Žemaitijos regiono patiekalai, kuriuos valgydavo mūsų tėvai ir senoliai.

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Šiaulių jaunųjų gamtininkų centras-žirgynas
Žuvininkų gatvė 30, Šiauliai
+370 61332064
www.gamtininkucentras.lt

Šiaulių jaunųjų gamtininkų centro žirgyne galima savarankiškai pajodinėti žirgu. Atvykusiam sutartu laiku lankytoji yra paruošiamas ir pabalnojamas žirgas. Čia suteikiama galimybė pajodinėti po apylinkes. Galimas pasivažinėjimas karieta po Talkšos ir Salduvės parkus.

KUR NUSIPIRKTI SUVENYRŲ?

Šiaulių turizmo informacijos centras
Vilniaus gatvė 213, Šiauliai
+370 41523110
www.visitsiauliai.lt

„Gintaro galerija“
Vilniaus gatvė 146, Šiauliai
+370 41426537

53. REKČIŲ PILIAKALNIS

Rekčių piliakalnis (Vinavos kalnas) yra aukštumos kyšulyje, dešiniajame Ventos krante, prie santakos su bevardžiu upeliuku. Aikštelė beveik apvali, 7x6 m, iš visų pusių apjuosta pylimu. Išorinėje šiaurinio pylimo pusėje, 4 m žemiau aikštelės, iškastas 25 m ilgio, 13 m pločio ir 1 m gylio griovys. Pietiniame šlaite yra trikampio formos terasa. Šlaitai statūs, 8–12 m aukščio. Čia žmonės gyveno ir kovėsi nuo I mūsų eros tūkst. vidurio iki XIV a.

ŠIAULIŲ APYLINKĖS

ŠIAULIŲ RAJONAS

Šiaulių rajono turizmo ir verslo informacijos centras:
www.siauliurajonas.lt

ŽIEMGALA, ŽEMAITIJA

ISTORINĖS ŽIEMGALOS ŽEMĖS PAVADINIMAS NEŽINOMAS

Atokiai nuo kitų senovės gynybinių centrų buvęs piliakalnis visiems kėlė susižavėjimą ir susidomėjimą.

Dar iki II pasaulinio karo kalbėta, neva ant kalno stovėjusi bažnyčia, kuri vėliau prasmegusi. Ir urvas buvęs, į kurį metus akmenį pasigirsdavęs paslaptingas bildesys. Kartą piemenaitė nugriuvusiame šlaite radusi kunigo arnotą, knygą ir vilnonę skarą. Dar pasakota, kad kartą per metus vakare nuo kalno pasigirsdavęs vaikiškas graudus balselis, šaukiantis kiaules.

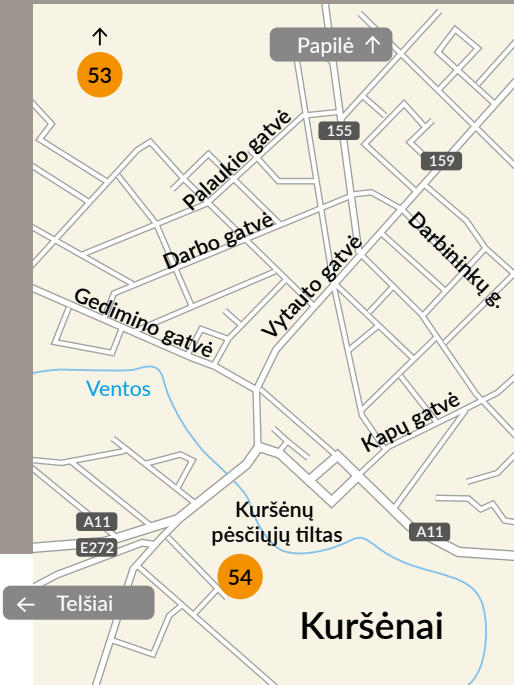
Rekčiai, Šiaulių rajonas

GPS 56.077543, 22.853721

www.ventosparkas.lt

Rekčių piliakalnis

54. ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ETNINĖS KULTŪROS IR TRADICINIŲ AMATŲ CENTRAS

Šiaulių rajono savivaldybės etninės kultūros ir tradicinių amatų centras įsikūręs Kuršėnų dvaro oficineje. 2012 m. šios patalpos buvo restauruotos. Dabar oficinose vyksta keramikos, vėlimo iš vilnos, juostų audimo, kiaušinių marginimo, šiaudinių žaisliukų eglutei vėrimo edukacinės veiklos. Centre veikia nuolatinės Šiaulių krašto tautodailininkų darbų ir etnografinės ekspozicijos.

Edukacijoje „Molio meistras dirbtuvėje“, dalyviai kurs savo gaminį iš molio,

sužinos apie molio gavybą, jo savybes, panaudojimą, keramikos degimo procesus. Gamindami savo molio dirbinį, galės įsivaizduoti, kaip protėviai baltai indus žiedė.

Ventos gatvė 7A, Kuršėnai,
Šiaulių rajonas

GPS

55.999096, 22.934641

www.kursenuamatucentras.lt

55. LUPONIŲ PILIAKALNIS

Luponių piliakalnis (Perkūnkalnis, Perkūno kalnas, Raganų kalnas) datuojamas I tūkst. antrąja puse–XIV a. Aikštelė ovali, pailga, 40x33 m dydžio. Jos ŠV gale supiltas 22 m ilgio, 3 m aukščio, 13 m pločio pylimas. Šlaitai iki 10 m aukščio. Žemiau aikštelės yra priešpilis. Jo aikštelė trikampė, 30x35 m dydžio. Žemiau aikštelės yra 5 m pločio terasa su 2 m aukščio išoriniu šlaitu. Šlaitai vidutinio statumo, 4–5 m aukščio.

3 ha plote yra papėdės gyvenvietė (tyrinėta 1997 m.), kurioje rastas iki 50 cm storio X–XIII a. kultūrinis sluoksnis su geležiniu ietigaliu, yla, akmeniniu galąstuvu, žalvarine movele, grublėtąja ir žiestąja keramika.

Pietvakarių pusėje į kalno požemius galima buvo įeiti per slaptas duris, kurios atsiverdavusios tik nakties dvyliką valandą. Naktimis iš to kalno požemių išeidavusios viduje gyvenančios laumės ir kalno viršūnėje šokdavusios ligi gaidžių. Šoka, trenkia, būdavo, ir ratelius eina, net žemė dreba. Paskui kalnas nurimdavo, nutildavo, lyg nieko nebūta... O kaip gražiai jos dainuodavo – net

širdį veria. Miškely arklius ganydami klausydamov prie laužų ir užsnūdavam besiklausydami. Per miegus laumė ir žadina: „Eime, bernužiai, eime ten, ant Perkūnkalnio, į veseliją, pašoksime, pauliosime...“ Jei nueitum, tai jau gyvas tikrai nebegrįši... Laumės nutvėrusios kad ims visą naktį šokdinti, gali negyvai nušokdinti arba užkutenti. Naktį bernai kalnan nė su žiburiu neidavo...

Luponiai, Šiaulių rajonas

GPS 56.006158, 23.191581

56. JURGAIČIŲ PILIAKALNIS (KRYŽIŲ KALNAS)

Jurgaičių (Domantų) piliakalnis, dažniau vadinamas Kryžių kalnu, yra Kulpės kairiajame krante, datuojamas X–XIV a. Aikštelė ovali, 17x25 m. Rytiniame gale supiltas 13 m ilgio, 2,5 m aukščio, 14 m pločio pylimas, kurio išorinis 7 m aukščio šlaitas leidžiasi į papėdėje esantį griovį, už kurio iš išorės supiltas pylimas. Šlaitai statūs, 6–8 m aukščio. 3 ha plote yra papėdės gyvenvietė (tyrinėta 1990 m., 1991 m. ir 1993 m.). Joje aptiktas iki 1 m storio XIII–XIV a. kultūrinis sluoksnis su židiniaiis, sidabrine sege, geležiniais peiliais, kirstukais, strėlės antgaliu, stikliniu karoliu, akmeniniu galąstuvu, lygiąja ir

Jurgaičių piliakalnis

žiestąja keramika, gyvulių kaulais, molio tinku. 200 m į pietryčius yra IX–XII a. senkapis.

Manoma, kad Jurgaičių (Domantų) piliakalnyje prie istorinio kelio, vedančio iš Salduvės į Mežuotnę, stovėjo Kulių pilis, kurią 1348 m. sudegino Livonijos ordinas. Piliakalnis – istorijos ir architektūros paminklas, unikalus liaudies meno ansamblis. Ant piliakalnio stovi tūkstančiai kryžių, atvežtų iš Lietuvos ir įvairiausių pasaulio šalių (todėl ir vadinasi Kryžių kalnu). Rašytiniuose šaltiniuose Kryžių kalnas pirmąkart minimas XIX a. vid. (kryžiai aptinkami nuo 1850 m.), gali būti, kad kryžiai pradėti statyti po 1831 m. sukilimo.

Sklando legendos, kad ten seniau buvusi medinė bažnyčia. Kiekvieną šventadienį iš visų aplinkinių kaimų susirinkdavę žmonės ir meldavęsi. Vieną gražų sekmadienį, kada bažnyčia buvo pilna žmonių, per pakylėjimą pasigirdo bildesys. Žmonės baisiai išsigando. Dar nespėjus suvokti, kas atsitiko, bažnyčia ėmė grimzti į žemę. Po kelių minučių bažnyčios besimatė tik bokštų galai, bet ir tie greitai pranyko. Ant kalno, kur stovėjo bažnyčia, buvo lygi vieta. Kiekvienais metais kalno vidurys vis labiau dumba. Kalbą žmonės, kad bažnyčia pūvanti ir kalnas dumbąs. Po daugelio metų tas kalnas persiskirsias.

57. BALTŲ DIEVŲ SKULPTŪRŲ MUZIEJUS

Ši vieta – muziejus po atviru dangumi. Šiaurės Lietuvos tautodailininkai sukūrė daugiau nei 50 ažuolinių dievų skulptūrų, kurios puošia 1,4 km ilgio muziejaus pažintinį taką. Remdamiesi lietuvių, latvių ir prūsų mitologija, archeologiniais tyrinėjimais, tautosakos kūriniiais, pažintinio tako kūrėjai pasakoja apie baltų kultūrą, mitus, senosios religijos vertybes: laimę, dalia, bičiulystę, meilę, ištikimybę, grožį. Išskirtinės šio maršruto vietos – Saulės ir Ugnies aikštės bei Alkos kalnas.

Piliakalnio gatvė, Domantai, Šiaulių rajonas

GPS 56.015188, 23.415352

Parko gatvė, Naisiai, Šiaulių rajonas

GPS 56.02105, 23.50336

www.naisiai.lt

Aukščiai: Naisių žemaitukų žirgynas

Žemiau: Baltų dievų skulptūrų muziejus

58. NAISIŲ ŽEMAITUKŲ ŽIRGYNAS

Tai didžiausias retų nykstančių veislių saugojimo programoje dalyvaujantis privatus veislynas, kuriame veisiami, treniruojami ir saugomi lietuvių istorinės prigimties atspindžiai, vienos seniausių žirgų veislių Lietuvoje ir Europoje – žemaitukų veislės – žirgai. Nors jau net keturis kartus šiai rūšiai grėsė išnykimas, tačiau ji vis būdavo atkurama. VI–VIII a. žemaitukai ypač išgarsėjo lietuvių kovose su kryžiuočiais. Tai kovotojo dvasią turintys žirgai, unikalūs savo istorija, genetika, ištvėrme, universaliu darbingumu, nepaprastu žemaitišku charakteriu.

Žemaitukų ūgis nedidelis, siekia 128–142 cm, sveria jie tik 350–420 kg, tačiau yra be galo energingi ir stiprūs. Žemaitukai įtraukti į Pasaulio žemės ūkio gyvūnų įvairovės duomenų banką.

Plento gatvė 9B, Naisiai,
Šiaulių rajonas

GPS 56.01993, 23.522557

www.naisiai.lt

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

Restoranas „Baltas gandras“

Gėlės gatvė 6, Naisiai

+370 61237896

www.baltasgandras.lt

Restorane gaminamiems patiekalams naudojama kuo daugiau aplinkinių rajonų ūkininkų ir gamintojų produkcijos – taip siekiama, kad kiekvienas patiekalas atspindėtų savo tikrąjį skonį. Be to, mažųjų restorano lankytojų laukia specialiai jiems sukurtas valgiaraštis su gardžiausiais patiekalais.

Restoranas „Angelų svetainė“

Domantai, Šiaulių rajonas

+370 61251367

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Agailių kopyčia

Agailių miškas, Šiaulių rajonas

56.119991, 22.954859

Pirmoji medinė kopyčia Agailių miško gilumoje buvo pastatyta dar baudžiavos laikais. Bažnyčia įtraukta į Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos kultūros vertybių sąrašą. Kopyčios teritorijoje įrengtas pėsčiųjų takas, vedantis prie šaltinio, kurio vanduo laikomas stebuklingu ir turinčiu gydomųjų galių.

Alpakų ūkis-zoologijos sodas

Dargaičiai, Šiaulių rajonas

+370 60096968

www.minizoo.lt

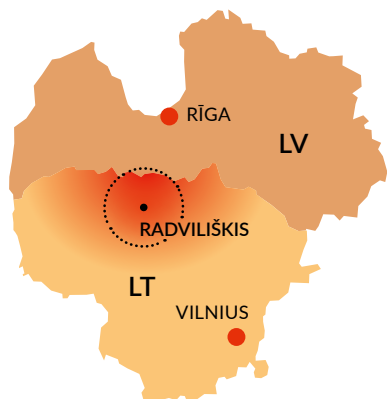
KUR NUSIPRKT SUVENYRŲ?

*Šiaulių rajono turizmo ir verslo
informacijos centras*

Piliakalnio gatvė 7, Domantai,

Šiaulių rajonas

+370 41370860

RADVILIŠKIS IR APYLINKĖS

RADVILIŠKIO RAJONAS

Radviliškio turizmo informacijos
centras: www.inforadviliskis.lt

ŽIEMGALA, AUKŠTAITIJA

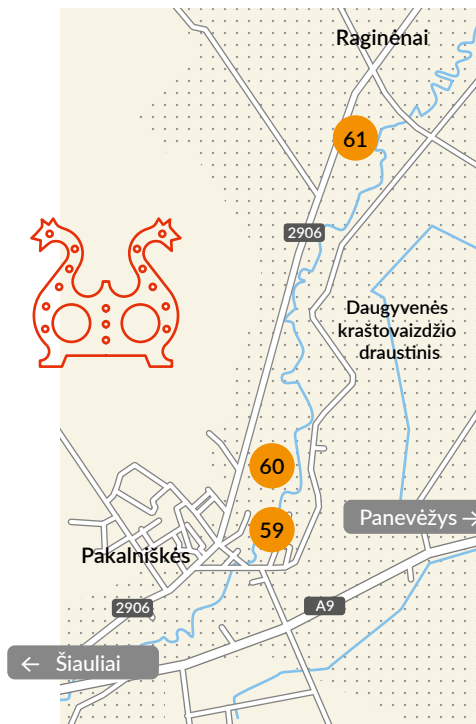
ISTORINĖS ŽIEMGALOS ŽEMĖS PAVADINIMAS NEŽINOMAS

59. KLEBONIŠKIŲ KAIMO BUTIES MUZIEJUS

Kleboniškių kaimo buties muziejus yra po atviru dangumi ir užima 18 ha ploto. Čia apsilanę išvysite iš apylinkių perkeltus XIX–XX a. būdingus 28 kaimų pastatus. Trys kaimo sodybos su dešimčia pastatų yra kaimo gyventojų nuosavybė, o visi likę pastatai priklauso

kaimo buties muziejui. Gryčiose, klėtyse, pirtyse, klojimuose, daržinėse įrengtos ekspozicijos, kuriose atkurta XIX a. pab. ūkininkų buitį, pristatoma didelė senovinės technikos ir buties rakandų (ąsočių, bezmėnų, sviestmušių, ližių, linų šepečių, motorų, svarstyklių,

Kleboniškių kaimo buities muziejus

60. KLEBONIŠKIŲ PILIAKALNIS SU SENOVĖS GYVENVIETĖ

oblių) kolekcija. 2010 m. Kleboniškių kaimo sodyba įtraukta į Kultūros vertybių sąrašą, jai suteiktas regioninio reikšmingumo lygmuo.

Edukacija „Lino kelias“. Manoma, kad linai Lietuvoje auginami jau apie 4 tūkst. metų. Edukacijoje, naudojant senovinius linų apdirbimo įrankius, vizualiai pristatomas lino apdirbimas, supažindinama su linų auginimu, rovimu, galvenų nuėmimu, mynimu, plūkimu, šukavimu.

*Kleboniškės, Pakalniškiai,
Radviliškio rajonas*

GPS 55.8646389, 23.4608646

www.daugyvenesmuziejus.lt

Visai šalia Pakalniškių kaimo glaudžiasi tūkstantmetė Lietuvos istorija – Pakalniškių piliakalnis (Kleboniškių kalnas, Kleboniškių piliakalnis). Jis stūkso atskiroje kalvoje ir datuojamas I tūkst. prieš Kr. Piliakalnio aikštelė netaisyklingo trikampio formos, pailga, 25 m ilgio ir 15 m pločio, su stačiais 6–8 m aukščio šlaitais.

0,2 ha ploto papėdėje yra gyvenvietė. Vos 30 cm storio I tūkst. pr. Kr. kultūriniame sluoksnyje rasta lygiosios keramikos, molio tinko. Vakariniėje pašlaitėje yra I tūkst. vidurio pilkapynas.

Pasak Radviliškio krašto žmonių padavimų, surinktų Lietuvos archeologijos draugijos narių, ant Kleboniškių piliakalnio ir greta jo dėdavosi keisti dalykai. Kartą vienas žmogelis vėlai vakare važiavo namo. Privažiavo prie Kleboniškių kalno. Vėl važiuoja ir važiuoja. Pradėjo aušt – ir niekaip negali parvažiuot namo. Rytą žiūri – visą laiką ratu važiavo. Gal nelabasis suklaidino.

Pakalniškiai, Radviliškio rajonas

GPS 55.8646389, 23.4608646

www.daugyvenesmuziejus.lt

61. RAGINĖNŲ PILIAKALNIS SU SENOVĖS GYVENVIETE

Šiaulės žemės apžvalgos bokštąs

Raginėnų piliakalnis

Raginėnų piliakalnis (Raganų kalnas) – vienas paslaptiniausių šiaurės vidurio Lietuvoje, datuojamas I tūkst. – II tūkst. pr. Įrengtas aukštoje kalvoje, apjuostas Daugyvenės, dauba, griovių ir pylimu. Aikštelė keturkampė, pailga, 20x10 m dydžio. Žemiau pylimo viršaus yra 5 m pločio terasa, žemiau terasos – griovys 5 m pločio dugnu, už kurio supiltas antras 2 m aukščio, 12 m pločio pylimas. Šlaitai statūs, apie 9 m aukščio. 3,74 ha plote yra papėdės gyvenvietė (tyrinėta 1996 m.), kurioje rastas iki 20 cm storio kultūrinis sluoksnis su židiniu, stulpaviete, moliniu svoreliu, grublėtąja, lygiąja ir žiastąja keramika, gyvulių kaulais.

Padavimuose pasakojama apie Raginėnų piliakalnyje gyvenusias deives, laumes, raganas. Tikima, kad kadaise čia buvo deginamos raganos. *Kartą moteriškė rovusi linus ir užmiršusi vaiką. Vakare sugrįžusi ir mato: laumės supa vaiką, liūliuoja. Nusigandusi ir pabėgusi viena, be vaiko. Iš ryto vėl nuėjusi atrado vaiką gražiai apvilktą. Kita moteriškė tyčia nusinešusi vaiką. Laumės ėmusios supti liūliuodamos: čiūčia liūlia. Bet kai motina atėjusi, atradusi vaiką nebegyvą. Taip deivės dariusios. Deivės nuėjusios į piliakalnį, nes ten esanti šventa vieta.*

Daukonys, Radviliškio rajonas

GPS 55.792934, 23.86489

www.daugyvenesmuziejus.lt

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

Smuklė „Žarija“
Ežero gatvė 2, Velžiai, Radviliškio rajonas
+370 61427461
www.smuklezarija.lt

„Žarija“ įsikūrusi prie Arimaičių ežero. Čia jūsų laukia ne tik skanūs ir sotūs tradiciniai patiekalai, naminė gira, bet ir unikali vėjo varpų terapija. Lauko erdvėje įrengta piramidės formą primenanti poilsiovietė su patogiais gultais, virš kurių pritvirtinti rankų darbo vėjo varpai. Ypatingą poilsį ir ramybę rasite vaikščiodami energetiniu labirintu ar basų pėdų taku.

„Skėmių traktierius“
Kėdainių gatvė, Skėmiai, Radviliškio rajonas
+370 610 08 417

Čia galima užsisakyti edukacines programas ir traktieriaus šeimininkų gaminamų gardumynų. „Skėmių traktieriaus“ gospadinė Marcelė išmokys kepti meduolius pagal visas senovines tradicijas. Galėsite patys nusilipdyti meduolių, stebėti, kaip juos gospadinė Ona pašauna į krosnį. Išmoksite papuošti meduolį. Galiausiai paskanausite meduolinio pyrago su arbatėle.

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Šiaulės žemės apžvalgos bokštas
Kalnai, Radviliškio rajonas
55.645492,23.419565

Vakariniame rajono pakraštyje, tarp Šiaulėnų ir Šaukoto dunksančiuose kalneliuose, įrengtas 21 m aukščio apžvalgos bokštas. Nuo jo viršaus atsiveria įspūdingas apylinkių kraštovaizdžio grožis.

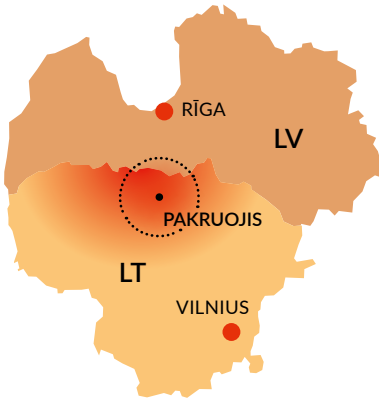

KUR NUSIPIRKTI SUVENYRŲ?

Radviliškio turizmo informacijos centras
Aušros aikštė 3, Radviliškis
+370 64039298
www.inforadviliskis.lt

Dovanų parduotuvė „Kur ta dovana“
Maironio gatvė 18, Radviliškis
+370 60399164
www.ekurtadovana.lt

Parduotuvėje rasite išskirtinių, nuostabių Lietuvos kūrėjų autorinių rankų darbo kūrinių. Padovanokite šiuos su meile sukurtus kūrinius savo brangiems žmonėms!

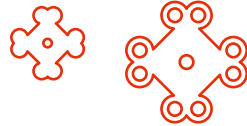

PAKRUOJIS IR APYLINKĖS

Pakruojo verslo informacijos centras:
www.pakruojovic.lt

ISTORINĖ ŽEMĖ – UPMALĖ
(GUOSTAGALIO IR ŠIURPĖS
APYGARDOS)

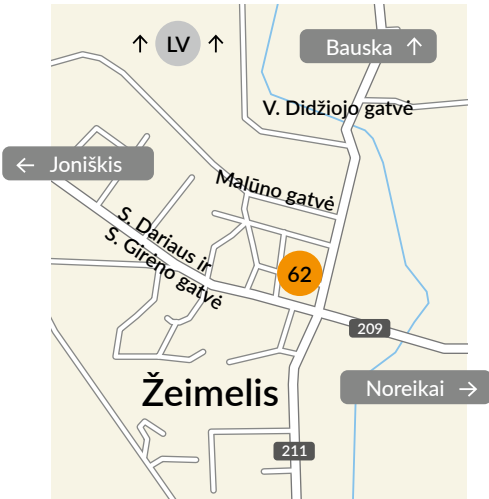
62. PAKRUOJO KRAŠTO MUZIEJUS „ŽIEMGALA“

Ši vieta gavo tokį pavadinimą dėl tuo metu buvusio pirmo ir kurį laiką vienintelio muziejaus senųjų žiemgalių gyventojė žemėje. Muziejuje sukaupta daugiau nei 6 tūkst. eksponatų, vienas gausiausių – Archeologijos

skyrius. Čia eksponuojami radiniai iš Žeimelio, Kairelių, Diržių senkapių. Saugomi titnaginiai ir akmeniniai kirvukai, verpstukai, geležiniai ietigaliai, akmeninės trintuvės, papuošalai, tarp jų – ir rankogalinės apyrankės, būdingos žiemgaliams. Muziejuje taip pat galima sužinoti apie spaudos platintojus. Parodų salėje eksponuojami darbo ir buities reikmenys, žemdirbystės technika, namų apyvokos daiktai.

Edukacinė veikla „Žiemgalių ornamentika“. Šios veiklos metu dalyviai susipažins su Žiemgalos krašto ornamentika, spalvomis, bandys patys kurti ir piešti ornamentus.

Vienybės aikštė 15, Žeimelis,
Pakruojo rajonas

GPS 56.272630, 23.998877

KUR PARAGAUTI KAŽKO YPATINGO?

Jovarų kaimiškas alus

Alyvų gatvė 2, Jovarai, Pakruojo rajonas
+370 68772908

Aludarystės amatas A. Udrienės giminėje lydi jau trečią kartą. Degustacijai Jovarų alus ruošiamas naudojant miežių salyklą, verdant tikrus apynius. Gaminys pusšviežis, gyvas (nei pasterizuotas, nei filtruotas), ruošiamas namų ūkyje kaip ir senovėje.

KUR PATIRTI KAŽKĄ YPATINGO?

Pakruojo dvaras

Karčiamos gatvė 9, Pakruojis
+370 686 65 055
www.pakruojo-dvaras.lt

Šioje ypatingoje vietoje savomis rankomis galėsite išbandyti dvaro amatus, atskleisti jų paslaptis, padirbėsite su senąja technika, pažinsite gyvūniją. Dvaras siūlo daug veiklų, nukeliančių į tikrą XIX a. kasdienybę.

Pakruojo dvaras

Akmenėlių dvaras

Petrašiūnų gatvė 6, Akmenėliai,
Pakruojo rajonas
+370 682 27 676

Akmenėlių dvaras yra šimtamečių medžių paunksmėje, ant Kruojos upės kranto. Čia rengiamos kultūros popietės ir susitikimai su įdomiais žmonėmis, aktoriais, menininkais, vyksta Pažaislio muzikos festivalio koncertai, parodos. Akmenėlių dvare galima apsistoti pailsėti, maloniai praleisti laiką, atsipalaiduoti, pasigėrėti nuostabia gamta.

KUR NUSIPIRKTI SUVENYRŲ?

Pakruojo verslo informacijos centro

„Suvenyrų krautuvėlė“
Vytauto Didžiojo gatvė 94, Pakruojis
+370 67327052
www.pakruojovic.lt

„Suvenyrų krautuvėlė“ įsikūrusi Pakruojo dvaro centriniuose rūmuose. Čia galėsite įsigyti Pakruojo krašto ir Lietuvos suvenyrų, mielų smulkmenų, dovanų.

TRADICINIO PATIEKALO RECEPTAS

SKABAPUTRĖ

Sudėtis: ruginiai miltai, vanduo,
rūgęs pienas, varškė, pasukos.

Saują rupių ruginių miltų įdedame į 10 l verdančio vandens. Jam atšalus įpilame 3 l rūgusio pieno ir įtrupiname 200 g varškės. Galima užbalinti ir pasukomis. Valgoma šalta. Vasaros laiku laikoma šulinyje arba šaldytuve.

KULINARINIS PAVELDAS

Pagrindiniai patiekalai, vienijantys Lietuvą ir Latviją, – ruginė duona, varškės sūris, alus. Lietuvos Žiemgala išsiskiria gaminamais miltiniais virtiniais – virtiniais. Įvairiausių dydžių, formų, su dar įvairesniais įdarais virtiniai yra žiemgalių virtuvės pažiba. Mėgstami virtinių įdarai yra varškė, mėsa, spurgučiai, kartais net bulvių košė. Vanduo virtiniams virti turi būti pasūdytas ir su šlakeliu aliejaus, o kuo dar pagardinti vandenį, priklauso nuo įdaro: būtinai svogūno gabalėliu arba svogūnų lukštais, bitkrėsele, čiobreliau, lauro lapu, kiečiu, kraujažole, mairūnu, peletrūnu. Virtiniai yra mėgstami ir gaminami iki šiol. Žiemgalos žemėje gerai derėjo kviečiai, gal tai lėmė tokį virtinių populiarumą. Būtinai įrankiai virtiniams gaminti: geldelė (geriausia liepinė, sakoma, kad iš tokioje geldelėje suminkytos tešlos išverda minkščiausi virtiniai), poilgis *kočėlas*, kiaurasamtis, stalnyčia – lenta, ant kurios dedami iš puodo išimti virtiniai. Kuo didesnė,

turtingesnė šeimyna, tuo stalnyčia didesnė. Tekanti mergina stalnyčią ir geldelę pasiimdavo į vyro namus kaip kraitį... Be virtinių neapsiėjo vestuvės, krikštynos... Šiuose Lietuvos kraštuose virtinius taip mėgo, kad, norėdami apie ką nors labai maloniai pasakyti, žmonės palygindavo tai su virtiniu: jos sūnelis minkštutis gražutis kaip virtinėlis, tai šiandien jis geras, linksmas, kaip ką tik virtinių prisišveitęs ar mergelė maloni ir graži, lyg būtų vien virtiniais maitinama.

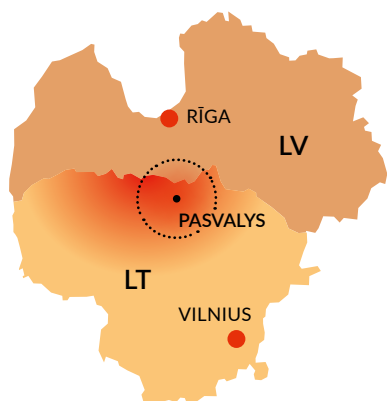
Paprastomis dienomis mėgdavo valgyti mėsiskas sriubas (zupes):

barščių, miežių kruopų, grucės (perlinių kruopų) su pupelėmis, kopūstų. Sriubos buvo verdamos ir be mėsos, tuomet užbalinamos pienu. Barščių sriuba skyrėsi nuo dabar valgomos, nes buvo verdama iš raugintų pašarinių burokų. Jei šeiminkė neturėdavo raugintų burokų, virdavo iš virtų pašarinių burokų ir į tokius barščius būtinai įpildavo raugalo. *Raugalo*, arba *rūgšties*, šeiminkės turėdavo nuolat. Jį gamindavo iš ruginių miltų, virinto vandens ir duonos plutos.

63. JONIŠKĖLIO DVARO PARKAS

Joniškėlio dvaro parkas – raiškus, vienas iš geriausiai Lietuvą reprezentuojančių parkų, įkurtas XVIII a. antroje pusėje ir išplėtotas XIX a. abipus Mažupės upės, Mūšos intako. Čia tyvuliuoja trys tvenkiniai,

PASVALYS IR APYLINKĖS

PASVALIO RAJONAS–PASVALYS

Pasvalio krašto muziejaus turizmo informacijos centras:

www.pasvaliomuziejus.lt

ISTORINĖ ŽEMĖ – UPMALĖ

driekiasi liepų alėjos, auga daugiau nei 20 rūšių vietinių medžių ir krūmų, per 30 rūšių ir formų introdukuotų augalų. Priešais rūmus yra didelė aikštė. Parkas yra nacionalinės reikšmės valstybės saugomas objektas.

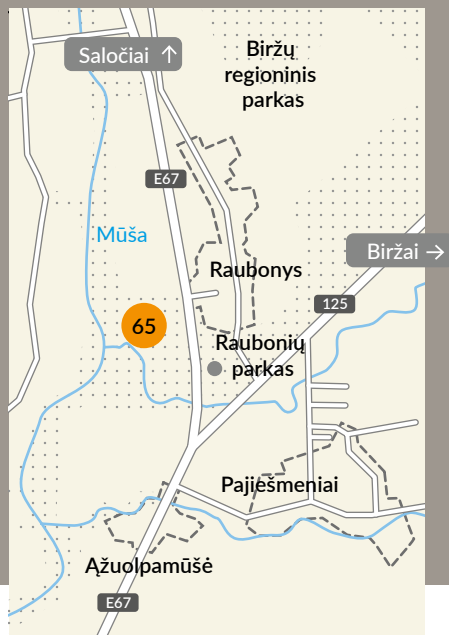
Joniškėlio dvaras nuo XVIII a. vid. priklausė Karpių giminei. Dabar rūmuose įsikūrę Lietuvos žemdirbystės instituto bandymo stotis ir Joniškėlio krašto muziejus, kuriame saugomos knygos, menančios dar lietuviškos spaudos draudimo laikotarpį ir knygnešius.

Karpių gatvė 1, Joniškėlis, Pasvalio rajonas

GPS 56.031833, 24.168629

Aukščiau: Joniškėlio dvaro parkas

Žemiau: Ažuolpamūšės piliakalnis

64. VELNIAKALNIO SAULĖS LAIKRODIS (H)

Velniakalnio kalva, apie kurią sklando įvairiausios legendos, – tai dvilypė alkavietė, susidedanti iš dvejų kalvelių. Neįstiprinti alkos kalneliai pagal vietinę tradiciją Mūšos baseine vadinami Velniakalniais. Čia, šalia alkavietės, yra mirusiųjų laidojimo vieta – kapinės. Kalva yra apie 100 m skersmens, apvali, apie 10 m aukščio. 2019 m. minint Baltų vienybės dieną,

Velniakalnyje, ant aukščiausios Pasvalio rajone esančios kalvos, iškilo baltų tradicijas menantis objektas – saulės laikrodis, įtrauktas į pasaulinį saulės laikrodžių atlasą (www.sundialatlas.net).

Kriaušiškiai, Pasvalio rajonas

GPS 56.11946, 24.20457

65. AŽUOLPAMŪŠĖS PILIAKALNIS (H)

Ažuolpamūšės (Dabužių) piliakalnis priskiriamas IX–XIII a. Jis stūkso aukštumos kyšulyje, smaigaliu atsisukęs į Mūšą, dvejų upių – Tatulos ir Ūgės – santakoje. Aikštelė buvo apvali, apie 50 m skersmens, su dviem pylimais. Dėl žymios kraštų erozijos dabar ji yra keturkampė (60x36 m dydžio), turi 30 m ilgio ir 1,3–5 m pločio kyšulį. Šlaitai statūs, 7–10 m aukščio. 0,7 ha plote yra papėdės gyvenvietė. Šioje vietoje buvo aptiktas 50–130 cm storio kultūrinis sluoksnis su iš akmenų krautų krosnių vietomis, židiniu, stulpavietėmis, geležinio įmovinio ietigalio dalimi, yломis, žalvariniu kabučiu, smeigtukų dalimis, grandelėmis, sidabrine viela, grublėtąja ir lygiąja keramika, gyvulių kaulais. Ažuolpamūšės piliakalnio radinius galima apžiūrėti Pasvalio krašto muziejuje. Lankantis ant piliakalnio galima pajusti beveik tūkstančio metų senovės aurą.

Pagonybės laikais čia buvo gynybinė pilis, kurios liekanos ligi šiol dar matomos ant aukšto kalno už Pasvalio miesto įtekančios Totolai į Mūšą (VUB, Fondas A-3862. Lietuvos ir Ukrainos provincijos pranciškonų vienuolynų inventoriai už 1664–1681 m. Dokumentas Nr. 36467).

Ažuolpamūšė, Pasvalio rajonas

GPS 56.123333, 24.460127

Pasvalio krašto muziejus

66.

DUBENUOTŲJŲ
AKMENŲ IR GIRNAPUSIŲ
KOLEKCIJA

Pasvalio riedulių ekspozicija nustebins kiekvieną, besidomintį senąja kultūra. Ją surinko ir Pasvalio krašto muziejui padovanojo Antanas Stapulionis. Dubenuotųjų akmenų ir girnapsių kolekcijoje po atviru dangumi tiksliai sudokumentuotas apytikriai 321

eksponatas: 214 girnapsių, 64 dubenuotieji akmenys, 7 pėduotieji akmenys, 2 akmenys-riboženkliai ir malūno krumpliaračių ekspozicija. Būtent čia ilgiausiai išliko senųjų baltų religija ir namuose garbinami dievai ir dievaitės. Dalis iš XV–XVI a. būdingų akmenų vėliau buvo naudojami kitais tikslais (trynimui, spaudimui, ratams ir kt.).

Lēvens gatvė 2, Pasvalys

GPS

56.06520243889167,
24.40557697581122

67. PASVALIO KRAŠTO MUZIEJUS

Muziejus įkurtas kraštotyrininko Antano Stapulionio (1930–2011) sukauptų etnografijos ir archeologijos kolekcijų pagrindu. Pasvalio krašto muziejus turi unikalią girnų ir dubenuotųjų akmenų ekspoziciją. Geologinė ekspozicija pristato eksponatus, kurie yra tarsi jungiamoji grandis tarp senųjų istorijos laikotarpių ir dabarties.

Protėviai puikiai gebėjo naudotis Žemės gelmių turtais: darbo įrankius, ginklus, papuošalus gamino iš titnago, lauko akmenų, molio, gintaro, kiek vėliau – iš pelkių geležies rūdos – limonito. Eksponuojami ir įvairiausių formų mineralai, uolienos, gyvūnų ir augalų fosilijos.

Archeologijos ekspozicija supažindina ir saugo baltų genčių – žiemgalių – palikimą. Radiniai byloja apie čia gyvenusių žmonių kultūros lygį, pradedant kasdiene juvelyrika ir baigiant karine ginkluote.

Muziejuje platus edukacinių programų pasirinkimas – daugiau nei 30 veiklų.

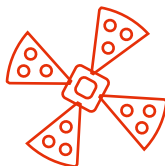

P. Avižonio gatvė 6, Pasvalys

GPS 56.060378, 24.398844

www.pasvaliomuziejus.lt

68. ŽALSVASIS ŠALTINIS. GILIAUSIAS LIETUVOS URVAS

Unikalus mineralinio vandens šaltinis ir giliausias Lietuvos urvas yra gavę Žalsvojo šaltinio vardą. 20 m gylį siekiantis urvas yra oficialiai giliausias Lietuvoje – jis įtrauktas į Lietuvos rekordų knygą. Tai valstybės saugomas gamtos paveldo objektas.

Žalsvasis šaltinis yra Lėvens upės kairiajame krante, Pasvalio mieste. Versmė iš urvo ėmė tekėti atsivėrus smegduobei. Besiveržiantis požeminis vanduo išrėžė salpoje kelių metrų ilgio vagą, kurios dugnas padengtas šviesiai pilkomis, vos žalsvo atspalvio turinčiomis nuosėdomis, suteikiančiomis šaltinio vandeniui žalsvą atspalvį. Povandeninio urvo versmė yra apie 5 m skersmens ir 21 m gylio, baigiasi akmenų ir uolienu nuolaužų užvarta, už kurios urvas išsišakoja į dvi sales: „Saulėtąją“ ir „Aenigmą“ (lot. paslaptis).

Vanduo paviršiuje neužšąla todėl, kad pastovią temperatūrą palaiko urve esantis šaltinis. Todėl ir šilčiausiu, ir šalčiausiu metų laiku Žalsvojo šaltinio vanduo yra 8 °C temperatūros.

Pasakojama, kad šaltinio atsivėrimo metu ten buvo svirnelis, į kurį vieną naktį netikėtai pradėjo plūsti vanduo. Žmonės, norėdami sustabdyti vandenį, vertė akmenis į duobę, bet duobės užversti nepavyko.

Kalno gatvė, Pasvalys

GPS 56.06452, 24.40086

69. SMEGDUOBIŲ
PARKAS

Unikalioje karstinio kraštovaizdžio vietoje, 8 ha teritorijoje, 2004 m. įkurtas Smegduobių parkas. Vaikščiodami po parką pamatysite keliasdešimt įvairaus dydžio, formos ir amžiaus karstinių daubų. Vietiniai kalba, kad ne viena jų turi keletą dugnų, todėl maudytis čia nevalia.

Didžiausioje bevandenėje smegduobėje įrengtas šešių šimtų vietų amfiteatras. Pasakojama, kad Smegduobių parke yra net stebuklingų vietų: perėjus medinius vartus, išsipildo norai, prisėdus ant meilės suoloelio, aplanko romantiški jausmai.

Čia įrengti dviračių ir pėsčiųjų takeliai, pakylos riedlentiniams, žaidimų, sporto, treniruočių aikštynai, sūpynės mažiesiems lankytojams, pastatyti žibintai, gausu medžio skulptūrų, poilsio suoloelių. Smegduobių parke yra net skulptūrų parkas – iškilę šeši stogastulpiai.

J. Janonio gatvė, Pasvalys

GPS

56.055695923127,
24.397437572479

KUR PARAGAUTI
KAŽKO YPATINGO?

Alaus darykla „Joalda“
Vytauto gatvė 56, Joniškėlis,
Pasvalio rajonas
+370 6841701
www.joalda.lt

Organizuojamos ekskursijos, alaus degustacijos, asmeninės šventės.
Dėl degustacijų ir ekskursijų reikia iš anksto susitarti telefonu.

„Sigutės koldūninė“
Vytauto gatvė 50, Pasvalio rajonas
+370 61382846

KUR PATIRTI KAŽKA
YPATINGO?

Partizanų bunkeris
Žadeikių miškas, Pasvalio rajonas
56.015312, 24.454516

Kviečiame aplankyti visuomenei mažai žinomą istorinę vietą Pasvalio krašte – partizanų bunkerį Žadeikių miške. Prisėdę ant medinių gultų galėsite stabtelėti laike, pavartyti pogrindžio spaudą, susipažinti su partizanų priesaika, padainuoti partizanų dainas.

Raubonių parkas
Taikos gatvė 5A, Raubonys,
Pasvalio rajonas
+370 67024814
www.rauboniuparkas.lt

Raubonių parkas įsikūręs šalia vaizdingo Raubonių piliakalnio. Dinozaurų- drakonų ir mižiniškų vabalų parke yra daug natūralaus dydžio riaumojančių dinozaurų kopijų, judančių drakonų. Tarzano takas – tai vienintelis tokio tipo parkas, kur galima stebėti gyvūnų gyvenimą iš viršaus.

KAIP ŽIEMGALOJE KALBAMA DABAR?

Lietuvos teritorijoje esančiose žiemgalių žemėse dabar daugiausia kalbama aukštaičių patarmėmis: rytų aukštaičių šiaurės panevėžiškių ir šiaurinių vakarų aukštaičių – šiauliškių. Šiose patarmėse reiškiasi stipriausias kirčio atitraukimas, vadinamas visuotiniu, nekirčiuoti ilgieji balsiai sutrumpėja, o trumpieji galūnių balsiai išmetami arba tariami labai redukuoti – kokybiškai išblukę.

KAIP PUOŠESI ŽIEMGALIAI?

Vyraujantis Žiemgalos krašto papuošalų ornamentikos motyvas, pasak archeologų, yra soliarinės simbolikos ženklai – apskritimas ar pusė apskritimo. Randama ir kitų simbolinę prasmę turinčių ženklų: kryželių, svastikų, trikampelių ir kt. Žiemgalių savitumą atspindi tai, kad ilgai naudoti smeigtukai su vadinamosiomis žiedo ar rato, aštuonlapio dobilo lapo formų galvutėmis su laiku darėsi vis didesni. Nuo V–VI a. papuošalams pradėtas naudoti sidabras, auksas, alavas, naudotos visos tuo laikotarpiu jau žinomos naujos technologijos: inkrustacija, sidabravimas, alavavimas, facetavimas ir kt.

Autoriai: Žiemgalos planavimo regionas, Šiaulių turizmo informacijos centras

Viršelio nuotrauka: Lindos Miezytės.

Dėkojame turizmo informacijos centrams ir muziejams, regioniniams parkams, savivaldybių administracijoms Žiemgaloje ir Šiaurės Lietuvoje, kurios dalyvavo kuriant leidinį, už bendradarbiavimą. Ypatingas aciu mag. istr. Normundui Jėrumam, archeologams prof. Ilonai Vaškevičiūtei ir dr. Ernestui Vasiliauskui bei nuotraukų autoriams.

Leidinyje panaudotos Bauskės ir Duobelės turizmo informacijos centrų, Jelgavos Regioninio turizmo centro, paslaugų teikėjų, objektų savininkų, J. Kalio, N. Jėrumo, L. Miezytės, K. Lydako, G. Timermanio ir Žiemgalos planavimo regiono, p. 60 „Simkala“ arch., p. 61, 89, 91, 95 (virš.) Šiaulių „Aušros“ muziejaus arch., p. 62, 63, 88, 94, 96 Ž. Medžidovo, p. 64, 66 (apat.), 67, 68, 69, 90 Jonišio TVIC arch., p. 66 A. Jonaičio (virš.), p. 70, 71 (apat.), 121 Jonišio istorijos ir kultūros muziejaus arch., p.71 (virš.) A. Kučo, p. 73 D. Seibelienės, p. 75 (virš.), p. 76 (virš.) Ventos regioninio parko arch., p. 75 (apat.) pavirvytėsdvaras.lt arch., p. 76 (apat.) K. Songailės, p. 77 R. Leišės (apat.), A. Bartkaus (viršutinė), p. 78 Viekšnių vaistinės muziejaus arch., p. 79 Mažeikių muziejaus arch., p. 80 Akmenės muziejaus arch., p. 82, 85, 93, 95 (apat.), 97, 100 (virš.), 101, 102, 112, 113, 116 (apat.), 117, 120 Šiaulių TIC arch., p. 83 R. Masiulienės p. 84 Kamanų valstybinio gamtinio rezervato arch., p. 86 žirgyno „Delta“ arch., p. 98 L. Vitkaus, 100 (apat.) Šiaulių rajono savivaldybės etninės kultūros ir tradicinių amatų centro arch., p. 103, 104, 105 Ž. Budzinausko, p. 106, 107, 108 Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio arch., p. 109 V. Kaupelio, A. Deikus, p. 110 pakruojo-dvaras.lt arch., p. 114 G. Tumulio, p. 116 (virš.), 118 Pasvalio krašto muziejaus arch. nuotraukos.

Šis turizmo gidas parengtas pagal 2014–2020 m. Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos projektą Nr. LLI-447 „Baltų kultūros pažinimo skatinimas ir žinomumo apie tarptautinį kultūros kelią „Baltų kelias“ didinimas“ (Tyrinėk Baltus). Projektas „Tyrinėk Baltus“ tęsia projektą „Baltų kelias“, pagal kurį yra sukurtas „Baltų kelio“ maršrutas, apimantis teritorijas, kuriose Lietuvoje ir Latvijoje gyveno žiemgaliai, sėliai, kuršiai ir žemaičiai. Projektas orientuotas į sukurtą maršruto „Baltų kelias“ tolimesnį vystymą, skatinant jo pažinimą ir prieigą prie informacijos. Visą informaciją apie maršrutus galima rasti: www.baltukelias.lt.

Projektą vykdo Šiaulių turizmo informacijos centras bendradarbiaujant su 6 partneriais Latvijoje ir Lietuvoje: Žiemgalos planavimo regionu, Kuržemės planavimo regionu, Kuldygos krašto savivaldybe, Bauskės krašto savivaldybe, Nacionaline regionų plėtros agentūra Lietuvoje, Klaipėdos rajono turizmo informacijos centru. Bendra projekto vertė yra 869 688,98 Eur, iš jų 739 235,61 Eur Europos Regioninės plėtros fondo lėšos.

Už šio turizmo gido turinį visiškai atsako autoriai, jokiais aplinkybėmis nelaikomas Europos Sąjungos oficialia nuomone.

Leidėjas: Žiemgalos planavimo regionas, www.zemgale.lv, 2023 metai.

ISBN: 978-9934-9174-1-7

EUROPOS SĄJUNGA

Interreg
Latvija-Lietuva

Europos regioninės plėtros fondas

EUROPOS SĄJUNGA

BALTŲ
KELIAS

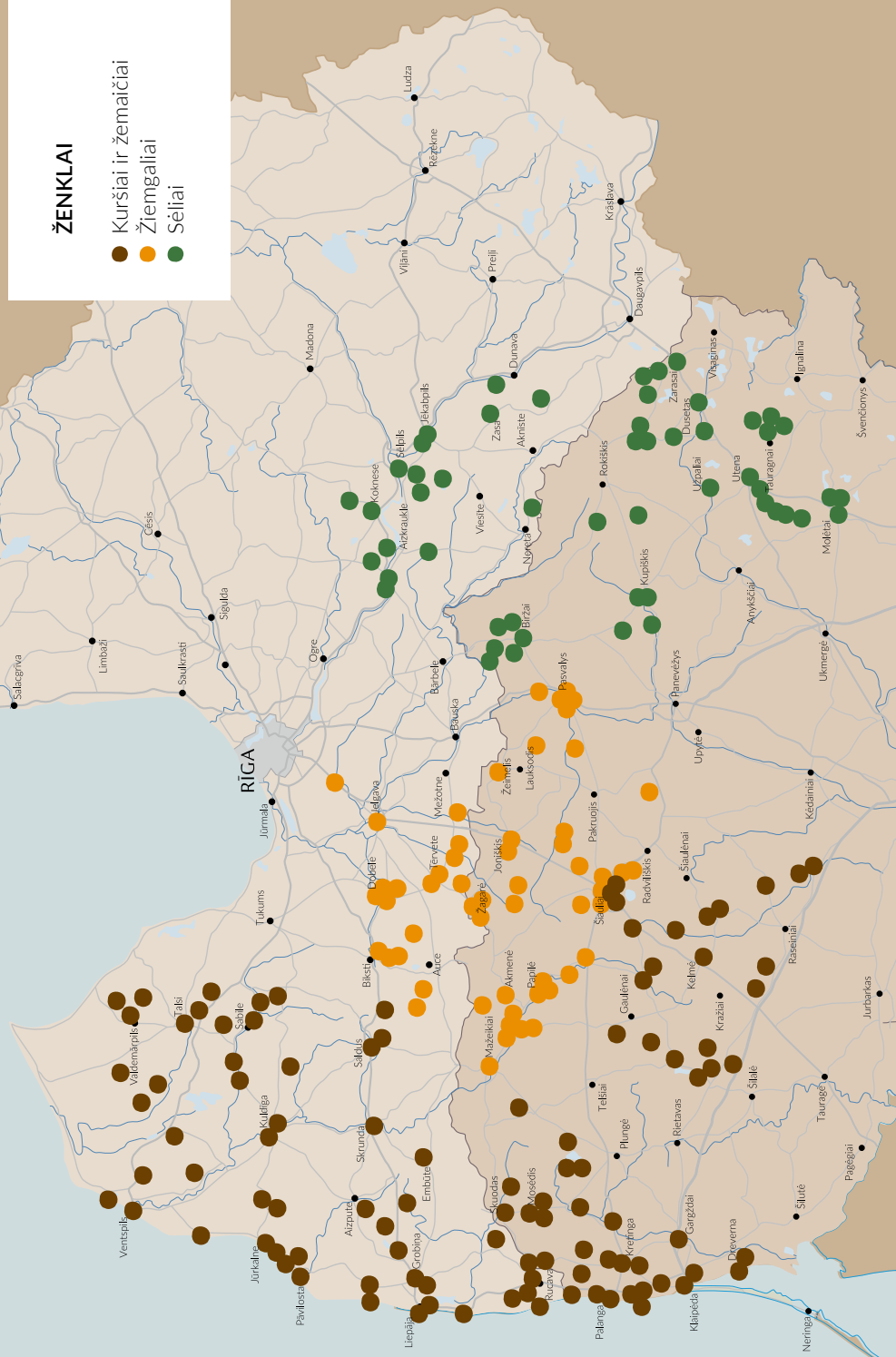
ZEMGALE
PLANNING
REGION

VISIT ŠIAULIAI

ŽENKLAI

- Kursiai ir žemaičiai
- Žiemgaliai
- Sėliai

IEŠKOKITE TURIZMO GIDŲ „SĖLIAI“ BEI „KURŠIAI IR ŽEMAIČIAI“!

